הישיבה השבעים־ושלוש של הכנסת השביעית

יום שני, כ"ו אייר תש"ל (1 יוני 1970)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ר. ברקת:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ח. ליאור:

ברשות יושב־ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונח היום על שולחן הכנסת, לדיון מוקדם, חוק החיילים המשוחררים (החזרה לעבודה) (תיקון מס' 3), תש"ל—1970 — הצעת חבר־הכנסת י. תמיר.

ב. שאילתות ותשובות

היו"ר ר. ברקת:

אנו עוברים לסעיף א' של סדר־היום: שאילתות ותשובות.

1. הכללת תלמידים נוספים במסגרת חוק לימוד חובה בשנת השל"א

חבר־הכנסת א. כץ שאל את שר האוצר ביום ג' באדר ב' תש"ל (11 במארס 1970):

בדברי ההסבר להצעת התקציב של משרד החינוך והתרבות לשנת הכספים 1970/71 מופיע הסעיף הבא: "עקב החלטת הממשלה על קיצוצים בתקציב המוצע, לא כלול בהצעת התקציב כל סכום להכללת תלמידים נוספים במסגרת החוק בשנת הלימודים תשל"א, בהשוואה למספר שהיה כלול במסגרת החוק בשנת הלימודים תש"ל".

היות וקיימים ספיקות רציניים אם הנ"ל תואם את חוק לימוד חובה חינם, אבקש את כבוד השר להשיבני:

א. מי אחראי להכללת סעיף זה בדברי ההסבר לתקציב?

ב. האם כבוד השר מוכן לפעול למען התאמת מדיניות הממשלה בנושא הנ"ל להוראות החוק?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

א. על ועדת השרים בראשותו של השר ח. גבתי הוטל בשעתו להציע לממשלה קיצוצים בסך 500 מיליון לירות מהצעת התקציב לשנת 1970/71. המכסה שהוטלה על משרד החינוך היתה כ־15 מיליון לירות. משרד החינוך התנגד לקיצוץ, ולכן לא הגיש מצדו כל הצעה מפורטת בקשר לכך. אגף התקציבים הציע, בין השאר, לדחות את המשך הרחבתו של חוק לימוד חובה חינם. הצעה זו היתה ידועה למשרד החינוך.

ב. לפני ההדפסה הסופית של הצעת התקציב שותף משרד החינוך שיתוף מלא בפירוט הקיצוצים. הובטח על־ידי אנשי משרד החינוך למצוא דרכים להכטחת הסכמתם של הגופים הפרלמנטריים, אם ידונו וכאשר ידונו בנושא הקיצוץ של 4 מיליון לירות, סכום שנועד להרחבת חוק לימוד חובה חינם בתשל"א.

2. רכישת שתי קומות ב"מגדל שלום" על־ידי הבנק לפיתוח התעשיה

חבר־הכנסת ש. כהן שאל את שר האוצר ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

ב"הארץ" של יום 26 בפברואר 1970 נתפרסמה כתבה ובה נמסר, כי הממשלה שילמה לקרן החינוך של מר אייזיק וולפסון, תמורת שתי קומות שקנתה ממנו במגדל שלום, 600,000 ל"י יותר ממחיר השוק בעת הבנייה. לפי הנמסר בגוף הכתבה, מכרה הקרן את הקומות לבנק לפיתוח התעשיה ב־2.7 מיליון ל"י, בעוד שניתן היה לרכוש קומות במחירים זולים יותר, אם משום שיותר מעשר קומות דיקות טרם נמכרו על־ידי בעלי הבניין ואם משום שמחיר השוק בזמן המכירה לקומה נע סביב 900,000 ל"י.

הנני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?

2. אם היא נכונה, מה הניע את הבנק לרכוש את הקומות דלעיל במחירן?

3. מי אישר את הקנייה?

4. בטרם בוצעה העיסקה, האם הוערכו המקרקעין, ואם הוערכו — על־ידי מי הוערכו ובכמה הוערכו?

5. לאיזו מטרה נרכשו שתי הקומות הנ"ל?

6. איזה שימוש נעשה בהן מאז נרכשו, ואם הושכרו הקומות, או חלקן — האם הושכרו מיד לאחר שנרכשו, או האם הושכרו במלואן?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1—2. מתוך הידיעה המצוטטת בשאילתה הנ"ל נכונה רק עובדה אחת, והיא: חברת ההשקעות של הבנק לפיתוח התעשיה בישראל בע"מ רכשה מקרן החינוך של סר אייזיק וולפסון שתי קומות במגדל שלום תמורת הסכום של 2.7 מיליון לירות.

שאר חלקי הידיעה המצוטטים בשאילתה אינם מבוססים ואינם נכונים, לא ביחס למספר הקומות הדיקות בבניין ולא ביחס למחיר הקומות בזמן הקנייה.

ביד החברה היתה הערכה של מעריך ממשלתי מוסמך, שלא בקשר לקנייה זו, שנעשתה ביום 22 בינואר 1967, זאת אומרת בתקופת המיתון הקשה, ולפיה הוערך מ"ר ברוטו בבניין בסכום של 1,150 לירות, ואילו החברה שילמה בשנת 1969 מחיר נמוך יותר. עובדה היא שהמחיר ששולם בעד שתי הקומות הוא המחיר הזול ביותר ששולם לבעל הבניין תמורת רכישת משרדים בבניין זה בשנים האחרונות.

3. את הקנייה אישרה מועצת המנהלים של חברת ההשקעות ושל הבנק לפיתוח התעשיה.

4. העיסקה בוצעה, כאמור, בהסתמך על הערכתו של השמאי הממשלתי מתחילת שנת 1967 ועל יסוד ידיעת מצב השוק.

5. מטרת רכישת הקומות היתה לעזור למפעל תעשייתי — מפעלי טקסטיל קיסריה בע"מ — בכך שתמורת הקומות העבירה קרן החינוך של סר אייזיק וולפסון למפעל כהלוואה לזמן ארוך (8 שנים) ובריבית נמוכה באורח יחסי לעומת שער הריבית בשוק, ואת הריבית הוא מעביר לקרן החינוך.

6. קומה אחת שלמה ושלושת רבעי קומה שנייה כבר הושכרו. לגבי רבע הקומה הנוספת מתנהל משא־ומתן להשכרה, וכנראה יסתיים בימים הקרובים.

3. הפקדת פקדונות על־ידי היבואנים

חבר־הכנסת מ. בן־פורת שאל את שר האוצר ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה הסכומים שהצטברו עד כה באוצר מן הפקדונות של היבואנים?

2. כמה יבואנים הפקידו את הסכומים הנ"ל?

3. היש יבואנים שנמנעו מלייבא בגלל חובת ההפקדה?

4. אם כן, באילו מוצרי יבוא הם עוסקים?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. בתקופה 12 בינואר 1970 — 31 במארס 1970 הסתכמו ההפקדות בסכום של 61.5 מיליון לירות.

2. אין המכס עורך רשימות של היבואנים המפקידים. מאידך גיסא, הסטטיסטיקה מורה שמספר המשלוחים שעליהם ניתנו הפקדות מגיע ל־25,000.

3—4. לא ידוע לנו על יבואנים שנמנעו. אולם עלי לציין שהיבוא שעליו הפקידו היבואנים פקדונות הוזמן בדרך כלל עוד לפני פירסום צו הפקדונות.

4. ביקורת טיבו של הדלק הנמכר בתחנות הדלק

חבר־הכנסת י. תמיר שאל את שר האוצר ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

שני עובדי תחנת הדלק של "סונול" ברמלה נעצרו כחשודים במהילת סולר בבנזין ובמכירת התערובת לצרכנים־נהגים.

בקשר לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה הן דרכי ביקורת טיב הדלק הנמכר למכוניות בתחנות השונות של ספקי הדלק?

2. האם נתגלו בשנים האחרונות מעשים של זיוף טיב הדלק?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. המפקח מטעם מינהל הדלק עורך דרך קבע ביקורת בתחנות הדלק ברחבי הארץ. הוא לוקח דגימות של הבנזין ומעבירן לבדיקה על התאמתו לתקן הישראלי במבדקת הדלק בטכניון. אם נמצא בנזין שאינו מתאים לתקן, תחנת הדלק נתבעת לדין.

ביקורת זו באה בנוסף על הפיקוח והביקורת הנהוגה בחברות הנפט מקיימות בתחנותיהן.

2. בשלוש השנים האחרונות גילה מינהל הדלק שלושה מקרי זיוף בלבד. מספר מקרי הזיוף ביחס למספר הדגימות הנבדקות זעום ביותר, ובשנים אלו היה פחות מאשר אחד לשלוש מאות. עובדה זו מצביעה על כך שהציבור מקבל בנזין תקני.

5. מאמר ב"סנדיי טיימס" על עסקי ביטוח בישראל

חבר־הכנסת ג. פת שאל את שר האוצר ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

במאמר בעתון "סנדיי טיימס" מיום 22 בפברואר 1970 כותב הכתב הפיננסי של עתון זה, מר צ'ארלס ראו, מאמר ארוך הדן בנושא של ביטוחי־משנה, ובו נזכרת תל־אביב כ"מרכז פיננסי חלש הניתן לניצול". כן נזכרת במאמר זה חברת "יובל" והעובדה כי ביהודה ובשומרון אין יכולים תושבים, המבקשים לבטח את רכושם, להוציא ביטוחים כנ"ל אלא "במחירים גבוהים ובלתי־סבירים".

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הובא תוכן מאמר זה לידיעת כבודו?

2. הנכונה הדעה המובעת במאמר זה, כי בתחום הביטוח ולצורך ביטוחי־משנה ישראל היא "מרכז פיננסי חלש הניתן לניצול"?

3. אם כן, במה מתבטא ניצול זה?

4. האם חברות הביטוח הישראליות מבוטחות בביטוח־משנה באמצעות חברת "טראנסקונטיננטל"?

5. האם בודק המפקח על הביטוח במשרד האוצר את מהימנות החברות לביטוחי־משנה שאצלן מבוטחות חברות הביטוח הישראליות?

6. מה עושה משרד האוצר כדי להבטיח את האינטרסים של תושבי ישראל המבוטחים באמצעות חברות ביטוח ישראליות במקרה שהחברות לביטוח־משנה לא תעמודנה בהתחייבויותיהן?

7. האם מצויה ביד משרד האוצר הרשימה שמסרה חברת "לויד" לראשי חברות הביטוח בלונדון, ובה כלולים השמות של קרוב ל־50 חברות לביטוח־משנה, שחברת "לויד" מזהירה מפניהן את הפונים אליהן?

8. מה עשה כבוד השר כדי להזהיר את חברות הביטוח הישראליות בנדון?

9. האם פועלות חברות הביטוח הישראליות ביהודה, בשומרון וברצועת עזה, וכיצד?

10. הנכונה הידיעה המופיעה במאמר הנ"ל, כי המבוטחים באזורים הנזכרים בשאלה מספר 9 מתקשים בהוצאת פוליסות ביטוח באמצעות חברות ביטוח ישראליות, אלא במחירים גבוהים מהרגיל ותשלום מופרז?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. ניתנה תשומת־לב לכתבה שבעתון "סנדיי טיימס" מיום 22 בפברואר 1970.

2. אם נצטט ביתר הרחבה את הקטע מתוך הכתבה שחבר־הכנסת פת מסתמך עליה, הרי היא אומרת: "... המכנה המשותף של גורמים אלה הוא שרבים מהם מופיעים בשווקים פיננסיים שבכל העולם שהם החלשים ביותר והניתנים לניצול מירבי: ביטוח־משנה בלונדון, הסכם משכנתאות בארצות־הברית, ביטוח ישיר בישראל ובבלגיה, קבלת פקדונות ומכירת תעודות השתתפות בגרמניה ובשווקים בין־לאומיים".

אם כן, לפנינו נוסח עיתונאי כוללני מאוד. קשה לומר שמחבר הרשימה התכוון להדגיש במיוחד חולשה של שוק הביטוח הישראלי כפי שמשתמע משאלתו של חבר־הכנסת פת. אם ביקש העתונאי להדגיש שחולשת שוק הביטוח הישראלי היא כחולשת שוק המשכנתאות בארצות־הברית, הרי ייתכן שאין מקום לדאגה מיוחדת.

3. אין אנו סבורים שקיים ניצול של שוק הביטוח הישראלי.

4. לפי מיטב ידיעתנו, אין חברות ביטוח ישראליות מבוטחות בביטוח־משנה על־ידי חברת "טראנסקונטיננטל". נכונה העובדה המוזכרת בכתבה הנ"ל כי חותמי לוידס, המורשים לבטח כלי־רכב בשטחים המוחזקים, קשורים בחוזה ביטוח־משנה בחברת "טראנסקונטינטל". אין זה מחליש את מעמדם של המבוטחים.

5—6. החוק מחייב פיקוח על המבטחים הישירים בלבד, כמקובל גם בארצות אחרות. ההנחה היא שלרשות המבטחים הישירים עומדת מידה מספקת של ידע וכושר ניהול כדי שיוכלו להגן על עסקיהם על־ידי בחירה מתאימה של מבטחי משנה.

7. העתק מן הרשימה מצוי ביד משרד האוצר.

8. יש להניח שהרשימה מוכרת לחברות הביטוח הישראליות.

9. מספר מצומצם של חברות ישראליות פועל בשטחים המוחזקים באמצעות סוכנים מקומיים, וזאת לפי אישורים מטעם הממשל הצבאי.

10. הידיעה בכתבה הנ"ל אינה נכונה. ביולי 1967 אימץ הממשל הצבאי את התעריפים הישראליים בשביל השטחים המוחזקים, ואפשר היה להשיג ביטוח באמצעות המאגר של החברות הישראליות או באמצעות חברות ביטוח ישראליות בודדות שהתארגנו לרכישת עסקים בשטחים המוחזקים. מאז הופחתו התעריפים בשטחים המוחזקים באופן הדרגתי לאור נסיון התביעות הנמוך יותר.

תעריפי הביטוח לכלי־רכב בשטחים המוחזקים הם כעת בין 60% ל־70% מן התעריפים הישראליים.

6—7. ידיעה על הקצבת האוצר לאופרה הישראלית לשם רכישת בניין ה"סינרמה"

חבר־הכנסת י. הורביץ שאל את שר האוצר ביום כ"ה באדר ב' תש"ל (2 באפריל 1970)

נודע לי כי הממשלה ועיריית תל־אביב התקשרו עם מפרקי חברת ה"סינרמה" בהסכם לרכישת בניין ה"סינרמה" בתל־אביב, ובמגמה למסרו לאופרה הישראלית. מחיר הרכישה הוא 4.5 מיליון לירות. לפי דו"ח המומחה האנגלי, שהוזמן לבדוק את שיעור סכום השיפוצים שיש להשקיע בבניין, מסתבר שיהיה צורך בהשקעה של 10 מיליון לירות בשיפוצים כדי להפוך את הבניין לאופרה.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם עובדות אלה נכונות?

2. האם מקציבה הממשלה, במישרין או בעקיפין, סכום כלשהו לרכישת בניין ה"סינרמה" ולשיפוצו, ואם כן — מהו?

3. האם ההקצבה עולה בקנה אחד עם מדיניות הממשלה בקשר למבני ציבור בשנת התקציב הנוכחית?

חבר־הכנסת ש. לורנץ שאל את שר האוצר ביום י"ט באייר תש"ל (25 במאי 1970):

1. האם נכונה הידיעה שמשרד האוצר אישר מענק בסכום של מיליון וחצי מיליון לירות כדי לאפשר לאופרה הישראלית לרכוש את בניין ה"סינרמה"?

2. אם כן, לאור המצב הבטחוני הדורש גיוס כספי מירבי למען צרכים ראשונים־במעלה, היתן כבוד השר הוראה לבטל או לדחות את הפעלת המענק בסכום כה גדול?

3. אם לא, מה ההסבר לכך?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

העובדות שהשאילתות מתבססות עליהן לא נבדקו על־ידי משרד האוצר.

טרם הוקצב סכום כלשהו למטרה זו.

הממשלה נענתה בשעתה לבקשתן של עיריית תל־אביב והאופרה הישראלית להקציב סכום של 1.5 מיליון ל"י לשם הסבת בניין ה"סינרמה" לאופרה, בתנאי שיימצאו כל המקורות הכספיים האחרים הדרושים לכך. תנאי זה טרם קויים.

8. פירסום פרטים על הלוואות מחוץ־לארץ

חבר־הכנסת א. חביבי שאל את שר האוצר ביום ג' בניסן תש"ל (9 באפריל 1970):

בעקבות הידיעה, כי הממשלה החליטה לאסור פירסום פרטים על הלוואות מחוץ־לארץ שמקבלים ממשלת ישראל או מוסדות פיננסיים, הנני לשאול את כבוד שר האוצר:

1. מה הסיבה שהניעה את הממשלה לאסור פירסום אינפורמציה על עיסקות כספיות מן הסוג הנ"ל?

2. מאחר שפורסם בעתונות כי "עצם העניין מגלה כי הוחמר מצבנו בכל הנוגע לגיוס הון מחוץ־לארץ בצינורות עסקיים" — מה הם הצינורות האחרים, מחוץ לעסקיים, שדרכם ניתן לממשלת ישראל לגייס הון בחוץ־לארץ?

3. האם אין באיסור זה משום פגיעה בזכותם של תושבי ישראל לדעת את מצבה הכספי של המדינה לאמיתו בכל הקשור למימון החוץ?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. כדי למנוע הפרעות למשא־ומתן בעודנו באיבו או בעיצומו.

2. סיוע ממוסדות בין־לאומיים (שלא למטרת עסקים) או ממשלות.

3. לא. הנתונים המלאים על מצבה הכספי של המדינה מתפרסמים מדי חודש.

9. פיצויים לישובי ספר בגבול לבנון

חבר־הכנסת ז. המר שאל את שר האוצר ביום ג' בניסן תש"ל (9 באפריל 1970):

ב"מעריב" מיום 1 באפריל 1970 נמסר ברשימתו של ע. הראובני (בכותרת: ברמת אידמית — מי יפצה את המתיישבים), שאלוף פיקוד הצפון, אלוף מוטה גור, הדגיע את מתיישבי ישובי גבול לבנון שהם יפוצו על הפסדיהם, הנובעים מאי־יכלתם לעבד את מטעיהם כראוי. מן הכתבה מתברר שייתכן אי־מתן הפיצוי, כי טרם הוקמה קרן אשר תממן כיסוי הפסדים אלה.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם קיימים קריטריונים לתביעת פיצויים מסוג זה ולקבלתם?

2. האם יפעל השר ומה יפעל על מנת שתוקם קרן למטרות אלו?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. קיימים קריטריונים כאלה. ראה הגדרת "נזק עקיף" בחוק מס רכוש וקרן פיצויים.

2. בהתאם לחוק האמור קיימת קרן פיצויים לתשלום פיצויים על נזקי מלחמה. ישובים שהוכרזו כישובי ספר לצורך חוק מס רכוש וקרן פיצויים זכאים ליהנות מפיצויים ואמנם נהנים מכך.

10. תכנית לפיתוח המשק בחמש השנים הקרובות

חבר־הכנסת י. תמיר שאל את שר האוצר ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970):

לפי "ידיעות אחרונות" מיום 13 באפריל 1970 מכינה הרשות לתיכנון כלכלי הצעה "להנהיג משטר חירום כלכלי לחמש שנים".

בקשר להתפתחות המשק והכלכלה ובקשר לידיעה הנ"ל, אבקש את השר להשיבני:

מה אמת בידיעה הנ"ל?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

ועדת השרים לענייני כלכלה הטילה בישיבתה מיום 25 בדצמבר 1968 על הרשות לתיכנון כלכלי בשיתוף עם המשרדים הכלכליים הנוגעים בדבר להכין תכנית כוללת לפיתוח המשק.

בתאריך 19 באוגוסט 1969 קיבלה ועדת השרים לענייני כלכלה הצעת מסגרת היעדים לפיתוח המשק עד שנת 1975. מסגרת זאת שימשה יסוד והנחיה למשרדי הממשלה לתיכנון הענפים שבתחום אחריותם בחמש השנים הקרובות. עריכת התכנית לפיתוח המשק נמצאת בשלביה האחרונים, והממצאים העיקריים יונחו על שולחן הממשלה בשבועות הקרובים.

מובן ששום תכנית כלכלית אינה יכולה להתעלם מן המצב המדיני והבטחוני המיוחד שהמדינה שרויה בו ומהשלכותיו הכלכליות.

בהנחיותיה של הממשלה לרשות לתיכנון כלכלי ולמשרדי הממשלה, שפורסמו ברבים, הודגש כי בחמש השנים הבאות יהיה הכרח לצמצם במידה ניכרת את שיעור הגידול של הצריכה הפרטית, להקפיד הקפדה יתירה על מבנה ההשקעות במשק; להגדיל את החסכון הפרטי והלאומי; לצמצם עד למינימום את היבוא הבלתי־חיוני, על מנת להגדיל את המקורות המיועדים להגדלת היצוא ולעמידה בחזית הבטחונית.

11. תנועת ההון הקשורה בדכישת ניירות־הערך של "אי.או.ס."

חבר־הכנסת מ. סנה שאל את שר האוצר ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970):

הנני מבקש להשיבני על השאלות הבאות:

1. מהו הסכום הכולל של דולרים אשר העבירו אזרחי ישראל לחוץ־לארץ על־ידי רכישת ניירות של "אינווסטמנט אובדסיס סרוויס"?

2. מה הוא הסכום הכולל של דולרים אשר השקיעה אי.או.ס. בישראל?

3. מה היא מדיניותו של משרד האוצר לגבי צורה זו של תנועת הון, לאור מצב מאזן התשלומים הבין־לאומיים?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. הדיווח החודשי השוטף של הבנקים, שהאינפורמציה שביד אגף מטבע־חוץ באוצר מבוססת עליו, איננו מפרט רכישות ומכירות של ניירות־ערך זרים לפי סוגיהם. הדיווח מציין בסכום אחד את כל המכירות והרכישות.

פעם בשנה מכינים הבנקים שיערוך תיק ניירות־הערך הזרים הרשום לזכות תושבים ישראליים לפי מחירי הבורסה ליום 31 במארס. ערכו של תיק זה בכל בנק נמסר לנו בסכום אחד ללא פירוט סוגי הניירות המרכיבים אותו. במשך השנה אין עושים שיערוך שוטף לפי התנודות בבורסה, אלא מוסיפים את התנועה השוטפת כמוסבר לעיל.

לפי שעה אין בידנו נתונים סופיים ליום 31 במארס 1970, אולם הנתונים המצויים בידנו מצביעים על כך שיתרת התעודות שנמכרו לישראלים לתאריך הנ"ל מסתכמת ב־6.5 מיליון דולר בערך. יש להדגיש שאין נתונים אלה מתייחסים להעברת מטבע לחוץ־לארץ אלא למכירות נטו של תעודות השתתפות בלבד.

2. השקעות החברה בארץ (בדולרים):

חברות ביטוח	1,200,000
ניירות־ערך	2,400,000
חיפושי נפט ושונות	8,000,000
פקדון שהועבר דרך בנק לאומי לישראל לידי החשב הכללי	3,000,000
	14,600,000 דולר

3. משרד האוצר מעודד הנפקת ניירות־ערך של חברות ישראליות הנקובים במטבע חוץ, והניתנים לרכישה בנות"ד, עם עדיפות על ניירות־ערך זרים מבחינת המיסוי על הרווחים — כדי להביא לידי צימצום תנועת ההון לחוץ־לארץ.

12. מכירת מניותיה של הממשלה במלון "הילטון" בתל־אביב

חבר־הכנסת מ. סנה שאל את שר האוצר ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970):

לרגל הידיעות שנתפרסמו בדבים על מכירת מניותיה של הממשלה במלון "הילטון" בתל־אביב לחברה אי.או.ס., הנני לשאול:

א. מדוע רכשה הממשלה בשעתה מניות במלון "הילטון" ?

ב. מדוע מוכרת כעת הממשלה את מניותיה ?

ג. כמה הפסידה הממשלה בעיסקותיה הקשורות במלון "הילטון" ?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

א. הממשלה החליטה שמוטב לרכוש את המניות מאשר להעניק הטבות בצורת ערבויות והלוואות למעלה מן השיעור המקובל לבתי־מלון באזור תל־אביב.

ב. כדי לממש את השקעתה.

ג. המלון עלה בסך הכל 19.5 מיליון דולר, ומהם בבעלות הממשלה 9.5 מיליון דולר.

ההכנסות מתיפעול המלון הגיעו, עד לסוף מארס 1970, ל־3 מיליון דולר, ומזה שילמה הממשלה ריבית על חובות המלון בסך 2.4 מיליון דולר בקירוב.

13. השקעותיה של הממשלה במלון "הילטון" בתל־אביב

חבר־הכנסת ש. תמיר שאל את שר האוצר ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970):

ב"מעריב" מיום 13 באפריל 1970 מתפרסמת ידיעה בדבר מכירת מלון "הילטון" בתל־אביב לחברת אי.או.ס. שמרכזה בז'נבה. הידיעה אומרת כי המכירה לחברת אי.או.ס. תגרום הפסד לממשלה בשיעור של למעלה מ־3 מיליוני דולרים של ארצות־הברית.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם מתקיים משא־ומתן עם חברת אי.או.ס. הנ"ל ?

2. אם כן, באיזה סכום עומד המלון להימכר ?

3. איזה סכום הושקע בבניית המלון ?

4. מי השקיע את הסכומים ?

5. מה הסיבות למכירת המלון ?

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

1. בשעתו התנהל משא־ומתן בין הממשלה לחברת אי.או.ס., אך מאז אפריל שנה זו לא חלה כל התקדמות במשא־ומתן.

2. המחיר, שהממשלה דורשת בעד המלון, מבוסס על ערכו הריאלי, והכוונה היא שדמי המכירה יכסו את ההשקעות בו.

3—4. הושקע במלון סך 19.5 מיליון דולר, מזה 10 מיליון על־ידי משקיעים זרים והיתרה על־ידי המדינה.

5. זה כמה שנים שהמלון מכסה את הוצאותיו וקיימת התעניינות של משקיעים לרכישתו. משנוצרו תנאים נאותים למכירתו, אין סיבה סבירה שהממשלה תוסיף להיות בעלת המלון.

14. ידיעה על שינוי עמדתה של צרפת לגבי שיתוף ישראל בשוק האירופי המשותף

חבר־הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ז בשבט תש"ל (3 בפברואר 1970):

בעקבות ידיעות שנפוצו בימים אלה על שינוי עמדת צרפת לגבי שיתוף ישראל בשוק האירופי המשותף, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונות הידיעות בדבר שינוי עמדת צרפת לגבי שיתוף ישראל בשוק האירופי המשותף ?

2. אם כן, במה מתבטא השינוי בעמדת צרפת בנושא האמור ?

3. אילו צעדים נוקטת ישראל כדי להתגבר על התקלות העלולות להיגרם בשל השינוי האמור ?

4. אם התשובה לשאלה 1 שלילית, האם מתקיימות שיחות ישראל עם מדינות השוק האירופי המשותף בהתאם ללוח הזמנים שנקבע ?

5. מתי ייחתמו ההסכמים בין ישראל ומדינות השוק ?

שר־החוץ א. אבן:

לשאלות 1—3: למיטב ידיעתנו, לא חל לאחרונה שינוי בעמדת צרפת לגבי חתימת הסכם בין ישראל לבין השוק המשותף. לפני כמה חודשים חל שינוי בעמדת צרפת שאיפשר גמר מוצלח של המשא־ומתן על הסכם עדיפויות.

לשאלה 4: המשא־ומתן בין ישראל לבין הקהיליה הכלכלית הסתיים למעשה.

לשאלה 5: ההסכם ייחתם לאחר שיאושר על־ידי הממשלה ועל־ידי מועצת השרים של השוק המשותף. אני מקווה כי החתימה תחול בתודשים הקרובים.

15. גורלם של חלקי ה"פאנטומים" שהוחרמו בז'נבה

חבר־הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ג באדר א' תש"ל (19 בפברואר 1970):

ב"הארץ" מתאריך 6 בפברואר 1970 הופיעה הידיעה כי חלקי ה"פאנטומים" שנמצאו במטוס "אל על" בנמל־התעופה של ז'נבה לא הוחרמו וכי מצפים להחלטה בעניין שיחרורם.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

האם נכונה הידיעה ?

שר־החוץ א. אבן:

הנושא נמצא בטיפולן של הרשויות המוסמכות בהלוואיה, ואין ביכלתי להשיב לשואל דבר נוסף בשלב זה.

16. פעולת הקונסוליה הישראלית בניו־יורק כלפי מר דב שפרלינג ומר יאשה קאזאקוב

חבר־הכנסת ב. הלוי שאל את שר החוץ ביום י"ז באדר א' תש"ל (23 בפברואר 1970):

בעתון "מעריב" מיום 13 בפברואר 1970 פירסם מר דב שפרלינג, מתחת לכותרת "מדוע השמיצו אותנו", רשימה הנוגעת בין השאר למסעם של מר דב שפרלינג ומר יאשה קאזאקוב לארצות־הברית בדצמבר 1969. ואלה קטעים מתוך הרשימה, המבארים ומפרטים את עניין ה"השמצה", שמר דב שפרלינג מאשים בה אחד מעובדי הקונסוליה הישראלית בניו־יורק:

"פקיד הקונסוליה הישראלית בניו־יורק טילפן... לברנרד דויטש ו... ניסה לשכנע את ידידנו האמריקני שאנו מרגלים סובייטיים..."

"איך יכולים האירגונים... של יהודי אמריקה לצאת לעזרת אחיהם הרוסיים..., אם עובד הקונסוליה

הישראלית בניו־יורק מדבר על שניים מהם, שבאו כדי לקרוא למאבק לעלייה חפשית מברית־המועצות, שהם מרגלים וסוכני הקרמלין? הוא אמר זאת לכל המנהיגים של אירגוני הסטודנטים בכל אמריקה: בניו־יורק למנהיגי האירגון "מאבק הסטודנטים למען היהדות הסובייטית" יעקב בירנבאום ודניס פראג, בלוס־אנג'לס — לאחד המנהיגים של "הסטודנט הקליפורני למען היהדות הסובייטית" זאב ירוסלבסקי, בבוסטון — להלל לוין, חבר פעיל של "תנועת ההזדהות עם היהדות הסובייטית באוניברסיטאות ברנדייס והרווארד".

"...חבר הקונגרס מטעם האזור האחד־עשר של ברוקלין, פראנק י. בראסקו, ...לא־יהודי, הסכים... לערוך לנו פגישה עם 50 חברי הקונגרס. הפקיד ניסה להכשיל פגישה זו ...כשהוא מטיל לקרב את כל הטענות האפשריות בבת־אחת: ...וכי בכלל אנו מרגלים סתם".

"לשיא הגיע אותו פקיד בהודעתו לכתב המיוחד של העתון הנוצרי החשוב "כרישצ'ן סאיינס מוניטור" פול וווהל, כי אין לראיין אותנו, משום שאנו מרגלים סובייטיים."

לאור הפירסום הזה הנני מתכבד לשאול את כבוד השר:

1. האם מר דב שפרלינג חשוד בעיני ממשלת ישראל כסוכן או מרגל סובייטי?

2. האם מר יאשה קאזאקוב חשוד בעיני ממשלת ישראל כסוכן או מרגל סובייטי?

3. האם ניתנו לשגרירות ישראל בוושינגטון, או לקונסוליה הישראלית בניו־יורק, הוראות, הנחיות או הדרכה מטעם ממשלת ישראל, כי מר דב שפרלינג ומר יאשה קאזאקוב, או אחד מהם, חשודים כסוכנים או מרגלים סובייטיים?

4. האם עובד הקונסוליה הישראלית בניו־יורק ניסה לשכנע את מר ברנרד דויטש, או הודיע או רמז למר ברנרד דויטש, כי מר דב שפרלינג ומר יאשה קאזאקוב, או אחד מהם, הם סוכנים או מרגלים סובייטיים, או שהם, או אחד מהם, חשודים כסוכנים או מרגלים סובייטיים, או כי ייתכן שהם, או אחד מהם, סוכנים או מרגלים סובייטיים?

5. האם עובד הקונסוליה הישראלית בניו־יורק אמר, הודיע או רמז למר יעקב בירנבאום ולמר דניס פראג, או לאחד מהם, כי מר דב שפרלינג ומר יאשה קאזאקוב, או אחד מהם, חשודים כסוכנים או מרגלים סובייטיים, או כי ייתכן שהם, או אחד מהם, סוכנים או מרגלים סובייטיים?

6. האם עובד הקונסוליה הישראלית בניו־יורק אמר, הודיע או רמז למר זאב ירוסלבסקי, כי מר דב שפרלינג ומר יאשה קאזאקוב, או אחד מהם, הם סוכנים או מרגלים סובייטיים, או שהם, או אחד מהם, חשודים כסוכנים או מרגלים סובייטיים, או כי ייתכן שהם, או אחד מהם, סוכנים או מרגלים סובייטיים?

7. האם עובד הקונסוליה הישראלית בניו־יורק אמר, הודיע או רמז למר הלל לוין, כי מר דב שפרלינג ומר יאשה קאזאקוב, או אחד מהם, הם סוכנים או מרגלים סובייטיים, או שהם, או אחד מהם, חשודים כסוכנים או מרגלים סובייטיים, או כי ייתכן שהם, או אחד מהם, סוכנים או מרגלים סובייטיים?

8. האם עובד הקונסוליה הישראלית בניו־יורק אמר, הודיע או רמז לחבר הקונגרס מר פראנק י. בראסקו, כי מר דב שפרלינג ומר יאשה קאזאקוב, או אחד מהם, הם סוכנים או מרגלים סובייטיים, או שהם, או אחד מהם, חשודים כסוכנים או מרגלים סובייטיים, או כי ייתכן שהם, או אחד מהם, סוכנים או מרגלים סובייטיים?

9. האם עובד הקונסוליה הישראלית בניו־יורק הודיע, אמר או רמז למר פול וווהל, כי מר דב שפרלינג ומר יאשה קאזאקוב, או אחד מהם, הם סוכנים או מרגלים סובייטיים, או שהם, או אחד מהם, חשודים כסוכנים או מרגלים סובייטיים, או כי ייתכן שהם, או אחד מהם, סוכנים או מרגלים סובייטיים?

10. האם נערכה חקירה יסודית, כדי לברר את מידת אמיתותן של ההאשמות שמר דב שפרלינג, תוך נקיבת שמותיהם של שבעה עדים, מטיח בפומבי נגד עובד הקונסוליה הישראלית בניו־יורק, ומה היו צעדי החקירה?

שר־החוץ א. אבן:

התשובה לתשע השאלות הראשונות היא שלילית.

אשר לשאלה העשירית: נערכה בדיקה שמהימנותה מניחה את דעתי, ותשובתי לתשע השאלות הקודמות מבוססת על חקירה זו. אין בדעתי לפרט את צעדי החקירה ואין מוטלת עליה חובה לחקור את אמיתות "האשמותיו" של מר שפרלינג. אני מסב את תשומת־לב השואל גם לתשובתי לשאילתות קודמות בסוגיה הנדונה. האשמת מר שפרלינג ומר קאזאקוב כ"סוכנים" או "מרגלים" בכיכול היתה מהווה מעשה חמור ביותר; אך לא פחות חמור הוא להאשים עובד מדינה שכביכול הטיח האשמה נפשעת כזאת. החקירה העלתה כי לא קרה דבר כזה.

17—20. עמדת ממשלת ישראל בעניין מסע ההסברה של מר דב שפרלינג ומר יאשה קאזאקוב בארצות־הברית

חבר־הכנסת ז. המר שאל את שר החוץ ביום י"ז באדר א' תש"ל (23 בפברואר 1970):

בעתון "מעריב" מיום ז' באדר א' תש"ל (13 בפברואר 1970) נתפרסם מאמרו של דב שפרלינג, ושמו "מדוע השמיצו אותנו?" במאמרו טוען הנ"ל שאנשי משרד החוץ האשימו אותו ואת חברו יאשה קאזאקוב בריגול. שניהם עולים צעירים מברית־המועצות ועתה אזרחי ישראל, והואשמו בעת מסעם בארצות־הברית למען יהדות ברית־המועצות.

הוא טוען כלהלן:

א. פקיד הקונסוליה הישראלית טילפן למיליונר הציוני האמריקני ברנרד דויטש (שתמך במסעם) וטען כנגדם שהם מרגלים סובייטים.

ב. עובד הקונסוליה הישראלית אמר לאירגוני יהודים בארצות־הברית שהם מרגלים וסוכני הקרמלין (בעתון מופיע פירוט האירגונים האלו, אירגוני סטודנטים שונים).

ג. פקיד הקונסוליה פנה לחבר הקונגרס פראנק י. דראסקו וטען בין היתר שהנ"ל מרגלים.

ד. אותו פקיד פנה לכתב העתון "כרישצ'ן סאיינס מוניטור", שאין לראיין את הנ"ל מאחר שהם מרגלים סובייטיים.

רצוני לשאול את כבוד שר החוץ:

1. האם ידועות לו העובדות והאם הן נכונות?
2. אם אינן נכונות, מדוע לא יוכחשו על־ידי משרד החוץ, שהרי הן חמורות?
3. אם הן נכונות, האם אמנם מואשמים הנ"ל בריגול?
4. אם כן, מדוע אין אוסרים אותם ותובעים אותם למשפט בעניין הריגול?
5. האם נעשו האשמות אלו בהנחיית משרד החוץ ובידיעתו, ובהנחיית ממשלת ישראל?
6. אם לא, האם ינקוט משרד החוץ אמצעים נגד הפקיד שטען כך?

חבר־הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ז באדר א' תש"ל (23 בפברואר 1970):

במאמר ב"מעריב" מיום 13 בפברואר 1970 טוען מר דב שפרלינג, כי פקיד הקונסוליה הישראלית בניו־יורק טילפן פעמים אחדות ביום למר ברנרד דויטש לשכנעו להפסיק את תמיכתו במסע האדונים דב שפרלינג ויאשה קאזאקוב בארצות־הברית.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. האם נכון הדבר שפקיד הקונסוליה אמר לברנרד דויטש כי האדונים שפרלינג וקאזאקוב הם מרגלים סובייטיים?
3. האם נכון הדבר שפקיד הקונסוליה אמר לברנרד דויטש כי ראש הממשלה וכל שרי הממשלה מתנגדים למסע האדונים שפרלינג וקאזאקוב ובאורח אישי מבקשים את מר דויטש שלא לקבל ולארח את האדונים שפרלינג וקאזאקוב?
4. אם כן, האם עשה פקיד הקונסוליה בניו־יורק את האמור בשאלות 2 ו־3 לפי הוראות שקיבל ממשרד החוץ?
5. אם כן, מה היו הסיבות שהניעו את משרד החוץ לפעולות האמורות?

חבר־הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"ז באדר א' תש"ל (23 בפברואר 1970):

במאמר ב"מעריב" מיום 13 בפברואר 1970 טוען מר דב שפרלינג כי בעת מסעו בארצות־הברית טענו באזניו יהודים רבים כי נציגי ישראל אמרו להם שהפגנות למען יהדות ברית־המועצות יזיקו ליהודים ברוסיה.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן, האם זוהי מדיניות רשמית של משרד החוץ הישראלי?

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר החוץ ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

במאמר שהתפרסם ב"מעריב" מיום שישי, 13 בפברואר 1970, מתחת לכותרת: "מדוע השמיצו אותנו?" כותב ד. שפרלינג בין השאר: "פקיד הקונסוליה הישראלית בניו־יורק טילפן פעמים אחדות ביום לברנרד דויטש (האיש שסייע למסעו של שפרלינג וחברו קאזאקוב בארצות־הברית), וכל פעם הביא לפניו נימוקים חדשים נגד ביקורנו בארצות־הברית. בתחילה ניסה לשכנע את ידידינו האמריקאים שאנו מרגלים סובייטיים, ואחר־כך, שביקורנו יגרום נזק שאין לו תקנה ליהדות הסובייטית".

בלי להיכנס לסבך השאלה, איזו היא הדרך הנאותה להעלות את זעקתה של יהדות ברית־המועצות לפני העולם, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפירסום תואם את המציאות?
2. אם לא, האם ניתנה הכחשה מוסמכת על־ידי משרד החוץ?
3. אם כן, האם פעולתו של פקיד הקונסוליה הישראלית נעשתה בידיעת משרד החוץ?

שר־החוץ א. אבן:

על חלק מן הטענות, שאליהן מתייחסות השאילתות האלה, כבר השיבותי ביום 4 בפברואר 1970 בתשובתי לשאילתה של חבר־הכנסת ורדיגר על "התנגדות למסע הסברה של שני עולים חדשים מרוסיה בארצות־הברית". אוסיף הפעם כי בינתיים נדונה הפרשה כולה בשלוש ישיבות של ועדת החוץ והבטחון, אשר שמעה סקירות מפורטות וקיבלה בהערכה וללא הסתייגות את הקו הנקוט ביד הממשלה בשאלה נכבדה זו.

על פרטים אחרים בשאילתות תשובתי היא:

א. העובדות כפי שהן ידועות לי אחרי בדיקה אינן מתיישבות עם תוכן המאמר שעליו מסתמכים השואלים. בין טענות־הסדק הבולטות שבו עלי לציין את העלילה שכביכול עובד הקונסוליה הכללית של ישראל בניו־יורק האשים את הא"א שפרלינג וקאזאקוב בריגול לטובת ברית־המועצות. להד"ם.

ב. עובד הקונסוליה בניו־יורק הסביר בשיחה למר דויטש את נימוקי הממשלה נגד מסעם של הא"א שפרלינג וקאזאקוב בארצות־הברית. מר דויטש טען כי אחד השרים, בשיחה טלפונית, חיזק את ידיו לאירגון המסע. אולם נתברר כי אותו שר לא הכיר כלל אותה שעה את מר דויטש ולא שוחח אתו.

ג. מעולם לא קיבלו נציגי ישראל בארצות־הברית או במדינה אחרת כלשהי הוראה לטעון נגד הפגנות למען יהודי ברית־המועצות, וברור לכל מי שעוקב אחרי מדיניות הממשלה שאין שום אחיזה לטענה כזאת. אין ביכלתנו לברר מה טענו יהודים אלה או אחרים באזני מר שפרלינג, אולם ברור שאם אמנם הועלתה טענה כזאת, הרי לא ידעו הטוענים מה הם סחים.

ד. הזכות להעלאת נושא נכבד זה לסדר־היום הבין־לאומי ולפני דעת־הקהל העולמית נתונה קודם כל לממשלת ישראל ולעובדיה בתחום זה, ואין הממשלה והעובדים בתחום זה בחזקת מתגוננים או מתנצלים — נוכח יזמות של יחידים.

21. אפשרות הקלתו של האמברגו הצרפתי על ישראל

חבר־הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

בראיון שהעניק נשיא צרפת ל"ניו־יורק טיימס" רמז מר פומפידו על האפשרות שיקל את האמברגו על ישראל.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם ידוע לו על ראיון זה?

2. אם כן, האם קיבלה ישראל, מלבד הרמז בעתון, הודעה נוספת שתעיד על מגמה מעין זו (הקלת האמברגו), ומה תכנה?

שר־החוץ א. אבן:

ל־1: התשובה חיובית.

ל־2: התשובה שלילית.

22. תגובת ממשלת ארצות־הברית על ההמצצה באבו־זעבל

חבר־הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

לאור העובדה שמטוסינו הפציצו בטעות את מפעל הפלדה באבו־זעבל, אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם קיבלה ישראל מארצות־הברית בקשה כלשהי או מכתב התמרמרות בנושא הנ"ל?

2. אם כן — מה נאמר בהודעת ארצות־הברית?

שר־החוץ א. אבן:

תגובתה של ממשלת ארצות־הברית על תקרית זו פורסמה בשעתה, ואין בדעתי לחזור על הדברים.

23. ידיעה על תכנית צרפתית חדשה להסדר במזרח התיכון

חבר־הכנסת א. ורדיגר שאל את החוץ ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

עתוני צרפת מסרו השבוע כי מיניסטר החוץ הצרפתי מר מ. שומאן הביא לידיעת ארצות־הברית, בריטניה ומדינות נוספות תכנה של "תכנית חדשה" להסדר במזרח התיכון.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם קיבלה גם ישראל את תוכן התכנית הנ"ל?

2. אם לא קיבלה ישראל — האם ידוע לו על התכנית הנ"ל ועל הנאמר בה?

שר־החוץ א. אבן:

לא ידוע לי דבר על תכנית צרפתית חדשה. כבר היתה לי ההזדמנות לציין בתשובה לשאילתות אחרות, שהעתונות נוטה לפעמים להפריז במינוח ולהדביק שם "תכנית" למהלכים דיפלומטיים שגרתיים.

24. ביקורו של מר סטאסי, חבר האסיפה הלאומית הצרפתית, בישראל

חבר־הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

נובח ביקורו של ברנאר סטאסי, ציר בית־הנבחרים הצרפתי בישראל, והצהרותיו המדיניות, אבקש את כבוד השר להשיבני:

האם ממלא מר סטאסי שליחות רשמית כנציג של ממשלת צרפת?

שר־החוץ א. אבן:

מר סטאסי הוא חבר האסיפה הלאומית הצרפתית מטעם מפלגת המרכז ("קידמה ודמוקרטיה מודרנית"), המיוצגת בממשלת צרפת כיום.

ביקורו של מר סטאסי בישראל, כהגדרת עצמו, לא היה בגדר שליחות רשמית, אלא בחינת ביקור לימודים ביוזמתם של אישים מדיניים מסויימים בארצו, במטרה להביא להם רשמים בלתי־אמצעיים על יחסי שתי המדינות כפי שהם משתקפים אצלנו ומחשבותיה והצעותיה של ישראל לשיפורם.

25. דברי שר החוץ על האינטרסים האוניברסליים בירושלים

חבר־הכנסת ד. י. לוי שאל את שר החוץ ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

ב"מעריב" מיום שישי, 20 בפברואר 1970, נתפרסמו שמונה הנקודות שהעלה שר החוץ לפתרון הבעיות באזורנו, ואחת מהן היא: ייקבע תקנון לניהול ירושלים בהתאם לאופיה האוניברסלי של העיר.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. האם באמת העלה כבוד השר נקודות כנ"ל לפתרון בעיית אזורנו?

ב. אם כן — האם הנקודות הנזכרות במאמר משקפות את מדיניות הממשלה והן על דעתה?

ג. מה משמעותה של הפיסקה המדברת על קביעת תקנון לירושלים וכו'?

שר־החוץ א. אבן:

א. בהרצאה שהרציתי במכון המלכותי ליחסי חוץ בבריסל ביום 19 בפברואר 1970 מניתי שמונה עקרונות לפתרון הסיכסוך הישראלי־ערבי.

ב. התשובה חיובית. כל הדברים שנאמרו באותה הרצאה משקפים את המדיניות הישראלית המוסמכת. אשלח לשואל הנכבד את ההרצאה במקורה הצרפתי, כפי שהורצתה מפי ופורסמה על־ידי המכון המלכותי ליחסי חוץ.

ג. בסוגיית ירושלים אמרתי את הדברים כלהלן: מצויים בירושלים אינטרסים אוניברסליים, אשר לגביהם יש למצוא ביטוי משפטי בתיאום עם אלה שהיתה להם אחריות מסורתית בשמירת המקומות הקדושים בשם הנצרות והאיסלאם.

26. תוכן השיחה בין נשיא ארצות־הברית והשגריר רבין

חבר־הכנסת ש. כהן שאל את שר החוץ ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

"ידיעות אחרונות" מיום 20 בפברואר 1970 מוסר, כי לפני חודשיים בערך נערכה פגישה סודית בין נשיא ארצות־הברית לבין שגריר ישראל בארצות־הברית מר יצחק רבין. בהמשך הידיעה נמסר, כי נשיא ארצות־הברית אמר לשגריר ישראל, שארצות־הברית אינה מתכוונת כלל להיכנע ללחצים סובייטיים בסיכסוך הישראלי־ערבי.

הנני מבקש לדעת:

האם הידיעה דלעיל נכונה?

שר־החוץ א. אבן:

הואיל והשואל הגדיר את השיחה בין הנשיא ניקסון והשגריר רבין כסודית, אכבד את הגדרתו ולא אגלה את תכנה של השיחה. כל שכן, לגבי שיחה שלא נתקיימה כלל באותו מועד.

27. ידיעה על יזמה איטלקית לשלום ישראלי־ערבי

חבר־הכנסת מ. סנה שאל את שר החוץ ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

בעתון "דבר" מיום 18 בפברואר 1970 נתפרסמה כתבה מאת סופרת העתון ברומא, ובה ידיעה על יזמה איטלקית לשלום ישראלי־ערבי.

בהקשר זה הנני לשאול:

1. האם ידוע למשרד החוץ על יזמה איטלקית למען השגת שלום במזרח התיכון?
2. מה יחסו של משרד החוץ ליזמה כזאת — אם אמנם היתה כזאת?

שר־החוץ א. אבן:

1. לא ידוע לי על יזמה איטלקית לשלום ישראלי־ערבי, כלשון הכתבה המצוטטת. הובא לידיעתנו תכנה של הצעה שהגישה באמצע פברואר ממשלתה הקודמת של איטליה לאדבע המעצמות ולכמה מדינות אירופיות, הן במערב והן במזרח. עיקרה של הצעה איטלקית זאת — יישום מלא של הפסקת האש, והסכם להגבלת אספקת נשק למזרח התיכון.

2. כידוע, תומכת ישראל ללא סייג בכינונה של הפסקת אש הדדית ובלתי־מוגבלת. מאידך גיסא, נוכח המדיניות של חימוש ארצות ערב מצד ברית־המועצות ומדינות אחרות, אין נראה באופק כל סיכוי רציני להגשמת ההצעה לגבי הגבלת אספקת הנשק.

נעניתי להזמנת שר החוץ האיטלקי לערוך ביקור רשמי ברומא החודש. אתעניין לשמוע את דעותיו על המזרח התיכון לרגל ביקורו בקהיר. זכורה לי פגישתי עם מר אלדו מורו כשהיה ראש ממשלת איטליה בזמן מלחמת ששת הימים ולאחריה, וכן הופעתו האוהדת בעצרת האו"ם ביוני 1967.

28—29. הימנעותו של שר החוץ מלערוך ביקור אצל הגב' חנה מרון בבית־החולים במינכן

חבר־הכנסת י. הורביץ שאל את שר החוץ ביום ג' באדר ב' תש"ל (11 במארס 1970):

בעתונות פורסם כי כבוד שר החוץ נמנע במינכן מביקור בבית־החולים שמאושפזת בו השחקנית חנה מרון.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם עמד כבודו על עריכת הביקור?
2. האם לדעת כבודו ייתכן, כי שר ישראלי לא יוכל להגיע למקום כל־שהוא בגרמניה?

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

מדוע נמנע שר החוץ בעת שהותו בגרמניה מלבקר את הגב' חנה מרון, אף־על־פי שהביע (כפי שפורסם) רצון לבקר את הגב' חנה מרון בבית־החולים?

שר־החוץ א. אבן:

אין מי שמצטער יותר ממני על שנבצר ממני לקיים מצוות ביקור חולים אצל הגב' חנה מרון ואצל שאר הקרבנות על ההתקפה הנפשעת על נוסעי מטוס "אל על". לרגל ידיעות שהגיעו לשירותי הבטחון המקומיים על כוונת חבלנים להתנכל בחיי, הודיעו לי אותם שירותים שאין ביכלתם לאפשר ביקורי באותו מקום. היה צורך בנקיטת צעדי חקירה ובטיחות מיוחדים שלא היו אפשריים בפרק־זמן מוגבל.

הנוהג לגבי ביקורים רשמיים של שרי חוץ בארץ ובחוץ־לארץ הוא, שהאורח מקבל את דין רצונם של מארחיו לגבי המקומות ששם הוא מבקר או אינו מבקר. את הכלל הזה אנו מפעילים בקפדנות למען בטחון אורחינו הרשמיים, ולא יעלה על הדעת שנכפה את רצוננו על מארחינו בחוץ־לארץ בשעה שבעיה בטחונית עדינה ניצבת לפניהם.

היו"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר־הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כיצד היה כבוד השר מגדיר את הפנייה של ממשלת גרמניה — כהמלצה, כדרישה או כבקשה?

שר־החוץ א. אבן:

זו היתה בקשה של המארחים, בתוספת התבטאות של שירותי הבטחון; אותם אנשי בטחון שנתלוו אלי לא יעצו לי להתעלם מעצה זו.

30—33. יזמות חדשות בשיחות ארבע המעצמות

חבר־הכנסת מ. פרוש שאל את שר החוץ ביום ג' באדר ב' תש"ל (11 במארס 1970):

בעתון "הארץ" מיום א' באדר ב' תש"ל (9 במארס 1970) פורסם כי בריטניה הציעה לשתף את ישראל, מצרים וירדן, בשיחות הארבע בניו־יורק, ולצרף לשיחות כמשקיף גם את הד"ר יארינג.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם ידוע לכבוד השר על קיומה של תכנית בריטית זו?
2. אם אמנם קיימת הצעה זו — מה עמדתה של ממשלת ישראל לקיום שיחות במסגרת הנ"ל?

חבר־הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

לפי הידיעות בעתוני חוץ, מתעתדות המעצמות לשנות את ההנחיות שניתנו בעבר לשגריר גונאר יארינג.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

האם תשתף ישראל פעולה עם השגריר גונאר יארינג אם ישונו ההנחיות שניתנו לו בעבר?

חבר־הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

בעתונות נמסר כי חלה התקדמות בלתי־צפויה בשיחות הארבע באומות המאוחדות.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. למיטב האינפורמציה שביד השר, מה ההתקדמות שמדובר עליה?

חבר־הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

בעתון "אל־אהרם" מאתמול מתפרסמת ידיעה, האומרת שממשלת בריטניה נקטה יזמה חדשה בעניין שיחות ארבע המעצמות.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם יודעת ישראל על יזמה בריטית חדשה כנ"ל?

2. אם כן — מה הן הצעותיה של בריטניה?

3. האם מוסיפה ישראל לקבל פרטים על דיוני ארבע המעצמות בנושא המזרח התיכון?

שר־החוץ א. אבן:

1. ממשלת ישראל מקבלת מידע על המתרחש בשיחות נציגי ארבע המעצמות בניו־יורק.

2. לאחרונה הוטל על סגני הנציגים של הארבע להעלות על הנייר סיכום אשר ישקף את הנקודות המוסכמות ביניהם ואת נקודות המחלוקת. לפי שעה מוקדם לומר אם תרגיל הניסוח הזה יגשר או יטשטש את הבדלי הגישה בין המעצמות. בוודאי פטור אני מלחזור שוב על דעתנו כי לא משיחות אלה תצמח ההתקדמות לשלום־אמת באזורנו.

3. לא היתה לאחרונה יזמה בריטית חדשה במסגרת השיחות.

4. ממשלת ישראל החליטה בשעתה לשתף פעולה עם השגריר יארינג על סמך המנדט אשר נקבע לשליחותו בהחלטת מועצת הבטחון מ־22 בנובמבר 1967. עמדה זו שרירה וקיימת. אולם עקב פעילותן של ארבע המעצמות שותקה למעשה שליחותו של ד"ר יארינג.

34. עמדת הממשלה בעניין החלטת מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967

חבר־הכנסת ח. טובי שאל את שר החוץ ביום ג' באדר ב' תש"ל (11 במארס 1970):

ב"מעריב" מיום 25 בפברואר 1970 הופיעה כתבה על ביקור שר החוץ בגרמניה הפדרלית מאת סופרת "מעריב" בבון, א. דויטשקרון. בכתבה נאמר בין היתר: "מר של אמר, כי הוא מאושר שעלה בידו וביד מר אבן להגיע להסכמה בדבר הערכת המצב במזרח התיכון. אף־על־פי־כן קיימים כמה "חילוקי דעות". התברר, כי מר של ומומחיו במיניסטריון החוץ המערב־גרמני מאמינים, כי יש להגשים את החלטת מועצת הבטחון מן ה־22 בנובמבר 1967 כ"עיסקת חבילה", בעוד שבעיני ישראל יש בהחלטה זו מוקדם ומאוחר, חשוב ופחות חשוב".

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם נכון מה שאמרה סופרת "מעריב" על עמדת ישראל ביחס להחלטת מועצת הבטחון, שבהחלטה יש "מוקדם ומאוחר", חשוב ופחות חשוב"?

2. אם נכונים הדברים — מה בעיני הממשלה "מוקדם ומאוחר" בהחלטת מועצת הבטחון מה־22 בנובמבר 1967?

3. מה בעיני הממשלה "חשוב ופחות חשוב" בהחלטה הנ"ל?

שר־החוץ א. אבן:

ממשלת ישראל תמיד רואה את כל היסודות בהחלטת מועצת הבטחון מיום 22 בנובמבר 1967 כמקשה אחת, שהגשמתה מותנית במשא־ומתן בין הצדדים עצמם ובהסכם ביניהם, כפי שציינתי בכנסת ב־29 במאי 1968.

יעדה היסודי והכולל של ההחלטה הוא "השגת שלום צודק ובר־קיימא". כל יתר היסודות צריכים למצוא את מקומם אך ורק בתוך מסגרת הסכם שלום שיכלול קביעת גבולות בטוחים ומוכרים.

לגבי מועדי הביצוע של סעיפי הסכם השלום, אפשר בשלב מוקדם זה רק להעיר על גורם אחד — בעיית הפליטים. ברור לכל הנוגעים בדבר שביצוע תכנית ליישובם ולשיקומם של הפליטים עלול להימשך שנים. לכן הסכמת הצדדים על תכנית כזו תספק את צרכי המקשה בלי לעכב הגשמת ההסכם כולו עד שבעיית הפליטים תמצא את פתרונה הלכה למעשה.

אני מסב את תשומת־לב השואל להודעת הממשלה בכנסת מיום 26 במאי 1970.

היו"ר ז. ברקת:

שאלה נוספת לחבר־הכנסת טובי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

האם פירושה של הממשלה לגבי החלטת מועצת הבטחון, שאין זו אלא מסגרת למשא־ומתן ולהסכם, אינו סותר את רוחה ותכנה של ההצעה הזאת?

שר־החוץ א. אבן:

לאו דווקא, שהרי אותה החלטה הועלתה ביזמתן של שתי ממשלות, בריטניה וארצות־הברית. אשר לממשלת בריטניה, ערב קבלת ההחלטה הודיע לי נציג בריטניה באו"ם, כי ההחלטה הזאת היא חומר למשא־ומתן לקידום הסכם בין הצדדים. אשר לארצות־הברית, אמר השגריר ג'ורג' בול, שהחלטה זו אינה אלא שלד של עקרונות, שאי־אפשר לתרגמם לשפת המציאות אלא על־ידי משא־ומתן והסכם. אלה דברי היוזמים והמנסחים של אותו מסמך.

35. פרשת ג'ורג' פאנאגוליס ושלטונות ישראל

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ג' באדר ב' תש"ל (11 במארס 1970):

1. האם התקיים במשרד החוץ דיון כלשהו, רשמי או בלתי־רשמי, בכל דרג שהוא, בגורלו של היווני פאנאגוליס שהגיע לישראל והוחזר על־ידה ליוון?

2. אם נערך דיון כנ"ל — מה היו פרטי הדיון ותוצאותיו?

3. בתשובת שר המשטרה לשאילתה של חבר־הכנסת סנה (שנענתה ביום 4 במארס 1970) נאמר, כי בטרם הוחזר פאנאגוליס ליוון נערכה פגישה בינו לבין הקונסול היווני.

האם פגישה זו והקשר שבין אנשי המשטרה לבין אנשי הקונסוליה היוונית נערכו בידיעתו ועל דעתו של משרד החוץ?

4. האם בידך משרד החוץ את רקעו של פאנאגוליס הנ"ל והביא דקע זה לידיעת המשטרה?

5. האם ידעו הפעילים במשרד החוץ בענייננו של פאנאגוליס (אם בכלל) כי אחיו נידון למוות ביוון?

6. האם בידך משרד החוץ מה עלה בגורלו של פאנאגוליס הנ"ל לאחר שחזר ליוון, ואם כן — מה עלה בגורלו?

שר־החוץ א. אבן:

לשאלה 1: מאחר שלא היה ידוע למשרד החוץ על המקרה של ג'ורג' פאנאגוליס בעת התרחשותו, לא נתקיים במשרד שום דיון בענייננו.

לשאלה 2: ראה תשובתי לשאלה 1. ומכאן שת־שובותי לשאלות 2, 3, 4, הן שליליות.

לשאלה 5: ראה תשובתי לשאלה 1. בהזדמנות זו רצוני להדגיש כי פרשת ג'ורג' פאנאגוליס אירעה בנובמבר 1967, ואילו פרשת התנקשותו של אחיו בראש ממשלת יוון, שבתוצאה ממנה נידון למוות, אירעה כתשעה חודשים לאחר מכן, באוגוסט 1968.

לשאלה 6: מאחר שבשעתו לא היה ידוע למשרד החוץ על הפרשה, גם לא יכול היה להתעניין בגורלו של פאנאגוליס לאחר החזרתו ליוון.

היו"ר ד. ברקת:

שאלה נוספת לחבר־הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, מדברי שר המשטרה באותו עניין מסתבר שהאסיר ג'ורג' פאנאגוליס הובא על־ידי המשטרה אל הקונסול היווני בחיפה ושם נקבע מה שנקבע, בלי נוכחות מתרגם ובלי שקצין המשטרה ידע מה שדובר. האם ייתכן במדינת ישראל שקצין משטרה יביא אסיר לידי נציג דיפלומטי זר, בלי שמשרד החוץ יידע על כך ויהיה מעורב בכך בצורה כל־שהיא?

שר־החוץ א. אבן:

אינני יודע מה פירוש המלה "ייתכן". מסתבר שכך אירע במקרה הנדון. אולם לגבי הנוהל שצריך להינקט, אבדוק אם באמת אפשר שמשרדי ממשלה אחרים יטפלו בנושאים כאלה בלי היזדקקות למשרד החוץ.

36—37. פעולה למען שיחרורם של היהודים הכלואים במצרים

חבר־הכנסת י. גולן שאל את שר החוץ ביום ג' באדר ב' תש"ל (11 במארס 1970):

באחרונה הגיעונו שוב ידיעות על עינוי יהודים בבתי־הכלא במצרים והחזקתם בתנאי דיכוי אכזריים.

שאלותי הן:

1. האם מצויות ביד משרד החוץ הערכות על מספר היהודים החבושים בבתי־הכלא במצרים?

2. הנכון שמצב יהודי מצרים הורע בחודשים האחרונים והם נתונים כמעט במעצר בית?

3. מה עשה משרד החוץ כדי להזעיק שוב את דעת־הקהל בעולם בשאלה זו?

חבר־הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

ידיעות בעתונות מוסרות כי המצרים מתעללים ביהודים הכלואים באופן שרירותי בכלא אבו־זעבל מאז מלחמת ששת הימים.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. אילו יזמות נקט משרד החוץ כדי להפעיל לחץ על ממשלת מצרים כדי שתשנה את יחסה לעצורים?

2. אילו פעולות נעשו בנידון ועל־ידי מי?

שר־החוץ א. אבן:

מצבם של היהודים הכלואים בבתי־הסוהר במצרים הוא מדכא. ידוע לנו על כ־80 יהודים העצורים בכלא טורה בתנאי מאסר קשים ובלתי־נסבלים.

משרד החוץ פועל בלא הפסק כדי להביא לידי הקלה במצבם של העצורים ולידי שיחרורם. לשם כך אנו מקיימים מגעים קבועים עם ממשלות ידידותיות, אירגונים בין־לאומיים, דתיים והומניטריים, המפעילים שיכנוע על ממשלת מצרים. על־פי בקשת גורמים ידי־דותיים אלה נעשית הפעולה בצינעה אך בהתמדה, ואף זכינו לראות תוצאות. חלק מהיהודים שוחרר ויצא, אך עדיין נשאר מספר רב של עצורים על לא עוול בכפם; לא אמרנו די, ומאמצינו לשיחרור הנותרים נמש־כים ללא ליאות. בדעת־הקהל העולמית קיימת ערנות לנושא זה.

לאחרונה נאלצו ממשלות ערביות לצאת בהכרזות רשמיות על בעיית היהודים שם. מצרים הוציאה לאור פירסום מיוחד, המנסה להזים את העובדות על מצבם הקשה של יהודיה. עיראק הודיעה על הקלות והטבות ליהודים כגון חיבורי טלפון מחודשים, פתיחת בתי־מרקחת, ועוד, ואף ממשלת סוריה יצאה בהכרזה שיהודי סוריה זוכים ליחס הוגן ונאות. תגובות אלה הם תוצאה של כנס פאריס למען יהודי ערב בינואר שנה זו, אשר השתתפו בו כ־100 נציגים מ־24 מדינות. אנשי ממשל, רוח, ציבור ודת התארגנו בוועדים קבועים ורתמו עצמם להזעיק ממשלותיהם ודעת־הקהל העולמית להיחלץ לעזרת יהודי ערב. ממשלות ערב נאלצות להתגונן מפני הביקורת הבין־לאומית, ובהודעותיהן הן רק מודות שאכן קיימות הגבלות ואיסורים.

מטרת הלחץ הבין־לאומי היא לא רק לשפר את תנאי חייהם של היהודים אלא לאפשר הגירתם מארצות ערב, שהוא הפתרון היחידי למצוקתם.

38. מועד תשובתה של ממשלת ארצות־הברית לפנייתי ישראל בדבר אספקת מטוסים נוספים

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

בשעתו הודיע נשיא ארצות־הברית, כי תוך מועד של 30 יום יודיע על החלטתו בעניין בקשת ישראל למטוסי "פאנטום" ו"סקייהוק" נוספים. מכיוון שחלף מועד זה, הנני מבקש לדעת:

1. האם בידרו נציגי ממשלת ישראל אצל ממשלת ארצות־הברית מדוע טרם ניתנה התשובה לבקשה?

2. אם נערך בירור כנ"ל, האם הובטח מועד אחר לנתינת התשובה?

3. אם הובטח, מהו המועד?

שר־החוץ א. אבן:
התשובה לשתי השאלות הראשונות חיובית. ואשר לשלישית, הרי בינתיים הודיע מזכיר המדינה של ארצות־הברית ביום 24 במארס מה שהודיע, ואף פיר־סמתי תגובה על הודעה זו.

בינתיים דנתי בנושא זה עם הנשיא ניקסון, עם מזכיר המדינה מר רוג'רס ועם גורמים אחרים בממשל ובין חברי הסנאט שרצו לדעת את השקפת ישראל.

היו"ר ר. ברקת:
שאלה נוספת לחבר־הכנסת אבנרי.

אודי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כבוד השר, האם בשיחות אלה, שהוזכרו בתשובתך, התנתה ממשלת ארצות־הברית את אספקת הפאנטומים בשינוי כל־שהוא במדיניות ישראל?

שר־החוץ א. אבן:
התשובה שלילית.

39—40. פירסום מכתביהם של יהודים מברית־המועצות על־ידי נציג ישראל באו"ם

חבר־הכנסת א. ודיגר שאל את שר החוץ ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. כמה מכתבים של יהודים מעבר למסך הברזל פירסם נציגנו באו"ם?
2. מה היה ההד לפירסום המכתבים?
3. האם אומר משרד החוץ להמשיך במדיניות זו?

חבר־הכנסת א. ודיגר שאל את שר החוץ ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. כמה מכתבים של יהודים מברית־המועצות פירסמה ישראל באו"ם?
2. האם אומרת ישראל להמשיך בדרך זו?
3. מה עומדת ישראל להוסיף ולעשות כדי להפיץ ידיעות על מצבם של יהודי ברית־המועצות?

שר־החוץ א. אבן:
1. למוסדות או"ם נמסרו כל המכתבים שהגיעו לידי ממשלת ישראל מיהודי ברית־המועצות ואשר היו מיועדים לאירגון זה. עד היום נמסרו: (א) 5 מכתבים קיבוציים (3 מגרוזיה, 1 ממוסקבה, 1 מלטביה), מאת 69 יהודים בסך הכל; (ב) מכתב משפחת קאז־אקוב; (ג) 2 מכתבים מיחידים (מר בוגדנובסקי ומדת פולסקינה).

2. המכתבים האלה זכו גם לפירסום מירבי בכלי התקשורת בעולם כולו.

3. כבעבר כן גם להבא תוסיף ישראל להעביר את כל המכתבים והפניות שיגיעו לידיה מיהודים סובייטיים ושיהיו מיועדים לאו"ם.

הממשלה תמשיך במדיניות שוועדת החוץ והבטחון כבר דנה בפרטיה במשך כמה ישיבות ועוד תוסיף לדון בכך.

41. מגעיו של שר החוץ באירופה בעניין בטיחות של טיסות

חבר־הכנסת א. ודיגר שאל את שר החוץ ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

בעת ביקורו של כבוד השר באירופה קיים השר שיחות עם מנהיגי מדינות.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הועלה בשיחות אלה נושא החבלות בתעופה האזרחית?
2. אם כן — האם קיבל כבוד השר הבטחות לנקיטת כל האמצעים להגנה על הנוסעים ועל הציוד המיועד לישראל?
3. האם ביקש השר את ממשלות אירופה לתמוך בעמדתנו נגד הפסקת משלוחי דואר לישראל?

שר־החוץ א. אבן:
התשובה חיובית לכל חלקי השאילתה. יש פעילות נמרצת באירופה למען קיום בטיחות הטיסות.

42. תוצאות ביקורו של שר החוץ במערב־גרמניה

חבר־הכנסת א. ודיגר שאל את שר החוץ ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

עם שובו של כבוד השר מביקורו בגרמניה, אודה לו אם ישיבני:

האם היה בביקור משום חיזוק עמדת הממשלה הגרמנית בתמיכתה בישראל?

שר־החוץ א. אבן:
התשובה חיובית.

ניתנה לי הזדמנות להיפגש עם ראשי הרפובליקה הפדרלית, שריה ומדינאיה, ובפגישות אלו נפרשה יריעה רחבה של נושאים בעלי עניין משותף, ואני תקווה שפגישות אלו תרמו להעמקת ההבנה מצד גרמניה הפדרלית לבעיותינו.

לא הסתמן כל שינוי מהותי בעמדת הרפובליקה הפדרלית מאז חילופי השלטון שם. התרשמתי מיחסם האוהד של חוגים פרלמנטריים וציבוריים ומריבוי הפרשנות החיובית שהופיעה בעתונות במשך ביקורי. כן נדונו בהצלחה קשרינו המסחריים והכלכליים, החשובים והמסועפים, במסגרות שגובשו לפני שנים אחדות.

43. תוצאות ביקורו של שר החוץ בבירות אירופה

חבר־הכנסת ר. ארזי שאל את שר החוץ ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

אבקש מכבוד השר להשיבני:

האם נסיעתו האחרונה לכמה מארצות אירופה השיגה את מטרותיה, והאם יוכל כבוד השר להצביע על התקדמות ביחסים בין ישראל לבין המדינות שביקר שם, ובאילו תחומים במיוחד חלה התקדמות?

שר־החוץ א. אבן:
מטרת נסיעתי לבירות אירופה היתה להביא לפני ממשלות המדינות הנוגעות בדבר את מחשבותיה והערכותיה של ישראל לגבי המצב במזרח התיכון, ולהרום

להידוק הקשרים הישירים בין מדינת ישראל לביניהן בתחומים שונים: בתחום המדיני, בתחום הכלכלי, התרבותי, ועוד. כן היו לי הזדמנויות רבות להסביר עמדותינו לציבור הרחב בארצות אלה בעזרת אמצעי התקשורת ההמוניים, כלומר הטלוויזיה, הרדיו והעתונות.

הנני משוכנע שמטרות אלו הושגו במלואן.

בעוד שבמסגרת "מלחמת ההתשה" מנסים אויבינו לבודד את ישראל מקהל העמים, אני מציין בסיפוק כי הרצון לקיים בירורים אתנו במסגרת ביקורים ממלכתיים מתבטא בתכיפות גוברת ובכל היבשות. ברוב המקרים מביאים ביקורים אלה לידי חיזוק היחסים.

44. דין־ודברים בין נציגי התאחדות הסטודנטים ואנשי משרד החוץ

חבר־הכנסת ג. יעקבי שאל את שר החוץ ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

בגליון האחרון של שבועון הסטודנטים "פי האתון" נמסר כי פקיד בכיר במשרד החוץ איים לפני חודשיים בערך על ראשי התאחדות הסטודנטים, כי ידאג לפיטו־ריהם מתפקידם אם לא יחדלו לארגן הפגנות למען יהודי ברית־המועצות. כן טוען העתון, כי באותה שיחה אמר איש משרד החוץ: "אם לא תקבלו את ההצעה שלנו בנושא, תמצאו את עצמכם במקום שמשם לא תוכלו לפעול".

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. אם כן, מה הנימוקים להתנהגות מעין זו של נציג משרד החוץ?

3. מה הצעדים שבכוונת השר לנקוט כדי שלא יישנה הדבר?

4. אם אין הידיעה נכונה, האם יש בכוונתו לנקוט צעדים משפטיים נגד העתון שפירסם דברים חמורים אלה נגד משרד החוץ?

שר־החוץ א. אבן:

לאחר בירור הפרטים הובהר לי:

ביום 16 באוקטובר 1969 ביקשו יושב־ראש התאח־דות הסטודנטים הישראלית ויושב־ראש ועדת החוץ להתקבל בלשכת המשרד בתל־אביב על מנת ללמוד את מדיניות הממשלה בבעיית יהודי ברית־המועצות.

הסטודנטים קיבלו הסבר מקיף על מדיניות הממ־שלה בעניין טיפולה בבעיית יהודי ברית־המועצות, וברור מעל לכל ספק שלא יכלו לשמוע מפי עובדי המשרד שהממשלה מתנגדת לאירגון הפגנות למען יהודי ברית־המועצות. האבסורד שבטיעון זה מזדקר לעין לאור השתתפותה של ראש־הממשלה בהפגנה למען יהודי ברית־המועצות, שהתקיימה בתל־אביב בדצמבר 1969 ושנציגי הסטודנטים בישראל נטלו חלק באירגונה.

בסוף אותה השיחה אמר יושב־ראש התאחדות הסטודנטים, שלא שוכנע על־ידי עובדי המשרד בדרכה של הממשלה בנושא זה. בקשתם של עובדי המשרד להופיע לפני נשיאות ההתאחדות על מנת להבהיר להם את מדיניות הממשלה לא כובדה עד היום הזה.

לא היו בפי עובדי המשרד איומים כלפי נציגי הסטודנטים. כידוע, משרד החוץ אינו ממנה את נציגי הסטודנטים ואין המשרד יכול לפעול למען ענישה או נקיטת אמצעים משמעתיים כלפי גופים וולונטריים שאינם מסכימים לדעתה של הממשלה. עובדה זו ידועה לא רק לעובדי משרד החוץ אלא לכל אזרח, וסטודנטים במדינה דמוקרטית בכלל זה.

ידוע לי שהדברים הובהרו בהזדמנות אחרת לנציגי הסטודנטים. על כן ברור שהידיעה הנ"ל ב"פי האתון" איננה נכונה.

משרד החוץ לא ראה עניין ציבורי בנקיטת צעדים משפטיים בפרשה זו.

45. עמדת הממשלה בעניין ההפגנות נגד נשיא צרפת בעת ביקורו בארצות־הברית

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום ז' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

בעקבות הידיעות שנמסרו לי, רצוני לשאול:

1. האם נכון שערב ביקורו של נשיא צרפת מר פומפידו באמריקה פנתה ממשלת ארצות־הברית לממ־שלת ישראל בבקשה, שממשלת ישראל תשפיע על יהודי ארצות־הברית להימנע מהפגנות נגדו?

2. האם נענתה ממשלת ישראל לבקשה זו ופעלה בהתאם לכך?

שר־החוץ א. אבן:

התשובה שלילית.

היו"ר ה. ברקת:

שאלה נוספת לחבר־הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר. בלי להתייחס לפניית ממשלת ארצות־הברית, האם במגעים בין השגרירות שלנו בוושינגטון ובין האירגונים היהודיים בארצות־הברית נקטה השגרי־רות קו כל־שהוא לגבי עריכת הפגנות נגד מר פומפידו?

שר־החוץ א. אבן:

הקו שלנו היה והנו שביקור נשיא צרפת בארצות־הברית אינו מעניינה של ממשלת ישראל או של שגרירות ישראל.

46. פעולת ההסברה של מר עמוס קינן בקנדה ומשרד החוץ

חבר־הכנסת מ. סורקיס שאל את שר החוץ ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

בעתון "ידיעות אחרונות" התפרסמו מאמרים של מר עמוס קינן הנמצא בקנדה ועוסק בהסברה לסטו־דנטים. מן המתפרסם במאמרו מיום 25 בפברואר 1970 ומן הידיעות שהגיעוני ניתן ללמוד שעמדותיו של מר קינן, המתבטאות בהרצאותיו, נוגדות את עמדתה המוצ־הרת של ממשלת ישראל. מר קינן מטיף לישות פלשתי־נאית ומותח ביקורת קשה על עמדותיה המדיניות של ממשלת ישראל. נמסר לי שמר קינן נשלח על־ידי משרד החוץ.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. האם נשלח מר קינן על־ידי משרד החוץ, ו/או האם השתתף משרד החוץ בהוצאות נסיעתו, כולן או מקצתן?

ב. אם כן, האם נוהג המשרד לשלוח מרצים המטיפים לעמדות הנוגדות את עמדות ממשלת ישראל, ואם כן, מדוע?

ג. האם נוהג משרד החוץ לתדרך את המרצים היוצאים לחוץ־לארץ מטעמו או על חשבונו?

ד. אם כן, מה הוא קו ההסברה, שמרצים אלה נדרשים להסביר לפיו?

שר־החוץ א. אבן:

א. מר קינן לא נשלח על־ידי משרד החוץ, והמשרד לא השתתף בהוצאות נסיעתו, גם לא במידה חלקית.

ב. המשרד אינו נוהג לשלוח מרצים המטיפים לעמדות הנוגדות את עמדתנו באופן קטבי. אינני סבור כי עלינו להימנע משיגור מרצה בעל דעה עצמאית, אך במובן לא עד כדי החלשת עמדת הממשלה והכנסת. בעולם מקובל כי ישראל היא מדינה שנהוג בה חופש דעות וחופש ביטוי. אך כאמור לא היתה למשרדי כל אחריות לשליחותו של מר קינן.

יוצאים מרצים מחוגים שונים במדינה, ואי־אפשר כמובן לכבול אותם בדעותיהם ובהשקפותיהם.

ג. התשובה חיובית.

ד. הודעות פומביות של ראשי המדינה, הנרשמות בדרך כלל בכנסת, משמשות בסיס להכוונה של קו ההסברה שבפי המרצים.

47. עזרתם של דיפלומטים ערביים בבירות אירופה לביצוע מעשים פליליים בידי מחבלים

חבר־הכנסת ג. האוזנר שאל את שר החוץ ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

נתגלו ראיות על סיוע פעיל שהגישו דיפלומטים ערביים בכמה מדינות העולם למעשים פליליים המתוכננים והמבוצעים שם על־ידי אירגוני החבלה. כך, לדוגמה, במשפטו של טרוור ויליאמס, אשר נדון לעשר שנים מחמת הנסיון לפוצץ מטוס "אל על" בשדה־התעופה של לונדון, הובאו עדויות שהנאשם וחבריו עמדו בקשר הדוק עם הנספח הצבאי המצרי ונסתייעו על־ידו.

שאלותי הן:

1. האם פנה משרד החוץ למשרדי החוץ בבירות הנוגעות בדבר והעמידם על מעשים אלה ועל חומרתם?

2. אם היו פניות כאלה, מה היתה תגובת הממשלות הנוגעות בדבר?

שר־החוץ א. אבן:

1. השגריר בלונדון פנה למשרד החוץ הבריטי והעמידו על המעשים הנזכרים בשאילתה, על חומרתם ועל משמעות ההאשמות כלפי כמה דיפלומטים מצריים.

2. תגובת משרד החוץ הבריטי היתה כי הוא ער לעניין, אך איננו יכול עדיין לפעול, מפני שהעניין נמצא sub judice בגלל עירעור הנאשם.

בינתיים הגיע המשפט לסיומו, אך נשאר בעינו שלב העירעור והוא עניין הנחשב כ־sub judice.

48. שיקולי משרד החוץ שהביאו לידי הזמנת השגריר רבין לישראל

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

מה היו שיקולי משרד החוץ שהביאו לידי הזמנת השגריר רבין לישראל?

שר־החוץ א. אבן:

שגרירים מוזמנים להתייעצות בארץ כל אימת שהדבר נראה לי מועיל. השגריר רבין שלח לראש הממשלה ולי כמה ידיעות והתרשמויות, והסכמנו לדעתו כי יהיה מועיל אם נתייעץ.

השיקול היה שחשבתי, אחרי קריאת מברקיו של השגריר, כי יהיה מועיל שהשגריר יבוא לארץ להשלים את דיווחיו.

49. ידיעה על שלילת שירות קונסולרי מאזרחים ישראליים מסויימים

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

"הארץ" מיום 22 בפברואר מוסר, כי משרד החוץ העביר לנציגויותיו בחוץ־לארץ רשימה של ישראלים שמאלנים, שאין לתת להם שירות קונסולרי הניתן לכל אזרחי ישראל.

הנני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

2. אם היא נכונה — א. לפי אילו קריטריונים הורכבה הרשימה?

ב. כמה שמות כלולים ברשימה ומי הם?

ג. איזה שירות קונסולרי (אם בכלל) אינו ניתן לכלולים ברשימה?

ד. האם הכללת אנשים ברשימה מותנית בהשתייכותם לקבוצה פוליטית כלשהי, ואם כן, באילו קבוצות מדובר?

ה. מתי הורכבה הרשימה ומאימתי התחילו לפעול על־פיה?

שר־החוץ א. אבן:

לא. אינני מסוגל או רוצה למנוע מעתון פירסומם של דברים הקלוטים מן הדמיון ושאין להם שום בסיס. אם הסופר רוצה להיכשל, אינני מסוגל לסייע לו.

היו"ר ד. ברקת:

שאלה נוספת לחבר־הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר. הדברים פורסמו על־ידי משמיצי ישראל גם בחוץ־לארץ. שניים מהם טענו שכאשר באו לקבל שמות מהקונסוליה הישראלית בלונדון, אמרו להם שהם צריכים, בכל עניין הנוגע להם, להחזיר את הדברים לירושלים. האם הדברים נכונים? האם כבוד השר אינו סבור שלא כדאי לתת למשמיצים חומר נוסף שיתן להם הזדמנות להשמצות נוספות?

שר־החוץ א. אבן:

התשובה חיובית בהחלט. על כן אני מנצל את ההזדמנות כדי להכחיש את הסיפור שאין לו רגליים.

50. הרכבה של הוועדה המייעצת לענייני ההסברה בחוץ־לארץ

חבר־הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

בעתונות הישראלית נתפרסמו ב־11 וב־12 במארס ידיעות על מועצה ציבורית מטעם משרד החוץ לצורך ייעוץ בענייני הסברה בחוץ־לארץ. בעתון "מעריב" מיום 11 במארס פורסמו שמות המיועדים להיות חברי המועצה. כל אישי הציבור מביניהם — על טהרת מפלגה אחת.

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

א. האם הידיעה נכונה?

ב. אם כן — האין בדעת השר לתת ביטוי במועצה זו לקשת רחבה יותר של הדעות הפוליטיות בישראל מכפי שהן משתקפות ברשימה הנ"ל שפורסמה?

שר־החוץ א. אבן:

א. את חברי הוועדה המייעצת מיניתי, בלי שים לב להשתייכותם המפלגתית, על מנת לאפשר לי לשאוב משיקול־דעתם, מנסיונם וממומחיותם בתחומים שונים הנוגעים למכלול בעיות ההסברה הניצבות לפנינו. אמת־מידה מיוחדת היתה יחסי האישי לאישים אלה.

ב. חתרתי לקשת רחבה של ידיעה והתמחות ולא לקשת רחבה של השתייכויות מפלגתיות. אני מקווה כי לרגל עבודת הוועדה נוכל להגיע למחקר מעמיק בכמה סוגיות רעיוניות והסברתיות. זוהי ועדה עובדת, ללא כל גינוני ראווה ופירסומת, ואני מעריך את העבודה שאישים טרודים אלה משקיעים בפעולה זו.

51. עלילות העתונות הסובייטית על מדינת ישראל ועל העם היהודי

חבר־הכנסת י. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

במסעה התעמולתי נגד מדינת ישראל והיהודים הגיעה העתונות בברית־המועצות לממדים שאין להם תקדים. למשל, העתון "פראבדה" מ־12 במארס פירסם האשמות שכביכול היו "הציונים הסובייטיים" מעורבים בטבח מאות יהודים באוקראינה בימי מלחמת־העולם השנייה. לפני שבועיים בערך העליל פירסום אחר שהפצצה במטוס "סוויסאייר" היתה מעשי ידי הציונים בכוונה לסייע למסעו של שר החוץ הישראלי בגרמניה...

פירסומים אלה ודומיהם אין להם אח ורע מאז עלילות היטלר על היהדות, ובקשר לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

מהי תגובת הממשלה לגילויים האלה?

שר־החוץ א. אבן:

בהמשך להודעתי בכנסת ביום 4 במארס שנה זו בדבר "המסע בברית־המועצות נגד מדינת ישראל והעם היהודי" אוכל רק לקבוע, כי ממשלת ישראל דוחה בשאט־נפש את עלילות תעמולת הזוועה והשקר, שנועדה לשרת מדיניותה המוטעית והמטעה, החד־צדדית והעוינת, של ברית־המועצות במזרח התיכון.

52. נעולת משרד החוץ להקלת סבלותיהם של יהודי גרוזיה המבקשים לעלות לישראל

חבר־הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

ב"מעריב" מיום 6 במארס 1970 מתפרסמת הידיעה על שיחה טלפונית עם שלושה מיהודי גרוזיה, שחתמו על המכתב בדבר רצונם לעלות לישראל, ובה הם מספרים על סבלותיהם כתוצאה מן המכתב האמור, המגיעים עד חרפת רעב ממש.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

מה פעל משרד החוץ כדי להוקיע התנהגות זו של השלטונות הסובייטיים?

שר־החוץ א. אבן:

סבלם של יהודי גרוזיה וכמיהתם לישראל שימשו נושא לשיחות מספר בין שגריר ישראל באו"ם, יוסף תקוע, לבין המזכיר הכללי של האו"ם.

מכתבם של יהודי גרוזיה מיום 26 באוגוסט 1969 וכן מכתבם הנוסף מיום 18 בפברואר 1970 הועברו על־ידי נציגנו באו"ם לידיעת המזכיר הכללי, והמכתבים נכללו בין מסמכי האו"ם חרף נסיונם של הנציגים הסובייטיים למנוע זאת.

נציגינו בבירות שונות העלו את הנושא בשיחות במשרדי החוץ של מדינות כהונתם.

נציגינו העבירו את החלטת הכנסת מיום 19 בנובמבר 1969 ליושבי־ראש הפרלמנטים ב־73 ארצות וביקשו מהם הבעת הזדהות עם החלטה זו.

53. ידיעה על פנייתה של ממשלת צרפת לשם מניעת הפגנות נגד מר פומפידו בעת ביקורו בארצות־הברית

חבר־הכנסת ש. תמיר שאל את שר החוץ ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

לפני ביקורו של נשיא צרפת מר פומפידו בארצות־הברית נתפרסמו ידיעות, לפיהן פעלה ממשלת צרפת בישראל כדי למנוע הפגנות של יהודים נגד מר פומפידו בזמן שהותו בארצות־הברית.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונות הידיעות?
2. אם כן, אילו פניות נעשו ועל־ידי מי?

שר־החוץ א. אבן:

לא ידוע לי דבר על הפעילות המיוחסת לממשלת צרפת.

54. ידיעה על פנייתה של ממשלת ארצות־הברית לשם מניעת הפגנות נגד מר פומפידו בעת ביקורו שם

חבר־הכנסת א. שוסטק שאל את שר החוץ ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

ידיעות בעתונות מסרו על פניות כביכול מארצות־הברית לממשלת ישראל, כדי שזו תפעל למניעת הפגנות של יהודים נגד נשיא צרפת מר פומפידו בארצות־הברית.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. אם כן, אילו פניות נעשו מטעם ממשלת ארצות־הברית ואל מי?

3. מה היתה תגובת הממשלה לפניות אלו?

שר־החוץ א. אבן:
התשובה שלילית.

55. שר החוץ ההולנדי כמתווך בין ישראל וארצות ערב

חבר־הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

שר החוץ ההולנדי מר י. לונס עומד לצאת בימים הקרובים לסיור בארצות המזרח התיכון. לפני צאתו פיר־סמה מפלגתו דו"ח של ועדת המפלגה לענייני המזרח התיכון, ובו הצעות לתיווך באזורנו (בכלל זה פרטים מעשיים).

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם ידוע לו על כך?

2. אם כן — האם ביקשה ישראל את תיווכו של מר לונס או האם הציע מר לונס את עצמו כמתווך?

שר־החוץ א. אבן:

1. התשובה חיובית.

2. התשובה שלילית לגבי שני חלקי השאלה בסעיף זה.

בחילופי מכתבים ובהודעות פומביות חוסלו כמה אי־הבנות שצצו ביני לבין מר לונס עקב כתבות שהופיעו בעתונות. בשעה זו הנני מגדיר את יחסו כזהה לחלוטין עם אותו יחס מיוחד שתמיד הראו הוא וממשלתו כלפי ישראל ובעיותיה.

56. סיכויים לכינון קשרים דיפלומטיים עם ספרד

חבר־הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החוץ ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

לאחרונה רבו הידיעות בעתוני הארץ וחוץ־לארץ על האפשרות של קשירת יחסים דיפלומטיים עם ספרד.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם יש לידיעות אלה בסיס?

2. אם כן — האם התקיימו שיחות עם גורמים רשמיים או בלתי־רשמיים?

שר־החוץ א. אבן:

1. שר החוץ הספרדי מר Lopez Bravo נתן לאחרונה כמה הצהרות שפורשו בעתונות העולמית כאילו הן מצביעות על שינוי בעמדת ממשלת ספרד כלפי ישראל. יחד עם זאת נתן הצהרה הפוכה בזמן ביקורו במצרים.

2. נציגינו בחוץ־לארץ נגעו בהזדמנויות שונות, בפגישותיהם השגרתיות עם עמיתיהם הספרדים, גם בשאלה הנזכרת בשאילתה.

כפי שהצהרתי בזמן ביקורי האחרון בבלגיה, יהיה הדבר תלוי אך ורק בהחלטת ממשלת ספרד אם ייכונו יחסים בין ישראל לספרד. אני מוסיף לברר אפשרויות שונות של כינון קשרים רשמיים, אך לא אוכל להודיע עדיין על שום סיכום.

57. פניית ממשלת ארצות־הברית אל ישראל בעניין האמנה לאי־הפצת הנשק הגרעיני

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

האם תובעת ממשלת ארצות־הברית מממשלת ישראל חתימה על האמנה לאי־הפצת הנשק הגרעיני?

שר־החוץ א. אבן:

ממשלת ארצות־הברית הביעה תקוותה שישראל תצטרף לאמנה. עמדת ממשלת ישראל בנדון באה לידי ביטוי בדיוני המושב הכ"ב של עצרת או"ם בשנת 1968 ובוועידת המדינות הלא־גרעיניות בז'נבה באותה שנה.

היו"ר ר. ברקת:
שאלה נוספת לחבר־הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, מכיוון שנוצר במזרח התיכון מצב חדש לגמרי, עם ההתערבות הצבאית הסובייטית, האם אין כבוד השר סבור שגם בסוגיה הזאת של הבעיות האטומיות יש צורך בשקילה מחודשת של העמדה הישראלית?

שר־החוץ א. אבן:

אני מסרתי על הדיון המתקיים עכשיו. אולם אם השואל הנכבד רוצה להציע הצעה או להגיש שאילתה, עליו, לדעתי, לנסח שאילתה מיוחדת.

58. דו"ח "קבוצת־העבודה" לבדיקת ההאשמות נגד ישראל על הפרת אמנת ז'נבה הרביעית

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

"הארץ" מיום 22 במארס 1970 מוסר, כי ישראל הודיעה שלא תשתתף בוויכוח המתנהל בוועדת זכויות האדם של האו"ם על דו"ח המצב בשטחים המוחזקים מטעם ועדת המומחים המיוחדת.

הנני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?

2. אם היא נכונה — מה הסיבות להחרמת הוויכוח מטעם ישראל?

3. האם כולל הדו"ח הנ"ל האשמות כלפי ישראל?

4. אם כן — אילו האשמות?

שר־החוץ א. אבן:

1. הידיעה אינה מדוייקת. בדיון הוועדה לזכויות האדם על דו"ח "קבוצת־העבודה" לבדיקת ההאשמות נגד ישראל על הפרת אמנת ז'נבה הרביעית בשטחים המוחזקים היה נציגנו ראשון הנואמים ובסוף נאומו הודיע כי לא נשתתף בהמשך הדיון ובהצבעה בנושא זה.

2. נציגנו מנה בין היתר את הסיבות הבאות:

א. הקמת קבוצת־העבודה היתה פסולה מעיקרה, כי החלטת הוועדה לזכויות האדם, שהקימה אותה, חרצה משפט מראש נגד ישראל, באשרה את ההאשמות כעובדות עוד לפני שהחלה ה"חקירה".

ב. נמנע מן הקבוצה לחקור את מצב יהודי ערב, שגורלם המחריד מהווה את בעיית זכויות האדם האמיתית באזור, זאת למרות העובדה שמנדט השליחות

ההומניטרית הראשונה לאזורנו — שליחות גוסינג — חל לאמיתו של דבר על כל תושבי האזור.

ג. היזמה להקמת הקבוצה נבעה לא מדאגה אנושית אלא מהלוחמה הערבית בישראל, ואכן תמך בהקמת הקבוצה רק מיעוט המורכב ממדינות ערביות ופרו־ערביות מובהקות. הרוב האחראי והאובייקטיבי בוועדה לזכויות האדם הסתייג על־ידי הימנעות גם מהקמת הקבוצה וגם מאישור הדו"ח שלה.

ד. לפני הקבוצה הופיעו, כמצופה, סוכנים ערבים מקצועיים (בכללם יד ימינו של המופתי לשעבר). שיטת ה"חקירה" לא איפשרה חקירה נגדית או ענשים על עדויות־שקר, והיא עודדה למעשה לספר סיפורי זוועה נגד ישראל.

3. הדו"ח כלל עשרות האשמות, השמצות ועלילות שהוגשו לקבוצת־העבודה; אבל במסקנות הדו"ח מודה הקבוצה כי "לא היה באפשרותה לאמת באורח משפטי את ההאשמות שנתקבלו", ובהמשך המסקנות נאמר במפורש: "העדויות שקיבלה הקבוצה היו חד־צדדיות".

4. אין צורך לחזור מעל במת הכנסת על האשמות־שווא. הפירסום כבר ניתן להן במסמכי או"ם ובכלי־התקשורת הערביים. משרד החוץ מוכן להעמיד העתק הדו"ח לעיונו של השואל.

היו"ר ר. ברקת:
שאלה נוספת לחבר־הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כבוד השר. מתוך הנחה, שאין לנו מה להסתיר מן הנעשה בשטחים המוחזקים, ולעומת זאת — בגלל הפרסה הזאת ופרשת "אמנסטי" — נוצר הרושם כאילו יש לנו מה להסתיר והתעמולה הערבית משתמשת ברושם הזה, האם אין כבוד השר סבור, שעל ישראל ליזום הליך כל־שהוא של חקירה בין־לאומית אובייקטיבית שתקבע את העובדות לאשורן?

שר־החוץ א. אבן:
אדוני היושב־ראש. לדעתי, זה נושא לשאילתה אחרת. אשר לנושא הנדון, הבהרתי, כי נציגנו היה ראשון הנואמים והוא העלה את כל טענותינו והשקפותינו וחשף את האמת לגבי המצב, אולם לא רצה להשתתף במהלכים שלא הופעלו בהם הכללים היסודיים ביותר של המשפט.

59. הסברה בחוץ־לארץ על פעילותה הקונסטרוקטיבית של ממשלת ישראל בקרב הפליטים הערביים

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר החוץ ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

נוכח תעמולת השיטנה המתנהלת על־ידי אירגוני המחבלים ונציגים ממדינות ערב נגד מדינת ישראל בכלל והיחס של שלטונות ישראל כלפי הפליטים, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. מה היתה פעולת ההסברה של הגורמים המוסמכים של ישראל במדינות השונות לגבי הפעילות הקונסטרוקטיבית שנעשתה ונעשית על־ידי ממשלת ישראל בקרב הפליטים בתחום התעסוקה, החינוך, הבריאות והסעד?

2. האם נוהלה ההסברה גם בקרב הסטודנטים באוניברסיטאות השונות באירופה ובאמריקה?

3. האם קיימת תכנית להרחבת ההסברה בתחום זה?

4. האם הופצו פירסומים בכתב על פעולות ממשלת ישראל בקרב הפליטים?

שר־החוץ א. אבן:
1. גורמי ההסברה הישראליים הפיצו חומר רב על הנעשה לטובת אוכלוסיית השטחים בכלל והפליטים בפרט.

בין השאר הופצו נאומו של השר פרס והחוברות דלהלן:—

1) Two years of Military Government; 2) The Israel Administration in Judea, Samaria and Gaza; 3) Where Jew and Arab work together; 4) Where Jew and Arab meet; 5) Toubas and Tayiba.

כן הופצו תדפיסי מאמרים חיוביים מעתונות חוץ־לארץ, כגון מאמרו של קלצמן ב־Le Monde, המתאר את הסיוע החקלאי שלנו בשטחים. משרדי עתד ואירגון הופעות בטלוויזיה של אישים הבקיאים בנושא זה, ובכללם אלוף (מיל) ח. הרצוג.

2. כן.

3. כן, אך יש בהקשר זה החישוב שהעלה השר פרס, והוא שפירסום בנושא זה אך מזמין לחצים והשמצות נוספות.

4. כן, במסגרת הפירסומים שהוזכרו בתשובה לשאלה 1.

60. ידיעה על מכשולים לקשרי מסחר בין צרפת וישראל

חבר־הכנסת א. שוסטק שאל את שר החוץ ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

ידיעות בעתונות מוסרות כי המזכיר הכללי של המפלגה הגוליסטית בצרפת ושרי ממשלה צרפתיים אימו על חברות אזרחיות בצרפת המקיימות עם ישראל קשרי מסחר.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם יש ביד השר אישור למהימנות הידיעה?

2. אם כן, מה היא עמדת ממשלת ישראל כלפי שיטות אלו?

שר־החוץ א. אבן:
1. בידי אין כל ידיעה בנדון.

2. לאור התשובה הראשונה, השאלה אינה רלבנטית.

61. דברי שר התחבורה על גבולות המדינה

חבר־הכנסת ר. ארזי שאל את שר החוץ ביום כ"ג באדר ב' תש"ל (31 במארס 1970):

ב־13 לחודש זה נמסר בעתונות ששר התחבורה, עזר וייצמן, אמר בהופעתו באגודת כתבי חוץ, כי "הוא מסתפק בגבולות העכשוויים ואינו שואף להתרחבותם". כן אמר השר וייצמן, כי "חברון היתה, היגה ותהיה גם להבא חלק מישראל". השר התבטא גם על הצורך בהוצאת פליטים מרצועת עזה.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם דברי שר התחבורה נאמרו על דעת הממשלה ושר החוץ?

2. האם היו הדים לדברים הנ"ל של שר התחבורה בחוץ־לארץ?

3. האם ניתנו בקשר לכך הנחיות ממשרד החוץ לנציגויות שלנו בחוץ־לארץ, ואם כן — אילו הנחיות?

שר־החוץ א. אבן:

1. התשובה שלילית.

2. היו הדים שליליים לדברי שר התחבורה בעתונות בחוץ־לארץ, לרבות בעתונות היהודית. לא קראתי שום תגובה חיובית בשום מקום.

3. לנציגויותינו הנחיות קבע להסביר את מדיניותה המוסמכת של ממשלת ישראל, המעוגנת בהחלטות הכנסת.

62. אזהרה סובייטית לישראל בשל פגיעה בספינה רוסית

חבר־הכנסת ש. כהן שאל את שר החוץ ביום כ"ג באדר ב' תש"ל (31 במארס 1970):

"ידיעות אחרונות" מיום 27 במארס 1970 מצטט ידיעה שנתפרסמה בעתוני חוץ־לארץ, ולפיה העבירו הסובייטים לישראל, באמצעות הולנד, אזהרה בגין רסיסים שפגעו באנייה רוסית, שעגנה בנמל מצרי, בעת אחת ההפגזות הישראליות.

הנני מבקש לדעת:

האם העבירו הסובייטים אזהרה כלשהי לישראל בגין הפגיעה הנ"ל?

שר־החוץ א. אבן:

התשובה חיובית. אך לא דרך ממשלת הולנד.

63. פרשת ג'ורג' פאנאגוליס ומשרד החוץ

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר החוץ ביום כ"ה באדר ב' תש"ל (2 באפריל 1970):

ביום 28 במארס 1970 פירסם "לה מונד" מכתב מאת עורך־דין דניס לגלואה, פרקליט צרפתי ידוע, שעקב כמשקיף אחר משפטו של אלכוס פאנאגוליס באתונה. הוא חיבר ספר על משפט זה, ובספרו הוא דן גם על גורלו של ג'ורג' פאנאגוליס, שהגיע לישראל.

במכתבו ב"לה מונד" טוען עורך־הדין הנ"ל, כי לאחר מעצרו של ג'ורג' פאנאגוליס על־ידי משטרת ישראל הגיעו לישראל שניים מסוכניה של ממשלת יוון כדי לקבל לידיהם את הסרן לשעבר.

הנני מבקש לשאול:

1. האם הגיעו הסוכנים הנ"ל לישראל (אם הגיעו בכלל) בידיעת משרד החוץ?

2. האם נתן משרד החוץ את הסכמתו למגעים שקויימו (אם קויימו בכלל) ביגם לבין נציגי ממשלת ישראל?

3. האם הודיע משרד החוץ לממשלת יוון על הימצאו של ג'ורג' פאנאגוליס הנ"ל בישראל?

4. האם הנוהג הקבוע הוא שנציגי המשרדים למיניהם — בכלל זה כמובן נציגי משטרת ישראל — מקיימים מגעים עם נציגי מדינות זרות המכהנים רשמית בישראל, ללא ידיעה או אישור מטעם משרד החוץ, ואם אין נוהג כזה — מהו הנוהג הקבוע?

5. האם במקרהו של ג'ורג' פאנאגוליס נשמר הנוהג הקבוע לגבי פגישת רפ"ק זיידמן עם נציגי ממשלת יוון?

6. האם התעניין משרד החוץ לדעת מה עלה בגורלו של פאנאגוליס לאחר שעזב את ישראל, ואם נערכה בדיקה כגל, מתי נערכה ומה העלתה הבדיקה?

7. מתי לראשונה הגיע לידיעת משרד החוץ עניינו של ג'ורג' פאנאגוליס הנ"ל?

שר־החוץ א. אבן:

1. לא הגיע אדצה שום סוכן יווני.

2. ראה תשובתי לשאלה 1.

3. מאחר שלמשרד החוץ לא היה ידוע על הימצאו של ג'ורג' פאנאגוליס בארץ בעת פרשת גירושו, ברור כי התשובה שלילית.

4. סעיף 38 של אמנת וינה בעניין יחסים קונסולריים משנת 1963 מדשה קשר ישיר בין נציגים קונסולריים לבין רשויות המדינה המקבלת. הנוהג בישראל הוא בהתאם לכך.

5. כן. פגישת רפ"ק זיידמן עם הקונסול היווני תואמת את הנאמר בתשובתי לסעיף 4.

6—7. למשרד החוץ נודע לראשונה על פרשת ג'ורג' פאנאגוליס באוגוסט 1968, לאחר כשלון נסיון ההתנקשות של אחיו בחיי ראש ממשלת יוון. מובן שמשרד החוץ לא יכול היה להתעניין בגורלו של האיש, שגורש מן הארץ בנובמבר 1967, כי לא ידע על העניין.

היו"ר ד. ברקת:

שאלה נוספת לחבר־הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, בלי להיכנס עכשיו לכל המקרה הטראגי וזה שנסתיים במותו של אדם על סיפון האנייה שהובילה אותו מישראל ליוון, — האם מוכן כבוד השר עכשיו, לאחר שנכנס לעבי הקורה של העניין, לנקוט הליכים כדי שלא יוכל לקרות מקרה כזה בעתיד, דהיינו שאדם העצור בישראל והמבקש מקלט פוליטי לא יוכל להישאר בבית־הסוהר בלי שמשרד החוץ יידע על כך ושלא ייקבע גורלו בלי שמשרד החוץ, ושר החוץ עצמו, יטפל בכך?

שר־החוץ א. אבן:

אינני מוכן, במעמד זה, לחוות דעה על העניין לגופו. כל מה שאוכל לעשות הוא מה שהבטחתי בתשובתי על שאילתה קודמת — לברר שמא רצוי, שכל אימת שמדובר באזרח של מדינה זרה או באיש זה, להבטיח שמשרד החוץ יוכנס למהלך העניינים, שהרי הפעם לא היה משרדי כלל בתחום הידיעה של העניין עד תום הפרשה.

64. מיסוי עידוני על מפעלי תעשיה זעירים

חבר־הכנסת י. תמיר שואל את שר המסחר והתעשיה ביום ה' באדר א' תש"ל (11 בפברואר 1970):

הנני מצטט ידיעה שפורסמה ב"הארץ" מהיום:

"התאחדות בעלי מלאכה ותעשיה זעירה הציעה לראש עיריית תל־אביב רפורמה בשיטות המיסוי העירו־

ניות כדי לא להפלות לרעה מפעלי תעשיה קטנים. עיקרי ההצעות:

קביעת שיעורים שונים של ארנונה לגבי תעשיה ומלאכה מצד אחד ועסקים ומשרדים מצד אחר, כדי שלא יוטל אותו מס על בנקים ועסקים גדולים ועל בית־מלאכה.

קביעת שיעור אחיד של מס לתעשיה ומלאכה, במקום שיעורים שונים לפי אזורי העיר.

לפי הטבלות הקיימות משלם בעל בית־מלאכה או תעשיין סכום נמוך יותר למ"ר ככל ששטח המפעל הולך וגדל. לדעת ההתאחדות, הדבר אינו צודק ויש לעבד את הטבלה כך ששיעור המיסוי לכל מ"ר יהיה שווה.

אין להטיל מס על השטח המיועד לאחסנה.

לדעת בעלי־המלאכה, גם אם יועלו המסים העירוניים ב־4% יכניס הדבר 950,000 לירות, שהם פחות מ־0.5% מתקציב העיריה, וזאת במחיר עיוותים כלפי בעלי־עסקים בעיר".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

מה עמדת משרד המסחר והתעשיה לגבי הצעות בעלי־המלאכה בתל־אביב?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

עניין המיסוי העירוני איננו בתחום טיפולו של משרד המסחר והתעשיה, גם כשהדבר נוגע למלאכה ולתעשיה, אלא בתחום טיפולו של משרד הפנים. משרד המסחר והתעשיה, שמדיניותו היא להקל על המלאכה ועל התעשיה בכל הדרוש לפיתוחן, הביא לידיעת משרד הפנים את דעתה ואת הצעותיה של התאחדות בעלי־המלאכה והתעשיה הזעירה בתל־אביב.

65. הגבלת היקף יצוא צמר וטקסטיל לארצות־הברית

חבר־הכנסת א. ורדיגר שאל את שר המסחר והתעשיה ביום י"ג באדר א' תש"ל (19 בפברואר 1970):

ממשלת ארצות־הברית לוחצת על ישראל למען תגביל את היקף היצוא של מוצרי צמר וטקסטיל לשוק האמריקני — כך מוסרים עתוני הצהריים היום.

אבקש לדעת:

1. האם נכונה ידיעה זו?
2. אם כן — מתי הודיעו זאת האמריקאים ולמי הודיעו?
3. האם עומדת ישראל לפעול ולהגשים את בקשתם זו?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

1. ממשלת ארצות־הברית פנתה לארצות שונות, וישראל ביניהן, להסכים מרצון להגבלת היבוא של מוצרי צמר וחמרים סינתיטיים לארצות־הברית.
2. שר המסחר האמריקני הודיע על כך לקודמי, השר זאב שרף, בעת ביקורו בארצות־הברית.
3. ממשלת ישראל עושה ותעשה את כל הדרוש כדי לשכנע את ממשלת ארצות־הברית כי אין הצדקה לפעולה זו, שאינה עולה בקנה אחד עם מדיניות הליברליזציה בסחר העולמי.

66. העלאת מחיר העוגות

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר המסחר והתעשיה ביום י"ג באדר א' תש"ל (19 בפברואר 1970):

בעתון "מעריב" מאתמול, 9 בפברואר 1970, נמסר: "מחיר העוגות הנמכרות בקיוסקים הועלה בחמש אגורות".

בהתחשב בעובדה שהעוגה איננה עדיין מצרך של מותרות, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם העלאת מחיר העוגות נעשתה בידיעתו של משרד המסחר והתעשיה?
2. אם לא — אילו אמצעים ינקוט המשרד על מנת לבטל את עליית המחירים?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

1. העלאת מחירי העוגות נעשתה שלא באישור משרד המסחר והתעשיה.
2. המשרד הצליח לבטל העלאת מחירי העוגות הממולאות פרג. אשר לסוגים האחרים — מאחר שקיים מספר רב ביותר של קונדיטוריות, המוכרות לקיוסקים שונים במחירים שונים, לא יכול היה המשרד להתערב ולבטל את ההעלאה, או נכון יותר את ההעלאות.

67. מיפקד בעלי־המלאכה במזרח ירושלים ועזרה לבעלי־מלאכה יהודים להקים שם מפעלים

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר המסחר והתעשיה ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

נוכח העובדה שבמזרח ירושלים מרוכזים מאות רבות עסקים של בעלי־מלאכה, רצוני לשאול את כבודו:

1. האם נערך מיפקד של בעלי־המלאכה במזרח ירושלים?
2. אם כן — מה היתה ההתפלגות המקצועית של בעלי־המלאכה?
3. איזו פעולה נעשתה על־ידי משרד המסחר והתעשיה לעידוד המלאכה במזרח ירושלים?
4. האם הוקמו מפעלי מלאכה ותעשיה זעירה על־ידי תושבים יהודים במזרח ירושלים?
5. האם היו פניות למשרד המסחר והתעשיה מצד בעלי־מלאכה יהודים לקבלת עזרה לפתיחת עסקים במזרח ירושלים?
6. אם כן — איזו עזרה הגיש לפונים משרד המסחר והתעשיה?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

1. נערכו סקרים על המלאכה במזרח ירושלים ונמסרו ממצאים, בין השאר — בפירסום של המרכז לתיכנון תעשייתי במשרד המסחר והתעשיה, על "התעשיה בירושלים ופיתוחה בשנים 1968—1980" (מחודש מארס 1969) ובחוברת "הערכת השינויים במצבם הכלכלי של ערביי מזרח ירושלים 1967—1969", שנערכה על־ידי החברה הישראלית לשירותים כלכליים בע"מ.

2. ההתפלגות המקצועית של בעלי־המלאכה במזרח ירושלים ליום 1 באפריל 1969 היא זאת:

	עסקים	מועסקים
מזון	84	119
טקסטיל	90	145
עץ ומוצריו	87	136
עור ומוצריו	147	269
כלי־תובלה	65	161
מזכרות	12	27
צרכי צילום ומשרד	84	177
מוצרי בניין	19	53
מרפדיות	20	24
שרברבות ונפחות	76	121
שונות	36	86
סך־הכל	720	1318

3. הוקמה קרן ממשלתית, בשיתוף עם עיריית ירושלים, למתן הלוואות לבעלי־עסקים. קרן זו, הפועלת באמצעות הבנקים השונים במזרח ירושלים, נתנה עד ליום 15 במארס 1970 הלוואות בסכום כולל של 4.4 מיליון ל"י.

4. הוקם מספר מועט של עסקים במזרח ירושלים, בהם בעלים או שותפים תושבים יהודים.

5. התשובה שלילית.

6. לו היו פונים, היו יכולים להסתייע, בין השאר, בקרן שהזכרתי.

68. הצעת חוק רישוי בעלי־מלאכה

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר המסחר והתעשיה ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם מתעתד משרד המסחר והתעשיה להביא לכנסת הצעת חוק "רישוי בעלי־המלאכה" (חוק האומנים)?

2. אם כן — מתי תוגש הצעת החוק?

3. אם לא — מה הן הסיבות לכך?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

שר המשפטים, בתיאום עם שר המסחר והתעשיה, מינה ב־11 בדצמבר 1968 ועדה שמתפקידה לבדוק את שאלת רישוי בעלי־המלאכה, וגם לבחון את שאלת החקיקה בעניין זה.

הוועדה שמעה את דעות הגורמים הרבים הנוגעים לעניין זה, והיא עוסקת עתה בגיבוש מסקנותיה.

לאחר קבלת הדין־וחשבון של הוועדה יוחלט בעניין הצעת החוק לרישוי המלאכה.

69. חידוש פעולתה של המועצה הציבורית למלאכה

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר המסחר והתעשיה ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

נוכח החשיבות ההולכת וגדלה של ענף המלאכה במשק הישראלי, ובהתחשב בעובדה שבעבר היתה קיימת מועצה ציבורית למלאכה אשר תרמה לא מעט לפיתוח הענף, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם יש תכנית להקים שנית מועצה ציבורית למלאכה?

2. אם כן — מתי תוקם המועצה ומה יהיה הרכבה?

3. אם לא — מה הן הסיבות לכך?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

לשאלה 1: הוחלט לחדש את פעולת המועצה הציבורית למלאכה, והודעתי על כך להתאחדות בעלי־המלאכה ולכנס שלהם.

לשאלות 2—3: המועצה תתכנס לישיבתה הראשונה בזמן הקרוב, לאחר שיושלם הרכבה המחודש.

70. העלאת מחיר התספורת

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר המסחר והתעשיה ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

בימים האחרונים הועלו מחירי התספורת עד גבול 25%. העלאה דומה נרשמה במחירי השירותים הנית־נים על־ידי מספרות ומכוני יופי. נוכח העובדה שבהע־לאת מחירי התספורת יש חריגה מהסכם עיסקת החבי־לה, שנחתם בין ועדת התיאום של אירגוני המעסיקים לבין ההסתדרות וממשלת ישראל, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם העלאת מחירי התספורת נעשתה בידיעת משרד המסחר והתעשיה ובהסכמתו?

2. אם לא — אילו אמצעים נקט, או עומד לנקוט, משרד המסחר והתעשיה כדי לבטל העלאה זו?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

1. העלאת מחיר התספורת נעשתה שלא בהסכמת משרד המסחר והתעשיה, וועדת המחירים מטפלת בעניין.

2. במקרים שעוררו חשש, כי להעלאת המחירים קדמה הידברות בין בעלי־המספרות — תוך הפרת חוק ההגבלים העסקיים — נערכה חקירה. נגד מספרות בחדרה הוגשה תביעה; בית־המשפט הרשיע את שלו־שת חברי ועד הספרים במקום והטיל עליהם קנס. בנצרת הוגש גליון אישום לבית־המשפט. במקומות אחרים בארץ נמשכת החקירה.

71. הקמת גוף ציבורי לעידוד היצוא וקביעת תחומי־פעולה לגופים העוסקים ביצוא

חבר־הכנסת א. שוסטק שאל את שר המסחר והתעשיה ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970)

חוגי משרד המסחר והתעשיה מותחים ביקורת, במאמר ב"הארץ" מיום 16 בפברואר 1970, על ההס־דרים לעידוד היצוא. לדבריהם, קיימת כפילות פי שניים ושלושה בתחום עידוד היצוא, נעשות פעולות שאינן דרושות, חסר תיאום בין הזרועות השונות העוסקות בעידוד היצוא, ואין הגדרת תפקידים.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?

2. אם כן — מה הפעולות הנעשות להקמת גוף ציבורי ממלכתי, שירכז את כל הטיפול בעידוד היצוא וישמש כלי לביצוע המדיניות של משרד המסחר והתעשיה?

3. מה הן הפעולות הנעשות לצימצומו של כוח־האדם העוסק בענייני יצוא ועם זה גורם לסירבול בעבודה?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

לשאלות 1—2: בדברי בכנסת ביום 26 במארס 1970, בפתיחת הדיון על תקציב המשרד לשנת 1970/71, ציינתי:

"הצורך הדחוף להעביר את המשק התעשייתי הישראלי לאפיקי יצוא הביא עד כה להקמת גופים ספציפיים שונים ולפיצול הכלים העוסקים בנושא זה. בדעתי להגדיר עתה את הפונקציות של כל אחד מן הגופים האלה, לקבוע את תחומי פעולתו ולהביא לידי תיאום והשלמה עם כל הכלים הפועלים בארץ ובחוץ־לארץ. בימים הקרובים תושלם בדיקת הנושא ויסוכמו המסקנות וקווי הפעולה שיינקטו בתחום זה".

לשאלה 3: א. לפי דרישתי קוצץ בארצות־הברית תקציב "החברה לקידום ועידוד היצוא הישראלי לארצות־הברית" ב־200,000 דולר בערך, ומבנהו הותאם גם לתקציב המקוצץ וגם למבנה המוסדות בארץ.

ב. הגשתי להנהלת מכון היצוא תכנית פעולה שנועדה להביא לידי יתר תיכנון ותיאום. המכון בודק עתה את התכנית, ובימים הקרובים ביותר יסוכם הדיון בנושא זה.

72. פיתוחה הכלכלי של חיפה ועידוד היזמה הפרטית בה

חבר־הכנסת י. גולן שאל את שר המסחר והתעשיה ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

לפי פירסומים שונים לא התפתחה חיפה מבחינה כלכלית־מסחרית בהתאם לצמיחה הכלכלית במדינה.

אבקש לדעת:

1. הנכונה הערכה זאת, ואם כן — מה סיבותיה?
2. כמה מפעלים, בשוק הפרטי והציבורי גם יחד, הוקמו בשנת 1969 בחיפה?
3. מה עושה משרד המסחר והתעשיה כדי לעודד את היזמה הפרטית בחיפה?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

1. אינני שותף להערכה זו, ואינני יודע על מה היא מסתמכת. מבחינה תעשייתית — יש התפתחות מתמדת בחיפה ובסביבתה.

2. עדיין אין ביד המשרד נתונים מדוייקים לגבי שנת 1969.

3. משרד המסחר והתעשיה פועל לעידוד היזמה בחיפה בעזרת כל אותם כלים, תמריצים ואמצעים העומדים לרשות התעשיה בכל מקום בארץ. בין היתר העמיד משרד המסחר והתעשיה בשנת 1969 הלוואות פיתוח לשם השקעה לרשות 39 מפעלי תעשיה בחיפה בסכום של 50,000,000 ל"י ומעלה. כן אושרו מקרן המלאכה הלוואות להשקעות והרחבות ל־54 מפעלי מלאכה ותעשיה זעירה בסכום של 1,500,000 ל"י. למסחר ושירותים אושרו הלוואות בסכום של 500,000 ל"י.

משרד המסחר והתעשיה פועל דרך משרדו המחוזי בחיפה, ומעמיד את כלי העידוד ואמצעי הסיוע שברשו־תו לרשות התעשיה והמסחר בחיפה. אולם מידת השי־מוש בהם תלויה בהיקף היזמה העצמית במקום, ובידה היכולת לנצל את עזרת המשרד במידה רבה יותר.

73. קשיים באספקת חמרים למפעל המנועים בבית־שמש

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר המסחר והתעשיה ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

"מעריב" של יום 10 במארס 1970 מוסר, כי צרפת עומדת קשיים על מפעל המנועים "טורבו־מכה" בבית־שמש המייצר מנועי מטוסים, ואינה מאפשרת להוציא מצרפת חמרים וכלים, הקשורים קשר ישיר לעבודתו ולפעילותו של המפעל בבית־שמש.

הנני מבקש לדעת:

היש אמת בידיעה זו?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

לא הובאו לתשומת־לבנו תלונות על קשיים מצד צרפת באספקת חמרים וכלים למפעל "מנועי בית־שמש".

74. התייקרויות של מצרכים ופעולת משרד המסחר והתעשיה לבלימתן

חבר־הכנסת ז. המר שאל את שר המסחר והתעשיה ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

ב"הארץ" מיום י"ב באדר ב' תש"ל (20 במארס 1970) נמסר על מכתב של מועצת הצרכנות ובו היא מאשימה את משרד המסחר והתעשיה בכך שלא פעל לבלימת התייקרויות ב־500 מוצרים. מחירי מוצרים אלה הועלו בניגוד לעיסקת החבילה ובניגוד לאינטרסים הציבוריים.

בין המוצרים והשירותים: מזון לתינוקות נבטמין (מתוצרת "מטע"), נפט בירושלים, תספורת, מצברים, מכבסות, וכן קופות־החולים (לאומית, מרכזית, מכבי).

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם נכונות העובדות בדבר העלאות בלתי־מוצדקות ובלתי־מבוקרות של מחירי 500 מוצרים, אשר חלק מהם נזכר בשאילתה?

2. האם נכונה העובדה, שמועצת הצרכנות האשי־מה את משרד המסחר והתעשיה באדישות לפניותיה והתראותיה בנידון ובמחדלים לגבי בלימת ההעלאות?

3. אם נכונה העובדה — מה הסיבה לאי־היענות המשרד לפניות אלו?

4. מה פועל ומה יפעל השר לבלימת התייקרויות אלו?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

לשאלה 1: הידיעות על העלאות בלתי־מוצדקות של מחירי 500 מוצרים מטעות. עד סוף מארס 1970 העבירה למשרדנו המועצה לצרכנות כ־500 תלונות של צרכנים על עליות מחירים. ברם, תלונות אלה כללו 100 מוצרים ושירותים בלבד; השאר כללו סוגים שונים של אותו מוצר. כ־20% מתלונות אלה נגעו להתייקרויות שחלו אשתקד.

לשאלות 2—3: המועצה לצרכנות טענה במכתבה

אלי, כי טרם קיבלה תשובות על חלק מהתלונות שהפנתה למשרד וביקשה החשת התשובות. מיד נתתי הוראות לבדוק כל תלונה על־ידי מגע ישיר עם המתלונן ועם המשווק או היצרן, שכנגדם הוגשה התלונה.

לשאלה 4: המשרד בודק כל תלונה המגיעה מן הציבור ומטפל בה. אביא לדוגמה טיפול של חודש אחד במחוז אחד, במחוז תל־אביב. בחודש אפריל נתקבלו מן הציבור 123 תלונות: 41 על טיב המוצר, 70 על העלאת מחירים, 1 על הפרת הסכם מסחרי, 1 על אי־הצגת מחירים, 4 על סירוב למכירה, 3 על משקל לא־נכון, 3 על סימון לא־נכון. מתוך תלונות אלה נמצאו 10 כבלתי־מבוססות, 5 הועברו ללשכה המשפטית, ב־5 מקרים נשלחו אתראות, 50 הועברו לטיפול היחידות המקצועיות במשרד הראשי, 33 סודרו לשביעות־רצון הפונים, ו־20 עדיין נשארו בטיפול.

המשרד משיב לכל מתלונן; אך חלק מן התלונות המגיע למשרד אינו כולל תיאור מדוייק של המוצר או השירות, או אינו מציין את מקור הקנייה. לפיכך אי־אפשר לבדקן, וממילא מתעכב הטיפול היעיל בתלונה. תלונות רבות של צרכנים על עליות מחירים נתקבלו במשרד גם בתקופות של יציבות מחירים בעבר. לבלימת ההתייקרויות פועלת גם ועדת המחירים, בראשותו של האלוף (מיל.) אפרים בן־ארצי, ובהשתתפות נציגי הציבור ומשרדי הממשלה הנוגעים בדבר.

אני שמח לציין, שמדיניות הממשלה ופעולותיהם של ועדת המחירים, המשרד, אירגוני הצרכנים והמועצה הישראלית לצרכנות, הביאו לידי רגיעה במחירים לצרכן: בעיקר במחירי המוצרים החקלאיים והתעשייתיים, להוציא את מחירי הדיור ושירותים מסויימים.

75. יצוא מוצרי תעשיה מיהודה ומשומרון

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר המסחר והתעשיה ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. בכמה הסתכם היצוא של מוצרי תעשיה מיהודה ומשומרון בשנת 1968/69?
2. מה היו פריטי היצוא?
3. איזה סיוע הגיש משרד המסחר והתעשיה לשם עידוד היצוא?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

1. יצוא מוצרי תעשיה מיהודה ומשומרון בשנים 1968—1969 הסתכם כלהלן: לגדה המזרחית: ב־1968 — כ־20 מיליון לירות, (8.6 מיליון לירות שמן זית בכלל זה), ב־1969 — 40 מיליון לירות (17.2 מיליון לירות שמן זית בכלל זה); לארצות העולם: ב־1968 — 269,000 לירות וב־1969 — 1,234,000 לירות.

2. היצוא לגדה המזרחית כולל כ־40 פריטים שונים, בתוכם — שמן זית, סמנה, שוקולד, שימורי פירות וירקות, סבון, מוצרי פלאסטיק, משקאות חריפים, ועוד. פריטי היצוא העיקריים לחוץ־לארץ כללו במיוחד חפצי־חן מצדף ומעץ זית.

3. משרד המסחר והתעשיה סייע לעידוד היצוא באמצעים הבאים: א) הדרכה והכוונה לרכישת חמרי־גלם בישראל ולישוי ליבוא חמרי־גלם מחוץ־לארץ ומהגדה המזרחית לשם יצואם; ב) מימון היצוא, כמקובל לגבי יצואנים ישראליים; ג) תשלום החזרי מסים עקיפים ליצואנים, כמקובל לגבי יצואנים ישראליים. במקרה זה נמסרת תמורת היצוא במטבע־חוץ לאוצר; ד) ייעוץ והדרכה מקצועיות בתהליכי הייצור ובהכנת אריזות מתאימות ליצוא; ה) עידוד השקעות במפעלים חדשים או בהרחבת מפעלים קיימים שמוצריהם מיועדים ליצוא; ו) סיוע במציאת שווקים בחוץ־לארץ; ז) השתתפות בירידים ובתערוכות בחוץ־לארץ.

76. תפקידיו וסמכויותיו של הממונה לשעבר על עידוד הסרט הישראלי

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את שר המסחר והתעשיה ביום י"ט באדר ב' תש"ל (27 במארס 1970):

1. מה הם תפקידיו וסמכויותיו של מי שהיה ממונה על עידוד הסרט הישראלי עד 1 באפריל 1969, ושמונה אחר־כך ליועץ השר בתחום הקמת בית־הספר הגבוה לאמנות הקולנוע?

2. האם עומד לרשות היועץ הנזכר לעיל תקציב כלשהו, ואם כן — מה הוא?

3. האם הגיש יועץ זה דין־וחשבון כלשהו לשר מאז נתמנה לכהן בתפקיד הנזכר?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

1. תפקידיו וסמכויותיו של היועץ לשר, הנזכר בשאילתה, הם לפעול לקידום ההכשרה המקצועית ברמה האקדמית של מקצועות הסרט והקולנוע.

2. קיים תקציב לפעולה זו במסגרת התקציב הכולל לפעולות לעידוד הסרט הישראלי, כמפורט בספר התקציב.

3. לפני זמן־מה הגיש היועץ הנזכר למנהל הכללי של המשרד דין־וחשבון על נסיעת השתלמותו בחוץ־לארץ, אשר ממנה חזר לפני ארבעה חודשים בערך.

היו"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר־הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, מה הכישורים של אדון זה לתפקיד מיוחד זה, מלבד מה שכיהן בתפקיד פקידותי בתחום עידוד הסרט?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

אני מודה לשואל הנכבד על כך שהעיר את תשומת־לבי לבעיה זאת כולה, שלא ידעתי על קיומה. בתשובה על שאילתתו אבדוק את הדבר.

77—78. הלוואות ממשלתיות ל"עלית"

חבר־הכנסת א. שוסטק שאל את שר המסחר והתעשיה ביום כ"ג באדר ב' תש"ל (31 במארס 1970):

"דבר" מיום 31 במארס 1970 מודיע, כי משרד המסחר והתעשיה נתן הלוואה בסך 1.5 מיליון לירות לקונצרן "עלית", כדי לסייע לו ברכישת המפעל "ליבר", וכי מתנהלים כעת דיונים בחברה הממשלתית למימון תעשיות לשם מתן הלוואה נוספת למטרה הנזכרת לעיל.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם ניתנה הלוואה כזאת לקונצרן "עלית" למטרה הנ"ל?

2. אם כן — על־פי איזה חוק פעל משרד המסחר והתעשיה במתן הלוואה זו למטרה כזו?

3. לכמה שנים ניתנה ההלוואה הזאת ומה הם תנאי ההחזר?

4. הנכון הדבר, שההלוואה ניתנה בריבית של 9% בלבד?

5. היואיל כבוד השר להסביר מה היתה הסיבה המצדיקה את החלטת המשרד להלוות בריבית נמוכה כספים מתקציב המדינה למפעל מבוסס ורווחי כ"עלית", לשם רכישת מפעלים אחרים?

6. האם אין כבוד השר רואה בכך משום יצירת תקדים מסוכן בחיינו הכלכליים ומשום עידוד ממשלתי לקארטליזציה במשק?

חבר־הכנסת מ. סנה שאל את שר המסחר והתעשיה
ביום כ"ה באדר ב' תש"ל (2 באפריל 1970):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

א. האם נכונה הידיעה, כי משרד המסחר והתעשיה אישר לחברת "עלית" הלוואה בסך 1.5 מיליון לירות בנוסף על הלוואה בסך 3 מיליון לירות שניתנה על־ידי החברה למימון תעשיות?

ב. האם נכונה הידיעה, כי הלוואות אלו ניתנות בריבית של 9% בלבד, בעוד הריבית המקובלת כעת היא 15% בקירוב?

ג. האם ידוע לכבוד השר, כי הלוואות אלו ניתנות בקשר עם רכישת "ליבר" על־ידי "עלית", ואם כן — מהו הנימוק לסיוע ממשלתי לעיסקה מסוג זה?

ד. האם אין במיזוג שני מפעלים גדולים אלה מעין קארטליזציה של הענף, והאם צימצום האשראי ללקוחות, שהונהג על־ידי ההנהלה המאוחדת של "עלית" ו"ליבר" ושעלול לגרום לעליית מחירים, אינו סימן ראשון לקארטליזציה?

ה. האם אין כבוד השר סבור, כי יש טעם לפגם במתן הלוואות ממשלתיות כה נדיבות ונוחות למפעל נושא־רווחים כ"עלית"?

ו. האם מוכן כבוד השר לעכב את מתן ההלוואות האלה?

שר־המסחר־והתעשיה י. ספיר:

שתי שאילתות אלה הוגשו בטרם קיימה הכנסת, ביום 14 באפריל 1970, דיון על הצעה לסדר־היום של חבר־הכנסת סנה בעניין "מתן הלוואה ממשלתית לחברת 'עלית' לשם רכישת חברת 'ליבר'." אני מפנה איפוא את חבר־הכנסת סנה ואת חבר־הכנסת שוסטק לתשובתי לאותה הצעה לסדר־היום. בתשובתי עניתי על כל השאלות הנזכרות בשאילתות שהוגשו לי בנושא זה.

79. הצעת חוק זכויות לעולה

חבר־הכנסת י. בדר שאל את השר לקליטת העלייה
ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

בזמנו הדיעה הממשלה שהיא עומדת להגיש לכנסת הצעת חוק זכויות לעולה. חוק זה ירכז את כל מערכת ההקלות לזכויות ולזכויות־יתר המוטבות לעולה. חשיבות רבה לחוק כזה אשר בעזרתו יאמר לתפוצות באופן חגיגי וברור מה עושה המדינה למען העולים ומה היא עומדת לעשות למענם. זכויות העולים נקבעו בצווים ובחוקים רבים, ובוודאי אין אדם שיוכל להגיע לסיכום על־ידי עיון ברשומות. החוברות הרשמיות והרשמיות למחצה אינן תשובה לבעיה.

אבקש להשיבני:

1. האם ויתרה הממשלה על כוונתה להגיש לכנסת את הצעת החוק הנ"ל?

2. מה הסיבות לכך?

3. אם אין ויתור על הרעיון — מדוע משתהה העניין?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

לשאלות 1—3: הממשלה לא ויתרה על כוונתה, אולם בניסוח החוק נתקלנו בבעיות מספר שטרם הת־גברנו עליהן. העיקרית שבהן היא בעיית מתן הסיוע לעולים מכספי המגבית המאוחדת. משום כך, ספק אם כספים אלה ניתנים לשיבוץ בתחיקה המיועדת להעניק בספים מאוצר המדינה.

80. ההקצבה למתיישבי "עיר אובות"

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את השר לקליטת העלייה
ביום ו' באייר תש"ל (12 במאי 1970):

ב־31 במארס 1970 השיב כבוד השר על שאילתה שלי שעניינה מושב ושמו "עיר אובות". בתשובה הצהיר השר, כי המשרד לקליטת העלייה אינו מבחין בין מתיישבים אלה לבין עולים אחרים, וכי הסכום שקיבלו עולים אלה מגיע ל־3,000 לירות.

הנני מבקש לדעת:

1. האם יש הקצבה כספית אחידה לגבי כל עולה ההולך להתיישבות?

2. אם אין הקצבה אחידה — כיצד נקבעת ההקצבה ומי מחלקה?

3. האם ההקצבה של 3,000 לירות היא ההקצבה המגיעה והרגילה, לפי הקריטריונים המקובלים, למספר העולים שהתיישבו ב"עיר אובות"; ואם מגיעה לאותם עולים הקצבה נוספת — מתי תינתן ובאילו תנאים?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

לשאלות 1—2: כן; על־ידי מחלקת ההתיישבות של הסוכנות יחד עם נציגי הגרעין והתנועה, בהתאם לתכנית המשקית.

לשאלה 3: ההקצבה בסך 3,000 לירות ניתנה בשעתה לאנשי "עיר אובות" על־ידי מחלקת הקליטה של הסוכנות, לפי הקריטריונים שהיו קיימים באותם ימים. לא היתה כל פנייה נוספת מצד תושבי "עיר אובות".

אם תהיה בקשה להקצבה נוספת, תיבדק הבקשה בהתאם לקריטריונים הבאים: תאריך העלייה לארץ (זכאות המבקש נשמרת עד שלוש שנים מיום עלייתו), מצב משפחתי ורקע סוציאלי.

81. שינוי בתחזית העלייה לשנת 1970

חבר־הכנסת ש. כהן שאל את השר לקליטת העלייה
ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970):

"הארץ" מיום 10 באפריל 1970 טוען, כי מספר העולים הצפוי השנה יגיע ל־40,000 עד 45,000 בלבד, ואילו על־פי סברה קודמת עתידים היו לבוא כ־60,000.

הגני מבקש לדעת:
1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם נכונה היא — מה הסיבה לשינוי האומדן?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:
1. תחזית העלייה, שנמסרה לגו בימים אלה על־ידי מחלקת העלייה והקליטה של הסוכנות, קטנה מהאומדן הראשוני וגדולה מהיקפה של העלייה־בפועל אשתקד.
2. הסיבה העיקרית לשינוי האומדן: שינוי התנאים בארצות מוצא שונות, אך תמיד תיתכנה הפתעות בעלייה. עד כה היו ההפתעות בכיוון החיובי.

82. דירות פנויות וקליטת עולים בקרית־מלאכי

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את השר לקליטת העלייה ביום י"ט באייר תש"ל (25 במאי 1970):

בירחון "הדי הדרום" מחודש אפריל פורסם: "ראש מועצת קרית־מלאכי מר דוד עבודי תובע ממשרד הקליטה לאכלס את 220 יחידות הדיור שהוקפאו בשביל העולים הדתיים מאנשי חב"ד, כיוון שזה כשגה אין מגיעים עולים אלה והדבר מקפיא את פיתוחה של קרית־מלאכי".

נוכח המחסור בדירות לעולים ובאפשרויות הקליטה בתעסוקה, הקיים בקרית־מלאכי, ונוכח רצונם של הרשות המוניציפלית ומועצת הפועלים במקום לקלוט עולים חדשים, שיאפשרו פיתוח העיירה, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. כמה דירות גמורות לעולים נמצאות בקרית־מלאכי?
2. כמה עולים נקלטו בקרית־מלאכי מאז 1 בינואר 1970?
3. האם יש תכנית לקלוט בחודשים הקרובים עולים חדשים בקרית־מלאכי בדירות הפנויות?
4. האם הדירות הקיימות מיועדות לקליטת עולים מיוחדים?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:
1. 220 יחידות דיור.
2. כ־15 משפחות.
3. כן. כמה משפחות מתוך מאות משפחות הנעדות לגור בקרית־מלאכי כבר הגיעו בימים אלה, ואנו מצפים לבואם של עולים נוספים.
4. כן. לחסידי חב"ד.

83. דירות לעולי חב"ד בקרית־מלאכי

חבר־הכנסת ר. ארזי שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ב באייר תש"ל (28 במאי 1970):

בעתון "הדי הדרום" (עתון ערי הפיתוח), בגליון ה־10 במאי 1970, מתפרסמת ידיעה, האומרת, כי המשרד לקליטת העלייה הקפיא בקרית־מלאכי 220 יחידות דיור שנועדו לעולים מאנשי חב"ד.

בינתיים לא הגיעו העולים, והשיכונים עומדים ריקים זה שנה ומעלה. בכתבה נמסר כי ראש מועצת קרית־מלאכי ביקש לאפשר איכלוסן של יחידות הדיור הנ"ל בעולים אחרים.

אבקש מכבוד השר להשיבני:
1. הנכונות עובדות אלו ביסודן או בחלקן?
2. אם כן — מה הסיבה לכך?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:
1. בחלקן.
2. המשרד לקליטת העלייה, בתיאום עם משרד השיכון, התחייב כלפי חב"ד להקצות כ־300 יחידות דיור בקרית־מלאכי לעולים הקשורים בחב"ד, במסגרת של קרית חב"ד. התחייבות ניתנה לפני שנה ומעלה, כאשר החלה עלייה מיוחדת הקשורה בחב"ד. למרות עיכובים שחלו בעלייה זו, אנו מאמינים כי עוד תגיע.

84. תיכנון הבנייה באזור בית־אל

חבר־הכנסת א. אבנרי שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ב באייר תש"ל (28 במאי 1970):

1. האם מתכנן השר בנייה לשיכון עולים ואחרים באזור בית־אל?
2. אם קיים תיכנון כנ"ל — מה הם פרטיו, מתי יבוצע וכיצד?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:
לשאלות 1—2: התכנית להגברת קליטת עולים בירושלים, שעליהם מדובר ומסוכם בתקופה זאת, כוללת את שטחה של ירושלים העיר.

היו"ר ר. ברקת:
שאלה נוספת לחבר־הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
האם אני למד מכך, שבניגוד למה שפורסם בשמך בעתונות אין התכנית כוללת את בית־אל?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:
מה שיש לי להגיד אמרתי בתשובה זו. ואם זו ירושלים העיר, הרי זו ירושלים העיר. אתה צודק.

85. ידיעה על קרן של רפ"י וקשריה עם חברה לשיווק תוצרת חקלאית מן הגדה המערבית

חבר־הכנסת ש. כהן שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ב באייר תש"ל (28 במאי 1970):

ידוע לי, כי לפני שנים מספר הוקמה קרן לאיסוף כספים ותרומות על־ידי אזרחים ישראליים, שמקץ שנים נמנו עם מייסדי רפ"י. קרן זו אספה תרומות בתוך־לארץ וגם בישראל. קרן זו לא חוסלה עם הצטרפותה של רפ"י למפלגת העבודה הישראלית.

קרן זו נטלה חלק בעסקים שונים ונהנתה מהם. בכלל עסקים אלה (מהם נהנתה הקרן) הוקמה חברה כלכלית לשיווק תוצרת חקלאית מן הגדה המערבית. אחד ממנהלי חברה זו היה מר ישראל שטוקמן, שבמשך תקופה ארוכה נמנה עם הסגל המינהלי של בטאון רפ"י, "מבט חדש". מנהל אחר של החברה היה מר אלי רונן. החברה קיבלה זכיון לסחור בשטחים המוחזקים בידי צה"ל. בין בעלי־המניות או בעלי־ההשפעה בחברה הנ"ל היתה גם הגברת אביבה אצרקן (מזכירתו של מר שמעון פרס).

— שאילתות ותשובות (ש. כהן, פרס, ברקת); סקירת שר הדתות על פעולות משרדו (ברקת, ורהפטיג) —

הנני מבקש לדעת:

1. האם העובדות הנ"ל ידועות לכבוד השר?
2. האם העובדות הנ"ל נכונות, ואם לא — מה נכון בהן?
3. האם החברה הנדונה מוסיפה לפעול גם כיום בשטחים המוחזקים?
4. אם אינה פועלת כיום — מתי חדלה לפעול?
5. האם החברה הנ"ל קיבלה את זכיונה (אם בכלל קיבלה) על יסוד מכרז, ואם נערך מכרז — מי השתתף בו?
6. אם קיבל הגוף הנ"ל זכיון — מה היו תנאי הזכיון?
7. האם היה ידוע לגותני ההיתר, כי הנהגית מעסקי החברה היא הקרן הנ"ל?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

לשאלות 1—7: לא ידוע לי על קיום "חברה כלכלית לשיווק תוצרת חקלאית מן הגדה המערבית" שעליה שאל השואל.

ביררתי את הנושא במינהל לתיאום הפעולה בשטחים וגם שם חברה כזאת אינה ידועה, ולא שמעו עליה דבר. שיווק התוצרת החקלאית מן הגדה לא התבצע על-ידי חברה כזאת, לא בעבר ולא בהווה; וממילא גם לא ניתן לה כל זכיון שהוא, לא במכרז ולא בדרך אחרת.

היו"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

מכיוון שבשאילתה זו יש גם פרק הנוגע לקרן מסויימת, — האם נכון הדבר, שאדוני קיים שיחה עם השר פנחס ספיר בענייני כספים, והשר ספיר ביקש ממנו להשתמש קודם כל בכספים שבקרן זו, ורק לאחר מכן יכסה משרד האוצר את הגרעונות?

השר לקליטת העלייה ש. פרס:

אני בטוח, שחבר-הכנסת כהן יודע שאפשר לשאול שר על תחום פעולתו. שיחות שהיו בין המזכיר הכללי של מפלגת העבודה לבין המשנה למזכיר הכללי אינן נוגעות לא לכנסת ולא לתחום הפעולה.

אך כדי למנוע ספק — שיחה בעלת תוכן כזה לא היתה מעולם.

ג. סקירת שר הדתות על פעולות משרדו

היו"ר ר. ברקת:

הכנסת תעבור לסעיף ב' של סדר-היום: סקירת שר הדתות על פעולות משרדו. רשות הדיבור לשר הדתות.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

ברשות היושב-ראש, מורי ורבותי. השנה התקציבית היוצאת היתה שנה של מתיחות בטחונית ומדינית. מקובל בעמים כי "Inter arma silent musae", אבל אצלנו בפרשת השבוע אנו קוראים: "וידבר ה' אל משה במדבר סיני", ועל כך אומר המדרש: "בשלושה דברים ניתנה התורה — באש ובמים ובמדבר", לאמור: היא קיימת בכל התנאים ובכל הזמנים.

היתה זו שנה של סערת רוחות מבחינה רוחנית-דתית, ששיאה היה פרשת מיהו יהודי, פרשה שלא נסתיימה עדיין. נראה כי המלחמה על קיומנו, ביסוסנו וביצורנו, ועל השגת שלום ובטחון, הולכת שלובת זרוע עם המאבק על מהותנו, תרבותנו וקיומנו הרוחני.

משרד הדתות הוא הבריח התיכון של אירגון החיים הדתיים בישראל. לכן הוא גם סופג את הרעשים והסערות. המשרד, שיש לי הכבוד לעמוד בראשו, פועל השנה במסגרת תקציבית חסכונית, מצומצמת, ועליו לעשות מאמץ לקיים בכל זאת את השירותים הדתיים בהיקפם המלא.

הבעיות שבטיפול משרדי הן חובקות זרועות עולמה של היהדות. לא אחת הן עולות לראש התור בבעיות חיינו, ומרובים הסיבוכים והמכשולים שעלינו לדלג עליהם. ים גם בעיות של שגרה, של טיפול יום-יומי. לא אוכל להלאות את חברי הכנסת בסקירה ארוכה, ביחוד כאשר תשומת הלב מופנית כיום אל דאגות חמורות יותר. לכן אסתפק בסקירה תמציתית בהחלט, שתשמש מבוא לדיון על תקציבו של משרד הדתות. ואתחיל ברבנות.

בשנה זו נבחרו 14 רבנים, מהם 8 רבנים מקומיים. הבעיה העיקרית העומדת עתה לפנינו היא שאלת בחירתה של מועצת הרבנות הראשית לישראל, שמועד תוקף כהונתה הוארך על-ידי הכנסת לתאריך ד' בניסן תשל"א — 31 במארס 1971. כדי לקיים את הבחירות במועד הצעתי הצעת חוק לבחירת מועצת הרבנות הראשית עוד באלול תשכ"ט — אוגוסט 1969, והצעה זו נמצאת לפני ועדת השרים לחקיקה לדיון מכסלו תשכ"ט — דצמבר 1969.

הצעה זו מבוססת על חוק הבחירות למועצת הרבנות הראשית, החד-פעמי, שנתקבל על-ידי הכנסת ביום בתמוז תשכ"ג — 26 ביוני 1963, אלא שבהצעתנו יש התקדמות לקראת האחדות המקווה המלאה של הרבנות, ללא הדגשת-יתר של הבדלי המוצא העדתי. אנחנו ממשיכים עדיין במסורת של הזוגות, שני רבנים ראשיים, אולם אנו מציעים את ביטול ההרכב העדתי של חברי מועצת הרבנות הראשית. יש גם חידוש בהגדרת התארים של שני הרבנים הראשיים. לא תוזכר ההשתייכות העדתית של כל רב ראשי, אלא יצויין שהאחד מהם ישמש כרב ראשי, והשני כרב ראשי וראשון לציון, תואר המסמל את הרציפות ההיסטורית של כהונה מכובדת זו מאז ייסוד הישוב היהודי החדש והמתחדש בארץ. גם בהצעת התיקון לתקנות בחירת הרבנים המקומיים אנו מציעים הקלות בנוקשות ההרכב העדתי של הגוף הבוחר וכן של הוועדה המכינה, כמו ביטול הפריטטיות העדתית בהרכבה.

סבורני כי הולכת ומתהווה התקרבות ביחסים הבין-עדתיים. והעובדה שזה מספר שנים עומד בראש בית-הדין הרבני הגדול לעירעורין רק נשיא אחד, וזה פועל כהלכה, וכן העובדה שזה למעלה משנה עומד רב ראשי אחד בעיר הגדולה ביותר במדינה וכן במספר ערים אחרות, מבלי שזה יפריע לשירותים הדתיים התקינים ויחסי הצי-בור עם הרבנות — יוכיחו כי מוצדקים צעדים נוספים לקראת הגשמת שאיפה זו לאחדות שלמה.

רצוני להצביע גם על התקדמות ניכרת בקצב הדיונים בבתי־הדין הרבניים. בעוד מספר התיקים המוגשים לבתי־הדין הולך וגדל, הולך ופוחת הפער בין מספר התיקים הנכנסים לבין אלה שהדיון בהם כבר הסתיים.

לבית־הדין הגדול הוגשו השנה 510 תיקים, ו־505 התבררו. ולבתי־הדין האזוריים הוגשו 27,800 תיקים, ונתבררו 28,367. לפיכך מספר התיקים התלויים ועומדים, שהדיון בהם טרם נגמר, צומצם ל־18,785.

כדי להחיש את קצב הדיונים, שהוא כה חשוב, בעיקר במשפטי מזונות, ולאחרונה גם בענייני גיור, מינינו השנה דיין אחד רזרבי למילוי מקומו של דיין שנבצר ממנו למלא את תפקידו, וזאת כדי שלא לבטל את זמנו של בית־הדין הדן תמיד בהרכב של שלושה. אנחנו מתכוננים מינויו של בית־דין נוסף השנה, בעיקר כדי להחיש, בין היתר, את הדיון בתיקי הגיור.

בשנת 1969 הוגשו 627 בקשות לגיור, ונתבררו 551; בכל זאת תלויות ועומדות עדיין 579 בקשות שטרם נתבררו. צריך לזכור, שהבירור בבקשת גיור תלוי בכמה גורמים ואין לעשותו על רגל אחת.

כדי לפשט את תהליכי הגיור אנו עומדים לארגן בקרוב אולפן ללימודי היהדות למען מועמדים לגיור. האולפן יוקם בשיתוף עם משרד הקליטה ועם מחלקת העלייה של הסוכנות היהודית. כבר הובטח התקציב למטרה זו וכן המקום. עד כה נרשמו כבר 50 מועמדים, שהומלצו על־ידי מזכירויות בתי־הדין. אנו עוסקים עתה באירגון צוות המורים. אנו מקווים כי אולפן זה יסיר תקלות מיותרות מדרכם של המועמדים לגיור המבקשים להסתפח אל נחלת ה'.

לעניין זה של בתי־הדין הרבניים רצוני להוסיף, שאותר מקום להקמת בניין חדש לבית־הדין הרבני הגדול מול הכותל המערבי, במקרה שיצטרך לעזוב את מקומו הנוכחי ליד הכותל הדרומי לנוכח התרחבות אתר החפירות הארכיאולוגיות ליד חומות הר־הבית.

כמו כן עלי לציין, שהעיכובים במינוי ועדת המינויים לדיינים גרמו לעיכוב מינוי דיינים חדשים במקום אלה שפרשו לקיצבה בשנה האחרונה. עם השלמת ההרכב יוחשו המינויים למשרות הפנויות.

190 המועצות הדתיות הן המכשיר העיקרי למתן שירותים דתיים לאוכלוסיה. ויש לציין את היציבות בעבודתן. פרט למקרים בודדים לא היו משברים במועצות ואף לא חיכוכים רציניים. העבודה התנהלה כסדרה. עובדה זו מוכיחה את יעילותו של חוק תקציבי השירותים הדתיים, תשכ"ז (תיקון), לפיו תוקף כהונתן נקבע לארבע שנים וחידושן ייעשה במחצית 1971.

מגגנון המועצות הדתיות הוא מצומצם באופן יחסי בהשוואה למנגנונים ציבוריים אחרים. מספר העובדים בכל המועצות הוא כלהלן: 353 בדירוג הרבני, 223 בדירוג הפקידותי, 1335 הם עובדים חלקיים.

מכיוון שמפעם לפעם מתפרסמים פרטים פיקנטיים מופרזים על מספר האנשים העוסקים בהשגחה על הכשרות, הודיתי להכין סקר בנושא זה. וכיוון שטרם הגיעו לידי התוצאות מכל האזורים, אסתפק בנתונים שהגיעו מן האזור הגדול ביותר, אזור תל־אביב והמרכז, כלהלן:

	במשרה מלאה	חלקית
במועצות הדתיות (במשרד ומשגיחים עונתיים)	167	57
במפעלים פרטיים	87	63
במוסדות ממשלתיים	16	2
בקופות־חולים	8	
במשרד הסעד	3	
בסוכנות היהודית	2	
בסך־הכל	283	122

באזור תל־אביב והסביבה, שהוא כמחצית הישוב מבחינת האוכלוסיה, מועסקים בסך־הכל 283 במשרה מלאה ו־122 במשרה חלקית.

יש להניח, כי בכל יתר האזורים המספר הכולל של משגיחים קטן מזה, ומכאן שהידיעות המגמתיות על עשרת אלפים משגיחים, המייקרים את מוצרי האוכל, אין להן שחר, ובוודאי שהמספר שנקבו עולה פי עשרה על המספר הנכון.

חידוש נתחדש בבית מדרשו של משרד הדתות — הקורסים לטבחים־משגיחים, שאנו מארגנים יחד עם משרד העבודה זו השנה הרביעית, ובהם אנו מכינים משגיחים על כשרות, שיחד עם תפקידם כמשגיחים הם ממלאים את התפקיד של טבחים. כל בוגרי הקורסים הללו קיבלו משרות מתאימות.

להשלמת התמונה רצוני לסכם פה כמה מספרים על תקציבי המועצות הדתיות לשנת 1970/71. לפי הדיונים־וחשבונות שהומצאו לנו וכבר אושרו, הרי יגיעו ההוצאות ל־41,081,000 ל"י, ההכנסות ל־5,844,000 ל"י; הגרעון יהיה איפוא 35,237,000 ל"י.

עלה בידינו גם להרחיב השנה את הביקורת על פעולות המועצות הדתיות. ביקורת זו נעשתה על־ידי מבקר המדינה השנה בחמש מועצות, ועל־ידי מחלקת הביקורת של המשרד ב־32 מועצות דתיות. זהו מספר כולל חשוב למדי.

יש לציין את העלייה במספר הנישואין היהודיים, שהגיע בחודשים ינואר—נובמבר 1969 ל־22,367 לעומת 20,574 באותם 11 חודש אשתקד. השנה היתה גם ירידה במספר הגירושין — 2,202 לעומת 2,245 אשתקד.

נעשתה גם השנה עבודה רבה בהקמת בתי־כנסת חדשים, וכן בהרחבת הקיימים ושיפוצם. טיפלנו ב־291 בתי־כנסת, מהם 209 במבנים, 17 בצריפים ואסבסטונים, 32 בדירות. לאחרונה נכנס גודם מפריע בפיתוח בתי־הכנסת — ויסות הבנייה הציבורית. ההחלטה לכלול גם את בתי־הכנסת במסגרת זו נתקבלה בניגוד לדעתי, מפני שאני סבור כי היקף התקציב המצומצם העומד למטרה זו אינו מצדיק את הוויסות במקרה זה. ההגבלה קיימת בלאו הכי.

כמו־כן עזרנו בהקצבות ל־500 בתי־כנסת לצרכי שיפוצים והרחבות. בשנה זו חילקנו 633 ספרי תורה מבין אלה שהובאו מרומניה, ו־22 ספרי תורה שקיבלנו ממקומות אחרים. צריך להזכיר כאן את העזרה שאנו משיגים מן הקרנות הציבוריות להקמת בתי־כנסת, כמו קרן וולפסון, קרן אירסו, קרן צימרמן, קרן משה"ב, וכן באמצעות תקציב הפיתוח של המשרד, שיחד עם בנק המזרחי הקים קרן הלוואות, שממנה קיבלו 112 בתי־כנסת הלוואות

בסך כולל של 556,000 ל"י. ואני מזכיר את ההקצבות מתקציב משרד השיכון לבניין מוסדות ציבור, שמהן נבנו מספר בתי־כנסת.

השנה נבנו 24 מקוואות חדשים, ובעוד 12 מקומות נמצאת העבודה בשלב של תיכנון ובנייה.

השנה גם הישגנו התקדמות ניכרת בהסדר השירותים הדתיים בישובי עולים, על־ידי שיפור תנאי שכרם של המשרתים בקודש. המדובר ב־85 רבנים ו־128 שוחטים. לטובתם אנו פועלים בשיתוף עם משרד הפנים והמועצות האזוריות. עלי לציין גם את העזרה שקיבלנו מוועדת הפנים של הכנסת ומהיושב־ראש שלה בעניין זה.

בענייני הקבורה יש להזכיר את ההתקדמות בהסדר תשלום אגרות קבורה בשעת הקמת המצבה, שנעשו עד כה ללא בסיס חוקי מתאים. פירסמנו תקנות בדבר הטלת האגרות הטעונות אישור שר הדתות, ולפי זה כבר אושרו אגרות למספר מקומות, ובכללם תל־אביב. אולם, לצערי, עדיין מתעכב ההסדר לירושלים וחיפה, שעדיין לא הגישו את הצעותיהן לאישור.

השנה גם השלמנו את עבודת הגידור של בית־העל־מין בהר־הזיתים באורך של 4 ק"מ בערך; כמו־כן התחלנו בשיקום מצבות של גדולי ישראל מכל התקופות, במקרים שהמצבות נשברו או נעלמו לגמרי. פירסמנו מכרז לבניית אלף מצבות מסוג זה.

הצעת חוק רשות הר־הזיתים, שהוגשה לכנסת, נמצאת בדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הסיוע שאנו מגישים לישיבות הוא קטן מאוד לעומת צרכיהן המרובים. רצוני לציין, שהשתתפות משרדנו בתק־ציב הישיבות מגיע השנה ל־3.5 מיליון לירות בערך, בעוד שהתקציב הכללי שלהם מגיע ל־28 מיליון לירות.

יש להצביע על הגידול המרנין של מספר תלמידי ישיבות מחוץ־לארץ שבאו לכאן ללמוד תורה. הוא מגיע השנה ל־1,300 בערך. חלק מהם מתכונן לחזור למקומו־תיהם, כדי לשמש שם כרבנים ומשרתים בקודש; אולם החלק המכריע נשאר כאן להקים את ביתו, וזוהי תופעה ברוכה, המראה כי אין תורה כתורת ארץ־ישראל. רבים מבחורים אלה זונחים בתי הורים עשירים ובאים ללמוד תורה כאן, בתנאים קשים.

צריך לציין לשבח אותן הישיבות האמריקאיות, כמו איתרי, חפץ חיים, טלז ואחרות, שהחליטו להעביר את כל הישיבות שלהן, כל המוסד שלהן, מאמריקה לישראל. זוהי עלייה של עילית בני תורה.

המשרד גם מסייע למכוני מחקר תורני העוסקים בפירסומי מחקר; ביניהם יש לציין את עזרתנו למוסד הרב קוק, יד הרב מימון, יד הרב הרצוג, מכון הרי פישל, האגודה להוצאת התנ"ך עם פירוש מסורתי, שרק לפני כמה שבועות הוציאה שני ספרים חדשים עם פירוש על יהושע ואיוב, וכן האגודה להוצאת התלמוד המנוקד עם פירוש חדש שבראשה עומד הרב עדין שטיינזלץ ושהוציאה השנה כרך שני של שבת. נוסף לכך יש לציין את העזרה שאנחנו נותנים למכון הטכנולוגי ההלכתי, המכון לסרטים על נושאים יהודיים דתיים נהורה, המכון למוסיקה דתית ומכון ראי"ה.

בשטח המקומות הקדושים המשכנו גם השנה בחשי־פת הכותל המערבי הטמון מתחת לאדמה ובהכשרת דרכי הגישה אליו. הכותל המערבי משמש מקור משיכה לרבבות רבבות יהודים מן הארץ ומן התפוצות שנוהרים אליו, ללא הפסק, יומם ולילה. הסדר והנקיון נשמרים למופת, וזאת בהתחשב עם ריבוי המבקרים במקום. בירושלים משפצים אנו גם את המקומות הקדושים בנחל קדרון, קברי הנביאים בהר־הזיתים, וכן מערת שמעון הצדיק.

אנו דנים על דרכים לשיפור סדרי חגיגות ל"ג בעומר במירון, שמשתתפים בהם רבבות אנשים. הצלחנו לאחרונה להכניס סדר ונקיון למופת בכל ימות השנה באתר קדוש זה. עדיין איננו מוכנים לקראת ההמונים המגיעים בל"ג בעומר; בכל אופן, לא במידה מספקת.

הותקנו תקנות לשמירת המקומות הקדושים שלהלן: קבר רשב"י, מערת אליהו, שמעון הצדיק, קבר זכריה הנביא, יד אבשלום, קבר הרמב"ם, מערת ר' עקיבא, מערת ר' חיים ובניו בטבריה, וכן קבר רבי עובדיה מברטנורא בירושלים. השנה בוצעו גם שיפוצים בקבר רבן גמליאל ביבנה, קבר יהודה ביהוד, ובבית־העלמין העתיק בצפת, שבחורף אשתקד נפגע בשטפונות שפקדו את העיר.

עשינו גם פעולה בנושא ההסברה. לאחרונה הפקנו סרט מרשים על הכותל המערבי, המתאר מאורעות יום־יום בכותל. סרט קודם בשם "פאר ואפר" היה על הרס המקומות הקדושים על־ידי הירדנים. וכן אנו מדפיסים מהדורה חדשה של אלבום הכותל המערבי.

רצוני גם להתעכב בכמה נקודות על פעולתנו בקרב המיעוטים.

בתי־הדין השרעיים של המוסלמים ושל הדרוזים פועלים כתיקונם. לאחרונה מונו מנהל לבית־הדין המוס־למי, ד"ר סובחי אבו־גוש, ולבית־הדין הדרוזי נתמנה כמנהל זכאי קאמל. כן הומלץ למינוי קאדי לבית־הדין הדרוזי, השייך נור אלדין חלבי במקומו של הקאדי המנוח חוסיין עליאן.

בשנת 1969 הושלמה בנייתם של שני מסגדים בכפ־רים עראבת־בטוף וג'ת; כ־35 מסגדים ובתי־עלמין קיבלו הקצבות לשיפוצם. שיתפנו — וזה חידוש שעשינו — את הרשויות המקומיות בהחזקת השירותים הדתיים המוסלמיים, ועל־ידי כך שיפרנו את מצבם של אנשי הדת המוסלמים — האימאמים והמואזינים.

המחלקה לעדות הנוצריות כוננה יחסים תקינים עם העדות הנוצריות גם במזרח ירושלים.

הממשלה העניקה השנה הכרה רשמית לכנסיה האבנגלית האפיסקופלית — דבר שלא זכו בו בתקופת השלטון המנדטורי.

הממשלה שילמה פיצויים לכנסיות בירושלים על נזקים שניזוקו במשך עשרים השנים האחרונות בפעולות קרב שונות. מעשה זה יצר אווירה של רצון טוב.

השבוע ימלאו שלוש שנים לשיחרורה־איחודה של ירושלים, עיר שחוברה לה יחדיו, שלוש שנים של גישה חפשית לכותל המערבי. רבבות, מאות אלפי יהודים מה־ארץ ומהתפוצות, עברו ועוברים לפני הכותל להתייחד עם אבינו שבשמים, להתרפק של שריד תפארתנו בעבר. ערב ובוקר, בכל יום תמיד, מתפללים ליד הכותל. יש בכך ביטוי לרגש דתי עמוק, המקנן בנפש כל יהודי ויהודי, ועל הכל — בנשמת האומה כולה.

דיון

היו"ר ר. ברקת:

נעבור עתה לדיון על סקירת שר הדתות. רשות הדיבור לחבר־הכנסת מנחם פרוש, ואחריו — לחבר־הכנסת מנחם כהן.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. כיום לפני שלוש שנים התחילה מלחמת ששת הימים, וכל כמה שכתבו, סקרו ותיארו את הימים הגדולים ההם עוד לא ניתן הביטוי ההולם שיבטא את הנסים והנפלאות שעשה עמנו ה' ברחמיו וברוב חסדיו. היו אלה ימים גדולים, ונדירים הם גם בדברי ימינו מלאי האירועים מרטיטי הלב. היו אלה נסים אף לעמנו המלומד בנסים.

לא שכחנו — ואיך ניתן לשכוח? — הימים שקדמו לאותם ששת הימים, ימים קודרים ומתוחים עד מאוד. לא בהקיץ ולא בחלום לא יכולנו לחלום כי בקצב כזה ניחלץ מסכנת האימים אשר איימה אז עלינו. היו אלה ימים גדולים, שהגדיל ה' לעשות עמנו, להדוף שונאינו, להרחיב גבולותינו ולהגיע שוב לשריד בית מקדשנו. לא זכורים לנו בדורנו, וגם בדור או בדורות שקדמו לדורנו, ימי התעוררות כאלה, ימים שחשנו, קיווינו וציפינו כולנו: הנה זה עומד אחר כתלנו. כשנצמדנו אז שוב לאבני הכותל המערבי, כאילו הידהד באוזנינו "קול דודי הנה זה בא, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות". היתה איתערותא דלעילא והיתה איתערותא דלתתא.

לא פיללנו, לא עלה על דעתנו כי רק כעבור שלוש שנים נעמוד שוב בחרדה על קיומנו; שוב נעמוד מבוד־דים, מאוכזבים מידידינו ונפחדים ממזימות שונאינו; ויום־יום יישפך דם יקירינו, גיבורי רוח וכוח, חיילי ישראל העומדים על המשמר במערכות גבולות ארץ קדשנו. ולא נדע מה ילד יום.

הנה היום שוב הוחרדנו מפשע ותועבה של שפך דם ילדי ישראל על לא עוול בכפם.

חנון, הביטה ממרומים לשפיכת הדמים. כוס היגונים, הרפי מעט.

חברי הכנסת. נתחזק באמונה בה', ולא יעלה על הדעת כי ה' קיבץ שארית עמו בארצו לתת אותנו חלילה למדרס המגף הסובייטי, דווקא כאן בארץ ייעוד וגביאינו וחזונם, כאן בארץ אשר עיני ה' בה מראשית השנה ועד אחרית השנה, הארץ אשר הובטחה לנו: "לך אתננה ולזרעך עד עולם". מרחם אני על אלה שהם חסרי בטחון ואמונה, באשר בדרך הטבע הגענו למצור ללא מוצא. נתחזק באמונה בה' וברחמיו, הוא ירחמנו ויחלצנו מן המיצר.

בשבת הסמוכה קראנו בפרשת השבוע סמוכין לנושא שלפנינו: "אם בחוקותי תלכו, ואת מצוותי תשמורו, ועשיתם אותם וישבתם לבטח בארצכם". ההבטחה האלוקית — "אם בחוקותי תלכו... וישבתם לבטח בארצכם" — מחייבת אותנו להירהור רציני מאוד על כך, שדווקא בימים מתוחים אלה, כאשר אנו כה חרדים לשבת לבטח בארצנו, יושב בית־המחוקקים במדינת ישר־אל ופוגע פגיעה כה חמורה בחוקת התורה. אני מתכוון לפגיעה על־ידי חוק השבות, שזו פגיעה ביסוד היסודות של עקרונותינו, וזו ההכרה בגיור לא לפי ההלכה, לא לפי חוקת התורה. האמינו, חברי הכנסת, כי יהודים המאמינים בה' ובתורתו רואים בכאב מיוחד, כי דווקא בחוק הזה, בחוק השבות, המכריז על השיבה לארץ־ישראל, דווקא בחוק רגיש זה הנוגע לשיבתנו לארצנו, עקרו את עקרון התחיקה התורתית, כי יודעים אנו שההבטחה "וישבתם לבטח בארצכם" מותנית בקיום מה שנאמר — "אם בחוקותי תלכו".

אינני רוצה לחזור ולהאריך דברים שאמרתי כבר, אולם כיוון ששר הדתות הזכיר את העניין במבוא לדיון, אני רוצה לומר בנדון כמה משפטים. אינני רוצה להעלות לפניכם את הנקודות שעליהן התעכבנו, אולם אני מרשה לעצמי להעלות את הדברים לפני חברי הכנסת מבחינה יסודית וסטאטית עד כמה שהם נוגעים למשרד הדתות ולפעולותיו.

קיימת במדינת ישראל רשות שיפוטית הלכתית ורשות שיפוטית חילונית. אם משרד המשפטים רואה עצמו כפטרון של הרשות השיפוטית החילונית, הרי משרד הדתות הוא הפטרון של הרשות השיפוטית הדתית. ולכן במהלך הדיון על פעולות משרד הדתות יש מקום להעלות את הנושא הקשור לשאלת הגיור.

חברי כנסת נכבדים, ברגע שהרוב בכנסת קיבל את עקרון ההלכה האומר: מי הוא יהודי — זה שנולד לאם יהודיה או נתגייר, הרי ברור שאקט הגיור הוא אקט הלכתי. ברגע שהכנסת קיבלה החלטה לחייב אקט של גיור, הרי לא ייתכן שהכנסת תעשה החלטתה פלסתר ותשלול מהרשות ההלכתית את הסמכות של אקט הגיור, שהוא כאמור אקט הלכתי. ברור שגיור שלא לפי ההלכה איננו גיור. תבינו לנפשנו, חברי הכנסת, אם נחדרנו לשמע האפשרות של הכרה בגיור רפורמי. רבים מכם לא הבינו לחרדתנו. בעצם העליתי זאת בשעתו בדיון. ואני שוב מצטט מה שהראבי הרפורמי גורמן מירסקי כתב בירחון "מידסטרים" מינואר 1970, ואשר הועתק בחוברת הוועד היהודי האמריקני מחודש ניסן תש"ל, שם הוא קובע כי למעלה ממאה מחברי איגוד הרבנים הרפורמים מכהנים בטקסי נישואין בין־דתיים בלי לדרוש גיור. האם יש צורך בהוכחה נוספת כדי להבין עד כמה גדולה הסכנה בהכרה בגיור רפורמי, כאשר הם אינם נזקקים כלל לגיור ועורכים נישואין גם ללא גיור כלל?

קשה לי להבין את הוויכוח המתנהל באחרונה על הכרה בגיור רפורמי שנערך בישראל. ברור שזוהי פגיעה נוספת במעמד הרבנות הראשית. אבל האם ההכרה בישראל בגיור רפורמי שנערך בחוץ־לארץ איננה חמורה ואיננה פוגעת באותה מידה בעקרונות היסוד שלנו? האם אין בכך פגיעה במעמד הרשות השיפוטית הדתית, במעמד הרבנות הראשית ובמעמדם של בתי־הדין הרבניים, שכאן בארץ יוכר אקט הנוגד את הסמכות ההלכתית שגם הכנ־סת הכירה בה? למעשה אין כל הבדל אם הגיור נערך בארץ או נערך בחוץ־לארץ. אם בחוק המוצע מוכר גיור רפורמי בחוץ־לארץ, הרי בכך אנו הורסים את יסוד היסו־דות של ייחוד עמנו. שגתה סיעת המפד"ל בהסכימה בשעתו להכיר בגיור רפורמי שנערך בחוץ־לארץ, כי לא חלפו חודשיים ימים ושוב עומדים אנו לפני פרצה של הכרה בגיור רפורמי אשר נערך בישראל.

אומרים שהממשלה הקימה ועדת שרים לבדיקת הליכי הגיור או פישוט הליכי הגיור. ארשה לעצמי לשאול: האם הממשלה כזרוע מבצעת היתה מרהיבה עוז בנפשה

לבחור ועדה לבדיקת השיקולים והסדרים של הרשות השיפוטית החילונית? ייתכן כי זה יכול היה להתקבל על הדעת יותר מאשר הקמת ועדה לבדיקת השיקולים והסדרים של הרשות השיפוטית הדתית. כי הרשות השיפוטית החילונית יונקת את סמכותה מהכנסת, מה שאין כן הרשות השיפוטית ההלכתית, שהיא יונקת את חוקיה מהתורה. ואולי ייאמר בהזדמנות זו כי הדרישה להקל על הליכי הגיור צורמת את האוזן. אם אינני טועה, ההליכים הדרושים כדי להתקבל כחבר לקיבוץ הם יותר קשים ממה שמוצע על־ידי המציעים לגבי הליכי גיור כדי להתקבל לעם היהודי.

ההלכה היהודית העריכה גרים ועתירה ההיסטוריה היהודית בגרי צדק שעלו והתעלו לרמה גבוהה, אבל אלה הם גרי צדק ולא גרים מפוקפקים.

חברי הכנסת, עד כה, למרות ההבדלים העצומים ביניהם, בתוך תוכו של כל אחד מישראל קיים ניצוץ של נשמה קדושה ובעורקיו נוזל דם קדוש, וניצוצות הקדושה בכוחם ללבות אש קודש אשר לא תכבה. השמירה על ייחוד עמנו וההקפדה על טוהר שרשי עמנו — הן ששמרו אותנו, על כל הסגולות שנתברכנו בהן. אל תנתקו פתיל אחרון זה, המקשר ומגשר בינינו.

ואל סיעת המפד"ל נאמר: כיהודים שומרי תורה, כיצד תוכלו לתת ידכם להכרה בעקרון של גיור רפורמי, בין שנערך בארץ ובין שנערך בחוץ־לארץ, כאשר הנכם יודעים שגיור רפורמי הוא אקט פורמלי ולא הלכתי? מי מכם יכול ליטול על עצמו את האחריות לדורנו ולדורות הבאים לגבי תוצאות ההכרה בגיור רפורמי שאינו דורש לא ברית־מילה, לא טבילה, והגיעו הדברים לידי כך שה־רבנים הרפורמים מוכנים גם לערוך נישואין בין יהודי ללא־יהודיה בלי לדרוש גיור מן הצד שאיננו יהודי, כעדותו של נורמן מירסקי, הרבי הרפורמי?

ההתכחשות לעקרון של גיור לפי ההלכה וההכרה בגיור רפורמי ייצרו תוהו־ובוהו בכל היקר והקדוש לנו.

מאז התווכחנו על חוק השבות, שהביא להכרה ברפורמים, נזדמן לי לבקר בדרום־אפריקה, מקסיקו ואמ־ריקה. התעניינתי בהדים שהיו בגולה לדיונים האלה, ואני רוצה להגיד במלוא הכנות, שגם הרפורמים עצמם לא חיכו ולא ציפו לכך. יש ביניהם כאלה שאינם מבינים לשם מה העניקו להם הכרה זו שלא ביקשו אותה. יש בין הרפור־מים כאלה המבקשים להכיר בעריכת נישואין וגירושין שלהם. אבל באשר לגיור, הוא איננו תופס אצלם כל מקום. התופעה הזאת, שבאה לכלל ביטוי בפירסום הודעתו של הראבי הרפורמי נורמן מירסקי, כי למעלה ממאה רבנים עורכים נישואין בין יהודי ללא־יהודי בלי לדרוש גיור מן הצד הלא־יהודי, מעידה על תהליך ושיטה שהרפורמים נוקטים בהם, כי אין הם מתנגדים כלל לני־שואי תערובות ואין הם דורשים כלל גיור. לאור מצב זה, האם אפשר כלל לתאר לאן נגיע אם נמשיך באותה הכרה בגיור רפורמי? זה עלול חלילה להעמיק את התהום ולגזור את בית ישראל לגזרים, חלילה וחלילה.

קשה לי להבין כיצד ואיך יכול שר הפנים, שר דתי, להורות לרשום נכריה כיהודיה — ואני מקווה שהוא לא יעשה כן — באשר היא מציגה כתב גיור רפורמי, בעוד הרבנות הראשית וכל חברי בתי־הדין, כל גדולי ישראל ואיגודי הרבנות בארצות־הברית ואירופה, כולם אסרו על הכרה בגיור רפורמי.

ועתה לסקירתו הכללית של שר הדתות. גוללת לפנינו ידיעה של פעולות בשטחים שונים, פעולות שאתה יכול להתברך בהן. חושבני שכל חלקי העם מביעים הער־כה למשרד הדתות על פעליו בשטח הכותל המערבי. יש לי ההרגשה שחלפה הסכנה שנשקפה מצד אלה שרצו להפוך את הכותל המערבי לאתר היסטורי גרידא, או לגן לאומי, ואנו מעריכים מאוד עמידתך על המשמר שהטיפול בשטח הכותל המערבי יישאר בתחום משרד הדתות. חושבני כי משרד הדתות הוכיח כשרו. אם נשווה קצב הפיתוח של יתר חלקי העיר העתיקה לעומת פיתוח שטח הכותל המערבי, הרי ברור שמשרד הדתות עומד על הגו־בה. השטח סביב הכותל המערבי הוכשר בצורה נאותה מאוד ליעודו כמקום תפילה. אין אנו יודעים פרטים על הדיונים בוועדת השרים בעניין חשיפת הכותל המערבי. יפה עשה משרד הדתות במאמציו לחשיפת אבני הכותל. עד כה גילו 220 מטר, אבל אל לנו לשכוח כי אורך הכותל המערבי הוא 480 מטר. לפי זה יש עוד להמשיך בקצב זה וביתר שאת לחשיפת כל אורך הכותל המערבי, ואף למותר להגיד כמה מייחלים ומצפים אנו שיגיעו בחשיפה למקום שבו יוכלו לעמוד ליד מקום זה של הכותל המערבי שממול לקודש הקדשים. זה אפשרי אם ימשיכו בחשיפת אבני הכותל. ויודעים לספר בשם החיד"א והאר"י הקדוש על גודל היום שבו נוכל להגיע לחלק זה של הכותל המע־רבי המכוון מול הקודש הקדשים.

לא יעלה על דעת מישהו כי יש עוד מקום לערער על כך שהכותל המערבי הוא כולו קדוש, וקודש לתפילה, וקדושת אבני הכותל המערבי אינה רק זו שהערבים הרשו לנו בעבר הגישה אליו. יהיה זה אוויל אם שוב נתפלסף בשאלה אם האבנים והחלקים שנחשפו גם הם מיועדים לתפילה. נצא לשם כל עת, וכל שעה, נראה ונבין משמ־עות הכותל המערבי, איך נצמדים לשריד קדשנו, איך מתדבקים לכל אבן ואבן שנחשפה — רטט הקדושה שמרטיט כל לב ומרכין כל ראש לפני המקום הקדוש הזה.

נבחן ונראה המשיכה של אבני הכותל. לא פעם אני מהרהר גם מבחינה זו, שאילמלא שריד קדשנו, הכותל המערבי, איני יודע במה היינו קושרים ומקשרים את שני חלקי העיר. הכותל המערבי, ככל שמתעמקים בו, עמוק מלהשיג הישגיו מכל הבחינות. לא פעם הבחנתי כיצד אנו מתווכחים ומוכיחים זה את זה, שאין בינינו שפה משו־תפת שתלכדנו ותאחד אותנו. תבחנו יום אחד ליד הכותל המערבי, שלמרות בליל השפות והנוסחאות השונות והעדות השונות בכל זאת שם המוני ישראל הם כאיש אחד בלב אחד. אני רוצה להביע הערכה למשרד הדתות על הפקת הסרט על הכותל המערבי, שהוא מרשים ביותר.

עם כל הערכתי לכל מה שנעשה ולכל מה שבתיכנון לעשות ליד הכותל המערבי, לא יהיה זה נכון אם לא אפנה תשומת־לב שר הדתות לצורך בפיקוח־יתר על ההופעה הצנועה של נשים בבואן לשריד בית מקדשנו. היה רצוי שהפקחים או הפקחות יעמדו על המשמר וימנעו תופעות מסויימות בהופעת נשים בלבושן שאינו הולם קדושת המקום.

בד בבד עם ההישגים של משרד הדתות והכשרת שטח הכותל המערבי ושמירתו פעל ועשה משרד הדתות גם בשיפוצו וגידורו של הר־הזיתים. אני בטוח כי שר הדתות ועמו שר המשפטים הגיעו למסקנה כי בחוק רשות הר־הזיתים, שנמצא בדיון, יהיה צורך לתקן בצורה ברורה, כי הר־הזיתים שהיה כבוש בידי ירדן יהיה בית

קברות ויישאר ויישמר גם לעתיד ויעשקדו לרכוש שטחים הגובלים אתו לצורך הרחבתו, ולהתמיד בדרך זו שנהגו כל הדורות שעברו. אני חושב שבחוק המוצע עוד יבואו התיקונים הדרושים כדי לאפשר המשך הקבורה בהר־הזיתים, וזאת אני מבקש כדי למנוע זעזועים סביב מקום קדוש זה.

לבסוף, אני מבקש ממך, שר הדתות, מעל במת הכנסת, לתקן את המכשלה של כביש ירושלים—יריחו. אם תשאל את זקני ירושלים יגידו לך שבימי התורכים, כאשר התקינו את מכביש הזה של ירושלים—יריחו, עשו שם קשתות, שנהרסו אחר־כך על־ידי הירדנים. יעלה כמה שיעלה, אני חושב שיש לתקן אותו, שיהיה שוב באותה מתכונת. זה אחד הדברים המכאיבים במיוחד לאלה שיקיריהם טמונים שם.

מדי שנה בשנה אני מעלה את נושא התקציב לישיבות. אני יודע מאמציך להשיג את התקציב לישיבות, אבל לצערי הגדול הסכום שנקבת בו, אתה יודע יפה עד כמה הוא אפסי, בעיקר אם נשווה אותו להשתתפות הממשלה בתקציב האוניברסיטאות. אינני מאשים בכך את משרד הדתות, אלא את משרד האוצר, שלא נענה למשרד הדתות כפי שהוא נענה בהשתתפותו בהחזקת סטודנטים באוניברסיטאות.

אני מקווה שכולנו מעריכים את מעיינות הישיבות. אלה הם מעיינות הנצח של עמנו והלוז שבשדרת קיומנו.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת מנחם כהן, ואחריו לחבר־הכנסת צבי צימרמן.

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. בתחילת דברי אני רוצה להתריע על כך שאין כל הצדקה לנוהג החדש שהמשרדים השונים אינם מניחים את הסקירות על פעולותיהן על שולחן חברי הכנסת. בעבר מקובל היה שהניחו על שולחן הכנסת סקירה תמציתית. דבר זה איפשר לחברי הכנסת למצוא באותה חוברת חומר־עזר. מה שאין כן היום. אני חושב שיש להחזיר את הנוהג שהיה קיים שנים רבות ולהעניק לחברי הכנסת חומר למחשבה ובד בבד עם זה סקירה ממצה על כל משרד.

ומכאן אני רוצה לעבור לסקירה של כבוד השר. בתחילה אני רוצה להתייחס לחוק בחירת מועצת הר־בנות, שמשום־מה שר הדתות לא התייחס כלל ועיקר לנושא זה. בסוף חודש מארס 1971 תסיים הרבנות את תקופת כהונתה. אנו עומדים לפני מצב שאין לנו חוק בעניין בחירות למועצת הרבנות. שמעתי שכבוד שר הדתות הניח על שולחנו של שר המשפטים הצעת חוק המתייחסת לעניין זה. אך בד בבד עם זה מן המדליפים שמעתי שיש בדעתו של שר הדתות להביא לשינויים יסודיים של הנוהגים המקובלים עד היום. יש בדעתו של שר הדתות — ואשמח אם יכחיש זאת בכנסת — לבטל את הפריטט שהיה קיים במשך שנים רבות. ביטול הפריטט פירושו להנהיג קריטריונים בנוסח המועצות הדתיות, שיינתן רוב אוטומטי למפלגות הדתיות בגוף הבוחר. ובד בבד עם זה בדעת שר הדתות לבטל קיום שני רבנים. אמנם נאמר בהצעת החוק "רב דאשי לארץ־ישראל וראשון לציון", אבל זה אמור לגבי הר־בנות הראשית, ולא לגבי הרבנים המקומיים. ושוב, פי־רושו של דבר לנשל חלקים גדולים של ציבורנו מחלקם ברבנות ובשלוחותיה. אינני יכול לראות את הדברים אחרת אלא כפי שאני מציין אותם, נישולם של חלקים מציבורנו בתחומים מסויימים. ברור שבמשך הזמן יתהווה מצב שאותם חלקים, שאליהם מתכוונים, לא יקחו חלק בחיי הדת ובמוסדות הדתיים במדינה.

אינני רוצה להתייחס לעניין הגיור מבחינת ההלכה. יש לי עמדה משלי בעניין זה. אך עם זה רוצה אני שנזהיר את עצמנו: גיור רפורמי פירושו להעניק לבתי־כנסת אפשרות של גיור, כי כל בית־כנסת יכול להיות מוסד בפני עצמו לצורך גיור. בזה אנחנו מחזירים את הגלגל אחורה, לאותה תקופה שלכל עדה בישראל היה בית־דין משלה. אם זכינו עוד בימי הוועד הלאומי לאחד את השיורותים הדתיים ולהקים בתי־דין רבניים, ונגמלנו מהפלגות בשטח הזה — שהיתה קיימת בשטחים שונים, בשטח השחיטה ובשטחים רבים אחרים — אם נגמלנו מאותם דפוסים, הבה ולא נשוב אליהם. אני אומר זאת מבלי להתייחס לסוגיה עצמה; אני מדבר על הצד הפורמלי שבדבר. מאז קמה המדינה הגשמנו איחודים רבים בשטח המוסדות הדתיים, ואני חושב שיש לשמור על דפוסים אלה, כי הם עיקר העיקרים בשליחותם של המוסדות הדתיים במדינה.

ומכאן אני רוצה לעבור לסעיף נוסף שעליו דיבר שר הדתות — כוונתי למקומות הקדושים. אני מזדהה עם דבריו של כבוד השר בעניין פעלו של משרד הדתות בשטח הכותל המערבי. אני חושב שזהו מפעל עצום, פרי הילולים של משרד הדתות בשטח הזה. אך בד בבד עם זה הגיע הזמן להמשיך ולהביא לחשיפת הכותל לכל ארכו. המפגש ליד הכותל הפך למפגש רב־גוני של כל העדות והעליות. אך יש להתריע על המחיצה שהוקמה. אמנם הייתי בין אלה שתמכו בוועדת הפנים בהפרדה ליד הכותל בשעת התפילה, אבל רצונה של ועדת הפנים היה הפרדה ללא מחיצה. המחיצה שהוקמה מכערת את המקום הקדוש והיפה הזה. אדוני השר, אני יליד הסביבה — נולדתי במודד הכותל המערבי — ואני מסכים בהחלט שהיתה הפרדה, אולם לא היתה מעולם מחיצה, לא בימי המנדט ואף לא לפני כן.

מנחם ידיד (גח"ל):

היתה מחיצה.

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):

לא היתה מחיצה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

גם לא היתה הפרדה.

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):

גברים התפללו בצד שמאל של הכותל ונשים בצד ימין.

מנחם ידיד (גח"ל):

קרא בעיון את הדין־וחשבון של ועדת הכותל.

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):

היתה הפרדה מרצון של הציבור שהתפלל. לא היתה תפילה מעודבת. בשעת התפילה הצטופפו הגברים בצד שמאל של הכותל.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

בעל ואשתו יכלו לגשת ביחד לכותל.

— סקירת שר הדתות על פעולות משרדו (דיון) (מ. כהן, שוסטק, אליעד, ששון, סורקיס, קלינגהופר, ידיד) —

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
אני חושב שאין מקום למחיצה הזאת. היא מיותרת. יש לאפשר ליהודים לקיים את התפילה בנפרד, אך בלי מחיצה.

יש לציין את השירותים הנאותים, את הגישה הנוחה לכותל, את הריצוף הנהדר, את התאורה, את סדרי הבטחון. והראיה — האמת ניתנת להיאמר שהיהודים זורמים אל הכותל בכל שעות היום והלילה.

(קריאה: למרות המחיצה.)

למרות המחיצה. ואני חושב איפוא שיש לשבח את משרד הדתות על פעלו בשטח זה.

לעומת זאת, כיוון שבמקומות הקדושים מדובר, אדוני השר, רצוני להעיר כי העלייה למירון בל"ג בעומר להילולת רבי שמעון בר־יוחאי אינה מוסיפה כבוד לעם ישראל. הייתי נוכח שם. טענתי מופנית בעיקר למשרד הבריאות, יותר מאשר למשרד הדתות. אני מתפלא על כך שמשרד הבריאות לא הביא להפסקת השערוריה של השחיטה. שוחטים כבשים בנוכחות תינוקות של בית רבן והדם נשפך, תופעה מוזרה שאינה מתאימה למדינה מודרנית. האם אי־אפשר להפסיק את התופעה, שאינה מוסיפה כבוד לעם ישראל?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
אתה נגד משרד המסחר והתעשיה, כי יש שם גם מספרה.

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
אין ספק שחל לאחרונה מפנה לטובה, יש גישות, יש שירותים מינימליים, אלמנטריים ביותר, אך לא במידה מספקת.

אני רוצה להתריע על כך שעד היום הזה, בעוד שהקמנו מוסדות־גג למקומות קדושים רבים, לא נעשה הדבר במירון. ארבעה חמישה יהודים ממשיכים בחזקה, עוסקים בצדקה ובמתן בסתר, בסתר ושלא בסתר, דבר שאינו מוסיף כבוד. אני חושב שהגיע הזמן להקים אגודה להסדר עניין זה, מוסד־גג שיפקח על מה שמתרחש במירון, לא רק בהילולה דרשב"י, אלא בכל ימות השנה. למי שייכים החורים האלה מסביב לקבר, למי שייכים השטחים האלה, למי שייכת הרזרבה הקרקעית, למי הבעלות? מדוע אין משרד הדתות נוטל על עצמו את האחריות המלאה למקום קדוש זה? ושוב, העניין הופך לגבאות, ללא כל סידורים, ללא כל פיקוח ציבורי — לא כספי ולא אחר. כלום אי־אפשר היה להוציא אותם חמישה יהודים לפנסיה ולפתור את השאלה הזאת של מירון? היתה תקופה שהרבה יהודים החזיקו במירון. היום אין המצב כך. הגיע הזמן להקים מוסד־גג למירון, בשותפות עם עיריית צפת ומוסדות אחרים. דרוש פיקוח ומעקב במקום זה, כדי שיעניקו שירותים נאותים המתאימים לציבור מודרני.

אני רוצה לגעוע בשאלת זירוז הכנתו של חוק רשות הר־הזיתים. רבותי, אמנם הושקעו סכומים לא קטנים בשטח זה, אבל עובדה היא, אדוני השר, שבעוד שחברה קדישא בתל־אביב הגישה הצעה לקריטריונים לגבי מתן קבורה, הרי בירושלים, שבה מדובר בעשר חברות קדישא, לא נעשה דבר כזה. מדוע בתל־אביב אפשר להסתפק בחברה קדישא אחת ובירושלים יש צורך בעשר חברות קדישא?

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
כי הן התאחדו.

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
מדוע ההפקדות הזאת של גביית סכומים ללא כל קריטריון? ידוע שיהודי מארצות־הברית שילם לחברה קדישא ירושלמית עשרת אלפים דולר בעד קבורה. מבקשים סכומים אגדתיים, אסטרונומיים, ללא כל פיקוח ציבורי. מי מפקח על חברות קדישא, על הסכומים שהן מקבלות? מדוע אין הן נתונות למרותו של מבקר המדינה או משרד הדתות? מדי שנה בשנה אנחנו מתריעים על כך. חברות הקדישא הפכו עניין זה לספסרות שאין לה תקדים.

אני רוצה להזהיר את משרד הדתות מפני מצב שה־שטחים שסביב הר־הזיתים יינתנו למטרות אחרות. יש לשמור על הרזרבה הקרקעית בהר־הזיתים. אם לא נשמור על הרזרבה הקרקעית בהר־הזיתים, נגיע לכך שקבורה בהר־הזיתים תעלה הרבה יותר ותגיע לסכומים הרבה יותר גבוהים מהסכומים שהזכרתי. משרד הדתות היטיב לעשות לגבי מקומות אחרים בארץ. אנחנו זוכרים את השערוריה של צפת. עובדה היא, כאשר משרד הדתות נכנס לעניין, נפתרה השאלה. בצפת נפתרה השאלה. אין עוד הפקרות. היתה תקופה שבצפת קברו, בבית־הקברות, זה על זה, ללא כל פיקוח. היתה ועדת חקירה והיא הגיעה למסקנות. לאחר המסקנות היה תיקון.

אליהו ששון (המערך, עבודה—מפ"ם):
היום אין קוברים בהר־הזיתים.

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
קוברים יחסנים, יוצאים מן הכלל. מי הם היוצאים מן הכלל?

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
מי שיש לו קושאן.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
מי שיש לו פרוטקציה.

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
מה הקריטריונים לגבי היוצאים מן הכלל? לפי שעה, כל המרבה הרי זה משובח — המרבה במעות. זה הנוהג הקיים היום. אני מקווה שיחול שינוי.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):
רק שלא ימותו רבים.

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
עכשיו אני רוצה להתייחס לחוק המועצות הדתיות. אני חושב שהגיע הזמן להנהיג חוק דמוקרטי. הקריטריונים הקיימים היום הם: 45% — הרשויות המקומיות; 45% ממנה שר הדתות ו־10% ממנים הרבנים. בד בבד עם זה קיים הסכם שלפיו מורכבת המועצה הדתית ברוב אבסולוטי של המפלגות הדתיות. זה מעניק למפלגות הדתיות, המהוות 10% עד 15% באותו ציבור, את הרוב במועצה הדתית.

מנחם ידיד (גח"ל):
זה הסכם "עבודה—מפד"ל".

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
אתה לא צריך להזכיר לי, אני חתמתי עליו.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
יותר נכון — הסכם "מפא"י—מפד"ל".

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
ובכן, רבותי, כאשר רצינו להיגאל מהפיקוח בעניין זה, עברנו את הסמבטיון, באותה תקופה, אבל זה לא יכול להיהפך לנחלה לדורות. לא ייתכן להעניק רוב מיכני ל־10% מאותו ציבור באופן שהרוב הופך למיעוט. מה ההצדקה לזה כאשר מדובר במועצות הדתיות? שר הדתות אמר שהמדובר בתקציב של 41 מיליון לירות לשנה. מדובר ב־190 מועצות דתיות. פה אני רוצה לומר: איני רואה את העניין מנקודת־ראות פוליטית, אבל אין כל הצדקה, אדוני השר, שחלקו של הציבור הספרדי במועצות הדתיות יהיה אפסי.

בנימין שחור (מפד"ל):
כמה מקומות יש להם בעיריות? מה חלקו של הגוף הספרדי?

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
אתה רוצה — תעתיק את חלקם בעיריות למועצות הדתיות.

בנימין שחור (מפד"ל):
אתה רוצה בחירות?

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
יש מקומות שבהם יש מאה אחוז ספרדים, מקומות שבהם אין אשכנזים.

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
אתה רואה, חבר־הכנסת שחור, יש סולידריות אשכנזית.

עניין המועצות הדתיות צריך לקבל את הנתיב הנכון. יש להרכיבן לפי מתכונת אלמנטרית של דמוקרטיה. אין כל הצדקה למצב כיום.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
לפי מה?

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
לדוגמה, לפי נציגים של בתי־כנסת. ויש עוד אפשרויות אחרות. אבל לא מינויים. היום יש מינויים — המועצה הדתית ממנה; המועצה המקומית ממנה; שר הדתות ממנה והרבנים ממנים. הגיע הזמן לשים קץ למינויים. מוטב שמוסד כזה, החולש על מיליונים, שיש לו מגנון חשוב עם שלוחות חשובות — יקבל את הנתיב הנכון להרכבו.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):
זהו מוסד הנותן שירותים חשובים לציבור.

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
בהחלט.

כאן אני רוצה להתייחס לפרק נוסף בסקירתו של שר הדתות, בעניין בתי־כנסת.

אדוני השר, אין כל תיכנון, אף לא מינימלי, בשטח זה. אני יכול להביא לך דוגמה חיה: שכונה, שבבית־הכנסת המרכזי שבה מתפללים הגבאים ביניהם — מוקמים מיד שם שניים שלושה בתי־כנסת נוספים, בתמיכה של מוסדות, בעוד שאתה יכול למצוא מקומות רבים בארץ שבהם אין אף בית־כנסת אחד. איננו יכולים איפוא להיגרר אחר פלגנות גבאית וליצור "שטיבלעך" במקום בתי־כנסת מפוארים, מתוכננים בארכיטקטורה מינימלית. וזהו המצב היום, שצצים בתי־כנסת לא בהתאם לצרכי הציבור, אלא בהתאם לשרדה של הגבאים המקומיים החולשים על העניין, והם מקבלים קיצבה ממשרד הדתות והרשות המקומית, וכל המטריד — משיג יותר.

לכן אני אומר: הגיע הזמן להביא לכך שיהיה תיכנון אלמנטרי בשטח זה של בניין בתי־כנסת ושיפוצם, ואני בהחלט משבח את משרד הדתות שעשה בשטח זה הרבה מאוד. אני מכיר בתי־כנסת רבים שהיו מוזנחים ונעשו לתפארת.

אני מתקרב לסיום דברי. אדוני השר, אני רוצה להפנות את תשומת־לבך למצב הקשה לגבי סופרי סת"ם, ואני רוצה להביע משאלה: הגיע הזמן שמשרד הדתות יקיים קורסים המתאימים לסופרי סת"ם, ובד בבד עם זה הגיע הזמן להקדיש את מלוא תשומת־הלב לעניין פרחי כהונה. המצב בגולה בשטח זה קשה מאוד. אפשר למצוא מדינות שחסרים בהן שוחטים, ובכלל — רבנים וחזנים. משרד הדתות חייב להקדיש יותר תשומת־לב בתחום זה, על מנת להמשיך בקיום הגחלת היהודית לא רק בארץ, אלא גם בתפוצות.

היו"ר ש. רוזן:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת צימרמן, ואחריו לחבר־הכנסת שחור.

צבי צימרמן (גח"ל):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני מצטרף לדברי הסיפוק והשמחה של שר הדתות, אשר הזכיר בסקירתו כי השבוע ימלאו שלוש שנים לשיחרורה של ירושלים העתיקה וחלקה המזרחי, לאיחוד ירושלים, ויחד עם זה — לגישה וליכולת לבוא אל הכותל המערבי.

התמורה הזאת, החשובה מאוד מכל הבחינות, מחייבת אותנו ומחייבת את משרד הדתות לגישה חדשה בהרבה שטחים שהיו עד כה בפעולתו. יחד עם המקומות הקדושים לנו, ליהודים, נמצאים עכשיו בשטחה של מדינת ישראל ובשטחים המוחזקים, במיוחד בירושלים, מקומות קדושים גם לאומות אחרות, לנוצרים ולמוסלמים. זאת הפעם הראשונה שבמדינת ישראל, ובידי ממשלתה ושריה, יש יכולת לעשות משהו בשטח זה.

המצב החדש הזה מחייב אותך, אדוני שר הדתות, לגישה אחרת במילוי תפקידך כשר הדתות ובמסגרת הטיפול של המשרד שבראשו אתה עומד. אם צריך משרד הדתות להיות משרד להספקת שירותים, כפי שהיה לפני שלוש שנים — הרי לא פעם היתה לי הזדמנות להביע את דעתי כי אין מקום למשרד דתות נפרד, ואת השירותים החשובים האלה אפשר לספק באמצעות משרדים אחרים הקיימים במדינה. אולם אם משרד הדתות והשר העומד בראשו רוצים להסיק את המסקנות מן השינויים הכבירים שחלו בינתיים ושהשר עמד עליהם, הרי חייב משרד הדתות גם לנהל מדיניות. אם זהו משרד הקובע לו מדיניות בשטח זה, המשתמעת מן השינויים הללו — כי אז ייתכן שיש מקום למשרד דתות עצמאי.

כוונתי לכך שמשרד הדתות ידאג לכך שממשלת ישראל, ובמיוחד הזרוע בשטחים הדתיים, תמלא את היעד שלה לא רק לגבי האוכלוסיה היהודית בישראל,

ולא רק לגבי העדות הדתיות בישראל, אלא לגבי כל מה שמשתמע מכך שישראל היא מקום הולדתן של כל הדתות הגדולות בעולם — לפחות שלוש מהגדולות ביותר. כוונתי קודם כל ליהדות, לאיסלאם ולנצרות. דבר זה מחייב את שר הדתות להיקף אחר של פעולה. (אם גרמתי לכך שחברי הכנסת הנמצאים כאן מתחילים להתווכח ביניהם — כבר השגתי משהו.) הייתי שמח אילו גם משרד הדתות ובבירי משרדו היו נותנים דעתם למה שמתחייב מן השינוי הכביר הזה שחל אצלנו. ואני רוצה להגדיר קצת.

שמענו על אי־אילו צעדים. למשל — צעד אחד צנוע: שהמדור המתאים במשרד הדתות הפך את כתב־העת שהיה מופיע, נדמה לי, פעמיים בשנה — לרבעון. ובמקום שהיו בו עד עכשיו רק סקירות על הנעשה בשטח הדת, ובמיוחד בשטח הדת הנוצרית, הנה עכשיו הוא מקדיש יותר מקום לכל מה שמתהווה בחגים הדתיים הנוצרים, ולא רק הנוצריים. מתפרסמים ברבעון הזה מאמרים; רוב המחברים אינם יהודים; הם אנשי כמורה. יש בו סקירות על הנעשה בעולם המוסלמי; יש ביקורת על ספרים; מנתחים בעיות של דת — נצרות, יהדות, שלום, מלחמה, ובעיות אחרות העומדות ברומו של עולמנו. אני יודע שרבעון זה מודפס בעשרות אלפי עותקים, וכעשרים אלף נשלחים לחוץ־לארץ, גם למוסדות דתיים באירופה ובעולם כולו, ובמיוחד למוסדות נוצריים. יש לזה חשיבות גדולה מאוד.

אבל זהו צעד צנוע, התחלתי. משרד הדתות חייב ליזום בעניין זה, להקדיש מחשבה וליזום פעולה כדי שישראל באמת תיהפך לגורם בעל השפעה ויוקרה. הוא יכול ליזום כינוסים וועידות, לא רק של אנשי הדת היהודית, אלא גם של אנשי דתות אחרות. יש להם כאן מרכזים ומקומות קדושים; נציגיהם באים הנה. אפשר לדאוג לקשרים, למגעים, לחילופי דעות. אפשר לבוא בקשרים עם הוגי־דעות מדתות אחרות. אולי הגיע הזמן גם להקים מוסד כלשהו, מין מועצה עליונה לענייני דתות ואמונות, שתהיה מורכבת מנציגים של דתות ואמונות בארץ, ואולי אחר־כך גם בהיקף עולמי. יש לזה חשיבות גדולה מאוד, ואפשרות של השפעה, השלכה והקרנה גדולה מאוד מבחינה תרבותית, דתית וגם מדינית. משרד הדתות חייב לעשות זאת, ויש היכולת בידי העומדים בראשו לעשות זאת. שר הדתות הוא איש בעל השכלה רחבה, גם מבחינה כללית, וחייב לעשות משהו בעניין זה. כך יש הצדקה למשרד דתות נפרד. צריך ליצור כאן איזה מוסד שיש לו סמכות מוסרית ורעיונית גדולה מאוד, וזה יכול להשפיע. אולי זה מאוד יומרני, אך כך היתה גם היומרה שלנו בעבר.

מכאן ארשה לעצמי לעבור לנושא המהווה כיום נושא לוויכוח כאוב וחריף מאוד — בעיית הגיור הרפורמי. זו חוליה בשרשרת של ויכוחים טוערים המתנהלים בציבוריות שלנו כל הזמן, וביחוד בשנים האחרונות. אין להימנע מכך. יש דעות שונות, אבל אדוני שר הדתות, אתה חייב לדאוג לכך — וזה בידך — שלא להחריף בעניין זה את מלחמת התרבות מעבר להכרחי. יש גורמים המחפשים לעצמם הזדמנות להחריף ויכוח זה, ויש גורמים העושים לשם שמיים משני הצדדים, מאמי־נים בצדקת גישתם. אולם יש גורמים הדוחפים בכיוון זה, ולא בכוונות טהורות.

אשר לעניין הגיור, אנו שומעים את הוויכוח בעניין זה, ואנו שומעים על כל מיני פשרות ורצון להסדר בדרך של חקיקה. זה לא ימנע את מלחמת הדעות ואת מלחמת התרבות. הייתי מציע כאן ששר הדתות ואנשי משרדו הבכירים, הפקידים הבכירים, יתנו דעתם להצעה שנראית לי מאד — זאת לא הצעה שלי, אך הצעה שנראית לי — להקים בית־דין מיוחד לגיור, שתפקידו יהיה רק עניין זה, היינו, להוציא את העניין הזה מהמחלוקת בין אורתודוקסים, קונסרבטיבים, שמר־נים ורפורמים ואפילו משליטתם של מוסדות דת או של מפלגות דתיות. נקים בית־דין מיוחד, שיהיה מורכב מאנשים שיש להם השכלה תורנית רחבה, אבל גם השכלה כללית רחבה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
גם רפורמים?

צבי צימרמן (גח"ל):
אנשים שיהיו מקובלים על רוב רובם של האנשים בעלי רצון וכוונות טובות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
בכללם רפורמים.

צבי צימרמן (גח"ל):
צריך שהוא יכלול את כל אלה. אם נקבע לגו הלכות איך לנהוג בעניין זה, לא יהיו כל פעם הרכבים שונים, שכל אחד מהם נוהג כפי שהוא מבין את הדברים האלה, פעם מחמיר ופעם מיקל, אחד מקצר ואחד מזרז את העניינים. עצם השוני גורם להרגשה של קיפוח ושל אי־אילו דיסקרימינציות. יהיה בית־דין אחד, שהרכבו מעולה ושהאנשים היושבים בו הם נבחרים לדבר הזה. תהיה קודם כל אחידות, יהיה זירוז בעניינים. צריך לבחור אנשים שתהיה להם הבנה או אף השכלה בעניינים פסיכולוגיים וידיעת לשונות — לא רק ידיעת הלשון העברית, אלא גם ידיעת לשונות זרות. יתר על כן, צריך שיהיו מומחים ויבינו וידעו גם מה בקשר לדתות אחרות, כדי שיבינו את הבעיות הללו. צריך למנוע את חומר הנפץ המיותר. מה שנחוץ בוויכוח זה, צריך למצוא לו מוצא, ומה שאינו הכרחי, צריך לשים הצדה. האם פה נרצה להכריע ולנהל את מלחמת הדתות? פה צריך לשלהב את היצרים? האם יש לנו מעט חומר־נפץ שאנו עוסקים בו וצריך עוד להוסיף?

דרך אגב, המספרים שיש לנו בעניין זה אינם גדולים כל־כך. יש לנו 21 בתי־דין בארץ, 67 דיינים. לפי המספרים הידועים לי, יש 28,258 תיקים בשנה, הווה אומר שעל כל בית־דין מבין 21 בתי־הדין הקיימים יש 1,330 תיקים. זה לפי המספרים שבידי. לגבי תיקי הגיור, הרי בשנת 1968 היו 322 בקשות גיור ונתברדו 313. השנה — איני יודע בדיוק את המספרים, אבל שמעתי כאן מעל הבמה — יש בערך 600 בקשות גיור ונתברדו 500. אם כן, בסך־הכל היו במשך עשר השנים מ־1960 עד 1970 כ־3,200 בקשות ונתברדו 3,100. כלומר, הממוצע הוא 300—400 בקשות. ביכלתו של בית־דין כזה, אפילו בהרכב אחד, לטפל בהן בצורה טובה ויסודית.

הייתי מציע ששר הדתות יקדיש תשומת־לב דחופה לעניינים אלה. מאחר שהזמן העומד לרשותי אינו מרשה לי לעמוד על כמה עניינים אחרים, אוסיף רק בקצרה, בנוסח סטנוגרפי: אני מצטרף לנאמר על־ידי קודמי

בקשר לחברות קדישא. המצב בעניין זה חמור. החוק בעניין זה אינו שלם והתקנות שהתקין שר הדתות אינן שלמות. לפי התלונות שאני שומע, המצב לא מוסיף כבוד, ולא ייתכן שכך זה יימשך. שנה שנה מתריעים חברי הכנסת על עניין זה ואיני רואה מדוע צריכות להיות בארץ 300 חברות קדישא. הרי כמעט בכל מקום יש כמה חברות קדישא. בירושלים יש למעלה מעשר חברות קדישא ידועות ועוד חברות קדישא בלתי־ידועות. בכל עיר יש כמה חברות קדישא. בחיפה יש שלוש. אני חושב שאפשר להסדיר עניין זה מבחינה ממלכתית על־ידי כך שיהיה חוק אחד, שתהיה ביקורת ממלכתית על חברות קדישא ועל־ידי מסירת הטיפול לידי הרשויות המקומיות. התקנות צריכות להיות ברורות. את הכספים גובים לפעמים ללא כל ביקורת וללא כל הצדקה, והייתי יכול להביא מספר דוגמאות שהביאו לפני, אך לא אעשה זאת.

אסיים את דברי בהדגישי את הצורך בתחיקה בענייני בחירות למועצת הרבנות הראשית. הגשתי חוק כזה. אני מצטרף לדעתו של קודמי, אך אשמח מאוד אם לא רק יודיע על כך מעל במת הכנסת, אלא אמנם ישנה את דעתו וסיעתו לא תעשה מה שעשתה בכנסת הקודמת — הורידו את הצעתי בעניין שירותים דתיים, מועצות דתיות ובחירות לרבנות הראשית. עתה מונחת על שולחן הכנסת הצעת חוק פרטית שהגשתי בעניין בחירות למועצות דתיות, וטוב יהיה אם חברי הכנסת יתנו דעתם על כך. אם שר הדתות יביא הצעת חוק מצדו, כפי שהבטיח לנו מספר פעמים — אני שומע כאן שהיא מונחת במקום כלשהו, אך איני רוצה לחזור מעל במת הכנסת על מה שחבר הכנסת שומע ויודע מהדלפות — הייתי מבקש שהצעת חוק זו תונח עוד בכנס זה על שולחן הכנסת, ואז אהיה אף מוכן להסיר את הצעת החוק הפרטית שהגשתי.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת בנימין שחור, ואחריו לחבר־הכנסת מרדכי סורקיס.

בנימין שחור (מפד"ל):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. איני רוצה לדבר הפעם על בעיות רבנים ראשיים ומקומיים. דיברנו על עניין זה בזמנו, ונדבר עליו עוד כשיהיה אקטואלי יותר. גם איני רוצה לנגוע בנושא חברות קדישא, שהוא נושא חביב על כמה חברים.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):

לא כל כך חביב.

משה נסים (גח"ל):

הנושא כאוב, לא חביב.

בנימין שחור (מפד"ל):

איני רוצה לנגוע בבעיית הרבנים הראשיים, אם אחד או שניים, כי היא נדושה גם בדיונים בין־מפלגתיים וגם בוויכוחים על משרד הדתות. איני יודע אם מסוגלים אנו בימים אלה להתוות דרך בכל השאלות האלה ולקבוע כיצד לפתור אותן, אבל הפעם רוצה אני לייחד את דברי על משרד הדתות כמעט אך ורק לבעיית הגיור בישראל. אינני יודע אם זה היה הזמן הנכון לעורר את הבעיה הזאת. אבל הבעיה הזאת עומדת עכשיו בכל חריפותה. היא התעוררה בכל חריפותה, אם אפשר להגיד כך, בתוך מדינת ישראל.

לפני שאייחד את הדיבור על כך, טוב שנדע במה ובמי מדובר כאן. אין לי סטטיסטיקה מדוייקת על הגיור בישראל עד היום הזה. אבל במשרד הדתות קיימת סטטיסטיקה מדוייקת עד ראשית 1968, ואומדנה לשנים 1968—1969. ובכן, במשך עשרים השנים מאז הקמתה של מדינת ישראל הוגשו כ־4,000 בקשות גיור. התגיירו 2,280. מבין היתר שלא נתגיירו, כ־1,500 לא המשיכו להופיע לפני בית־הדין ולא באו לבירור סופי ולא הגיעו לזה; 114 נדחו מטעמים שונים, ו־50 נדחו מטעמי בטחון.

סיבות הבקשות לגיור, רובן, 2,970, היו בעיות של נישואי תערובת; 847 — מתוך הכדה; 170 — מתוך רצון לשאת יהודיה, זאת אומרת עוד לפני שהתחתנו.

בשנת 1968/69, שעליה עדיין אין מספרים מדוייקים, יש בערך בכל שנה עוד 500—600 בקשות גיור. אבל עדיין אין סיכום סטטיסטי מדוייק.

מה שאני רוצה לומר בזה הוא שהעניין בארץ אינו נוגע להרבה אלפים בשנה. ורובם ככולם, המעוניינים בגיור, מוצאים את הדרך לאיחוד עם העם היהודי. וחבל שבימים אלה ובמצב שבו אנו נמצאים, בגלל מקטרגים ומוציאי דיבת הארץ רעה, צריכה המפד"ל לשוב למערכה ההיסטורית שלה בעניין מיהו יהודי. ונשאלת השאלה אם יש הצדקה לנעול את הדלת למיזוג משפחות בישראל עם ילדי גיור ולהכביד על חייהם של גרים ועל השתדרשותם במולדת בשובם אלינו, בגלל הבדלים שלא קשה להתגבר עליהם לכל בן־אדם שמגמתו אינה להכעיס; ואם בעיית יהדות הדפורמה בארץ, שהיא חלשה וקלושה, ושהיא כמעט אפסית בארץ־ישראל, ראויה להביא לפילוג בעם. זוהי בעצם מהות המערכה שבה אנו נתונים עכשיו.

במאבקנו זה אנו מעודדים ומחוזקים על־ידי חוגים רחבים של העם היושב בארץ ובתפוצות, ביניהם דבים הרחוקים בדרך כלל ממאבקינו בכל ימות השנה. מבינים הם בתחושתם היהודית הבריאה, שעל כף המאזניים מונחת בעיית עתידה ואחדותה של האומה כולה.

אני בטוח שגם בין היושבים כאן מצויים רבים המסכימים עמנו בסתר לבם ומכירים בגודליותה של הבעיה ויצטרפו לתביעתנו להכניס תיקון מפורש בחוק, אשר יקבע ברורות כי כל גיור בישראל יאושר על־ידי הרשות הדתית המוסמכת. ויש במדינת ישראל רשות דתית מוסמכת ששמה הרבנות הראשית לישראל.

עתירתה של הגברת זיידמן להירשם כיהודיה על סמך גיור רפורמי, שהונחה על שולחן בית־המשפט העליון, בעוד שהיועץ המשפטי לממשלה הסתלק מהגנה על עמדת משרד הפנים המסרב למלא את פנייתה, משמשת אות אזעקה המחייב אותנו לחסום את הדרך בפני גיור מסולף, המופקע מתוכן יהודי מסורתי. אותם השיקולים שהניעו את הרוב בכנסת לאשר, לפני זמן לא רב, את התיקון בחוק הרישום והשבות, שיקולים של גיבוש אחדות העם והגנתו מפני סיכוני טמיעה קשים, מחייבים אותנו גם היום לסלק פרצה מן החוק ולהביאו לידי שלמות על־ידי תיקון, שיקבע באופן הברור ביותר כי כל גיור בישראל יאושר דק על־ידי הרשות הדתית המוסמכת.

לפנינו לא עומדת שאלה מדינית או אדמיניסטרטיבית. ההלכה שבידינו שרירה וקיימת מאז ועד הנה; היא השתרשה בחזיי העם ובתפוצות במשך אלפי שנים. לפי הלכה זו אין יהודי אלא מי שנולד להורים יהודים או לפחות לאם יהודיה. כל מי שנולד לאם נכריה, הוא גוי גמור לכל דבר, אלא אם כן יגיירו אותו כהלכה, ולא על־ידי "טקס כלשהו", כפי שנוהגים וסבורים חוגים שונים במדינה.

הרב זווין, בתשובתו לפניית ראש הממשלה דאז, מר דוד בן־גוריון, לחכמי ישראל, בימי המשבר ב־1958 בשל שאלת מיהו יהודי, כותב: "אם יתכנסו כל מלכי מזרח ומערב וכל חכמי ישראל ויחליטו מה שיחליטו, כלום יש בידם לבטל אפילו קוצו של יוד מהמציאות ולעשות את שאינו יהודי כיהודי?"

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
זו באמת מערכה על קוצו של יוד.

בנימין שחור (מפד"ל):
ובהמשך דבריו אומר הרב זווין: "יכול גוי להיות חכם מחכמי אומות העולם, יכול הוא גם להיות חסיד מחסידי אומות העולם, אבל — מאומות העולם. והוא הדין להיפך: יכול אדם מישראל להיות רשע גמור ופושע ישראל גמור, אבל לעולם יישאר יהודי עד סוף כל הדורות...

וכי אף זה בכלל 'שיווי הזכויות' — שואל הרב זווין — שמי שהוא גוי ואינו רוצה בגיור, יש לו הזכות להירשם דווקא כיהודי? אחת משתיים: או שיישאר הילד גוי וייהנה לו מכל הזכויות האזרחיות הניתנות במדינת ישראל גם לגויים, או שיגיירוהו כדין ויירשם כיהודי."

אני ממשיך לצטט: "אין היהדות מכירה בשום הפרדה בין לאום לדת. ובשאלה דתית, אם נופל ספק באיזה מקרה, הרי הרבנות הראשית לישראל היא המוסד המוסמך והמוכר — אגב, אף מטעם המדינה — לפסוק. וזאת לדעת: אין הרבנות הראשית מחדשת דינים ולא מחוקקת הלכות, ואין זה בסמכותה כלל, אלא היא קובעת מה שההלכה אומרת, והיא המוסמכת להורות מה שיש בהלכה, ואיך הוא פתרונה של שאלה פלונית לפי ההלכה".

והרב זווין מסיים ואומר: "אין הדבר אלא התנגשות נוראה בנשמת היהדות ובעם היהודי ובמדינת ישראל כאחד. ועתיד הדבר לזעזע וגם לזעזע את כל בית ישראל מקצה העולם ועד קצהו, ולהביאו לערבוביה ואנדרלמוסיה נוראה ולידי קרע עצום בין יהודים ליהודים בארץ ובין היהדות בארץ לזו שבתפוצות הגולה, ואחריתו מי ישורנו. אין ברשות ממשלה חילונית לקבוע מיהו יהודי. הלכה כזאת לא קיבלה עוד שום ממשלה במדינה חילונית בעולם. הקובעים בזה הם מנהיגי הדת, ולעניינו — הרבנות הראשית לישראל".

יהדות זו היא שעיצבה את דמות האומה ועשתה אותה לגוף לאומי מיוחד בצביונו ומוגדר במהותו הרוחנית והנפשית. העולם הנכרי מכיר את האדם מישראל כנציגה של הדת היהודית. בגרמניה שלפני המבול, במערב אירופה ובארצות־הברית נעשה נסיון ליצור סוג חדש של יהדות, יהדות המתכחשת לערכי הנצח של האומה ולאופיה הלאומי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
למה אתה משמיץ מיליון יהודים בעם?

בנימין שחור (מפד"ל):
אינני משמיץ בשום דבר. אני רק אומר שנעשה נסיון מסויים על־ידם ויש שם תזוזות במגמה מסויימת. לא השמצתי שום יהודי.

יהדות זו, הידועה בכינוי "ליברלית" או "רפורמית", זייפה את מהות ההלכה וזייפה את דמותה — הם עצמם אומרים זאת, אני לא אומר את זה בשמם — מתוך רצון לזכות בהישגים ובזכויות מצד העם הנכרי באותן ארצות. במגמה לחבב את יהדותם ולרומם את כבודם בעיני הגויים הסתגלו להשקפות ולרעיונות המקובלים בדת הנוצרית, קיצצו בנטיעות של שרשי היהדות, ומתוך התעלמות מעיקרה הכריזו הכרזות על המוסר של נביאי ה' והעדפתו על קיום המצוות המעשיות. אבל יהדות זו נחלה כשלון גמור, ובדין הוא שנכשלה. החיקוי הוא מידה בזויה. הסילוף של פני היהדות לא הצליח לחבב אותנו על אומות העולם ששנאתן אלינו לא פסקה. כתוצאה מזרם זה ביהדות גבר זרם ההתבוללות ועשה שמות בשורותיו — אולי שלא מרצונם וכוונתם של נציגיו הרשמיים, אך בוודאי כתוצאה ישירה של התעלמות מיסודות היהדות האמיתית.

מאמרו של רבנו סעדיה גאון, כי "אין אומתנו אומה אלא בתורה", קובע שעם ישראל שונה במהותו הלאומית משאר אומות העולם. אצל אומות העולם אין הדעיון הלאומי קשור בדת, מה שאין כן אצלנו; אצלנו יש זהות מוחלטת בין דת ללאום.

לגבי שאלת הגיור אין לפנינו דרך אחרת מאשר קבלת הכלל היסודי, שאין נכרי יכול להיעשות יהודי אלא בדרך של התגיירות לפי ההלכה, המחייבת השתתפות גמורה במערכת הרוח והנפש ובזיקה המוסרית למסורת ישראל.

מוסד הגרות הוא עתיק יומין. שושלת היוחסין שלו מגיעה לפי חז"ל עד אברהם אבינו, שהוא היה תחילה לגרים (חגיגה ג'), אביהם של הנכנסים תחת כנפי שכינת היהדות.

מטעם זה פסקה ההלכה שהגר יכול לומר בתפילתו ובקריאת פרשת ביכורים: "אלוקינו ואלוקי אבותינו", וכמו שדרשו חז"ל על הפסוק "כי אב המון גויים נתתיך": לשעבר היית אב לארם, מכאן ואילך אתה אב לכל הגויים.

עצם הגרות הוא חידוש שנתחדש במדרשה של היהדות. שאר האומות יודעות על "המרה דתית" אבל לא על "המרה לאומית". יכול אדם להמיר את דתו כרצונו, אבל אינו יכול להחליף את לאומו. השייכות הלאומית היא דבר שבתולדה ואינה ניתנת לחילוף. רק היהדות הוציאה את עצמה מכלל זה. הגרות הדתית בישראל משמעותה התייהדות גמורה אף מבחינה לאומית. גרות אחרת איננה במציאות. הצהרה בתום לב שאדם הוא יהודי, או שרצונו שבניו יירשמו כיהודים, אין לה שום משמעות ושום ערך. מי שנולד גוי, מי שנולד לאם נכריה, נשאר גוי ולא ממשלת ישראל ולא הכנסת יכולים לעשותו ליהודי, אלא אך ורק תורת היהדות מכריעה מיהו יהודי ומי אינו יהודי. הממשלה והכנסת רשאיות לקבוע מיהו אזרח מדינת ישראל, אבל לא מיהו יהודי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

למה הבאתם חוקים אלה לכנסת? אינכם יכולים לאחוז את החבל בשני הקצוות. או שאתם מביאים את החוקים לכנסת, ואז הכנסת תקבע, או שאינכם מביאים את החוקים לכנסת.

בנימין שחור (מפד"ל):

אם אתה מייחס חשיבות לדבריך, הרי זה גושא לוויכוח רציני, שהיה לא פעם אחת אצלנו. אין אנו מבקשים כפייה בכוח על חיי היחיד. וחובה עלינו לתת לכל אזרחי המדינה זכויות שוות ללא הפליה בין אזרח לאזרח. אבל אין זה ממעט את חובתנו לנצור את עצמאותה של התרבות הלאומית ולקיים את אורח החיים היהודי כאחד מיסודותיה של תרבותנו זו.

כאמור, בעיית הגיור בארץ אינה מקיפה אלפים. ורוב רובם של המועמדים לגיור, הרוצים באמת ובתמים להתאחד עם העם, נכונים ומוכנים לקבל עליהם את חובת ההלכה היהודית. אם אנו רוצים לשמור על אחדותנו כעם, הן במדינת ישראל והן בתפוצות, עלינו לשמור לפחות על מינימום של אחדות, ועל מינימום של דברים המקיימים אחדות זו.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת סורקיס, ואחריו לחבר־הכנסת אליעד.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. יש לציין בסיפוק ובהערכה את השינויים הגדולים שזכינו להם כולנו, המבקרים בסביבות הכותל, הן בתחום הסדר, הן בתחום הנקיון והן בתחומים אחרים שמשרד הדתות מקפיד עליהם. כאשר אני מבקר מדי פעם ליד הכותל, בתוקף תפקידי ושלא בתוקף תפקידי, אני חוזר וחושב שיש לברך את שר הדתות שהשקיע מאמצים המעוררים כבוד הן בקרב יהודי המדינה והן בקרב אלה הבאים אלינו מבחוץ.

אנו דנים היום בסקירת שר הדתות בישיבה שקטה ומתעלמים מבעיה חמורה מאוד שהתעוררה עכשיו במדינה. בוודאי לא אכנס לשדה מוקשים, לרגישות של היהדות כלפי היהדות הרפורמית. אבל נדמה לי שקיים מצב, שמשרד הדתות ושר הדתות — לחוד, והרבנות הראשית לחוד. יש לי הרגשה שמשרד הדתות קיים כדי לספק את הצרכים הכספיים, התקציביים, ואין לו שום השפעה על עניינים שמחובת המדינה לטפל בהם. המחלוקת שהתעוררה בעניין הגיור כואבת לנו מאוד, ובמיוחד עכשיו, כאשר אנו זקוקים במדינה לליכוד, לשקט ולאהבת עם ישראל. אנו נמצאים יום־יום במצב חמור ביותר. לא הספיק רצח הילדים באוטובוס, והיום קרה נס וקטיושה שנורתה לא פגעה בילדים שהיו בכיתות. מי יודע כמה ילדים היו נהרגים אילולא נכנסו לכיתות. אנו יודעים שבבוקר אוספים את כל הילדים למסדר. למזלנו איחרה הקטיושה במספר דקות.

במצב זה היום, וכאשר איננו יודעים מה צפוי לנו מחר, אני שואל את שר הדתות ואת שר הסעד, שהוא דתי — למעשה כולנו דתיים, אסור להגיד על יהודי שאיננו דתי — אני שואל את כל היהודים שהם מורי־דרך בקרב היהדות: האם זו השעה המתאימה לעורר עניין זה? אני יודע שהם עומדים תחת לחץ כבד גם מן הארץ וגם מחוץ־לארץ, ללא כל הצדקה. אינני מקבל את דבריהם של אלה היושבים בחוץ־לארץ לשרים הדתיים, שהם נאחזים בכסאות ואינם רוצים לעזוב את ממשלת ישראל, את ממשלת הליכוד הלאומי. במצב הקיים אין מקום להתחרות מי יותר קיצוני ממני.

אני רוצה להקדיש כמה מלים ל"המזרחי" ול"הפועל המזרחי". ותחילה מספר מלים לגבי "המזרחי". יש להם נסיון של עבר קשה ביהדות הדתית. הם היו מוחרמים ומושמצים. היו פוגעים באופן פיסי ברבניהם הציוניים. הם עמדו במבחן בעוז ובאומץ־לב. לא נבהלו מדמגוגיה ומרצון לפלג את העם. לזכותם יש לומר, שהם הצילו הרבה יהודים הודות למאבקם נגד אלה שהתנגדו לעליית יהודים לארץ־ישראל. אם אז היה אומץ לב למורי־הדרך שלכם, למנהיגים שלכם — ביניהם שורה ארוכה של רבנים גדולים — מה נבהלתם עכשיו, האם משום שמופעל עליכם לחץ? הלחץ יגדל עוד יותר. הבעיה היא חמורה ואיני מזלזל בה. אני יודע מה הוא עניין היהדות הרפורמית. לא בנוסח של הרב פרוש אתם רוצים לפתור את הבעיה. אולי יגיע הזמן ותתקרבו אליהם. תערכו כנס גדול של רבנים רפורמיים, תפתחו בוויכוח גדול אתם, כי הם מהווים חלק רציני של העם, חלק שאין לזלזל בו. כולנו סולדים מכך שפוגעים בחלק מן העם. על כן יש צורך שתקום ועדת שרים מכל המפלגות, כי בכולן ישנם אנשים דתיים. הנה דיבר לפני חבר־הכנסת מנחם כהן. הוא איש השומר על מסורת. בצד השני יושב חבר־הכנסת ידיד, ואין אני רוצה למנות את כולם. אני יודע את יחסו של חבר־הכנסת מנחם כהן לענייני דת, כמה הוא חש את הבעיות האלה וכמה כואב לו כאשר נעשים דברים לא טובים. כאלה ישנם בכל המפלגות, מימין ומשמאל, פרט אולי למפלגת "העולם הזה". האם העניין צריך להגיע לידי כך שעכשיו ישאלו אותנו: חברי הכנסת, במה אתם עוסקים בעת כזאת? במה אתם מטפלים עכשיו? שמענו היום דבר משמח, שמקימים אולפן כדי להקל על הגיור; מלמדים את האנשים הרוצים להצטרף ליהדות ותהיינה הקלות מצד הרבנים ויהיה גם דיין מיוחד. ייתכן שיש צורך בדיין נוסף, או אולי בעוד אחד, ולזה יש צורך להקציב סכום מתאים מתקציב המדינה. אולם האם זה משנה את הוויכוח המר?

ידוע לי, חברי מהמפד"ל, שאתם לא ביקשתם את הוויכוח הזה. אני יודע שאתם כואבים את העניין. מה שנחוץ לכם עכשיו הרי זה עידוד. אינני רוצה לחלוק מחמאות, אינני רוצה לומר שזה אמיץ־לב וזה איננו אמיץ־לב. אני חושב שישנו פתרון אחד לעניין, ועליכם להיות היוזמים. אנשי אגודת ישראל לא יקבלו שום פשרה. ממי אתם מצפים לפשרה? האם קיבלו אתכם פעם? הרי הם השמיצו אתכם, החרימו אתכם. מה קרה לכם, תנועה מפוארת, בעלת עבר כזה, עם משקים בהתיישבות, עם חלקכם בצה"ל? אתם שותפים למדינה הזאת, וגם הפעם אתם צריכים להתעלות ולגלות אומץ־לב ולמסור את העניין כולו לטיפול בוועדת שרים. מה שהיא תפסוק, עליכם לעמוד מאחוריה. לאחר מכן תלכו לרבנים כדי לשכנע אותם. כל הכבוד לרבנים, אבל אם יש הצדקה למשרד הדתות, הרי זה מחובתו לבדוק מה נעשה ברבנות במקומות שונים בארץ. ראיתי את הדברים, התבישתי מהיחס ומצורת הטיפול. מי שמכיר את שר הדתות יודע כיצד הוא מתמסר לעניין. והנה

בצפת אי־אפשר היה להתגבר על הקשיים בעניין בחירת רב אחד, ולא עשו זאת עד היום. חבר־הכנסת מגחם כהן דיבר על אלה שאינם חיים עוד; אני מדבר על החיים בצפת. והנה דובר על כך בכנסת החמישית, השישית והשביעית, ושום דבר לא נפתר, כי תקיף אחד אמר: לא. כל רצונו של שר הדתות לעשות שם משהו לא הצליח. הוא רק מעון למשלוח המחאות מדי חודש, אם כי במקרה הזה הרב אפילו אינו זקוק לכך, כי הוא מקבל את משכורתו ישר מן המדינה.

ודאי שחשובה מאוד התמיכה בישיבות ובבחורים הלומדים תורה. אולם איחוד העם הוא העיקר במדינה, ואנו צריכים להשתחרר פעם מן ההרגשה שרבני ישראל הם חלק נפרד מן העם.

בסוף דברי רצוני להעלות בקשה, והנני מפנה אותה מעל במה זו אל שר הדתות. אנו מבקרים בבתי־סוהר. אנא שימו לב שבתי־הכנסת במקומות אלה יהיו ראויים לשמם. אמנם חל שינוי לטובה, אבל המצב עדיין רחוק מן הרצוי. מנהלי בתי־הסוהר, ביחוד לנוער, רוצים להציל את הנערים האלה על־ידי מתן שיעורי דת, על־ידי תפילה משותפת — אולי יחזרו בתשובה. אנחנו זקוקים להרבה חוזרים בתשובה. על כן אני מבקש את שר הדתות לרשום לפניו כי תהיה דאגה לאלה היושבים שם. יש לנו 370 בני נוער במקום אחד, ומי שבא לשם מזדעזע. אחד הביקורים הקשים שלי הוא כאשר אני מבקר שם ומבלה אתם שעות ורואה מה גדל שם ואילו תוצאות קשות עלולות להיות למדינה ממה שקורה שם בפנים. אבקש את שר הדתות לפקוח עין על עניין זה.

היו"ר ש. רוזן:

אני מודה לך ומשבח אותך על קיצור נאומך. רשות הדיבור לחבר־הכנסת נסים אליעד, ואחריו — לחבר־הכנסת מאיר אביזוהר.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. נכון היה, בהזדמנות זו של הדיון על משרד הדתות, לעמוד על כמה בעיות ישירות ומעשיות, כגון חוק הבחירות לרבנות הראשית וחוק הבחירות למועצות הדתיות. כבר עמדו על כך כמה חברי כנסת שקדמו לי, ואני חוזר: לפני שיוחלט על רב אחד בישראל, יהיה עוד צורך להתווכח, והרבה יתווכחו גם כאשר ידובר על בחירות למועצות הדתיות. אני רוצה להזכירכם כי מועצות אלו חולשות על חלק חשוב ורציני מחייו של האזרח, ולא ייתכן שלא תהא לו זכות לבחור בהן. אני תובע הזכות להשפיע על ההרכב של המועצות הדתיות, וביצד יכוונו את חיינו.

אולם, חברי הכנסת הנכבדים, אני מודה שהוויכוח היום נראה לי כחשוב דווקא כדי לדון בנושא שהתחדש עלינו והוא מעורר מחדש את הסערה הציבורית בארץ. אני משבח את קודמי, חבר־הכנסת סורקיס, והייתי מאוד רוצה להידמות אליו בטון שלו, בצורת הפנייה שלו. אצטער אם לא יהיה חלקי כזה, אלא אצטרך לתת ביטוי למלוא אמונתי והכרתי ביחס למה שצריך לעשות ומה לא טוב שייעשה.

חברי הכנסת הנכבדים, שוב נסערת הארץ בעניינים דתיים. כנראה זהו גורלה של המדינה הנמצאת במצור מבחוץ — לעמוד במאבק פנימי בלתי־פוסק, מתחדש מפרק לפרק, ללא מנוח, בעניני דת, כאשר אין לדעת באיזה צעד של חיינו היום־יומיים לא ניתקל מחדש במאבק מכרסם זה.

הייתי רוצה בכל לב לרכך את הוויכוח. אני משוכנע שיש לעשות הכל כדי להקהות את חודו ולא עת היא להתחדד בו. לצערי, חברי הכנסת הנכבדים, כאשר שמע־תי את דברי חבר־הכנסת נריה בטלוויזיה בבעיית הגיור, נדהמתי ותהיתי על הטון הנחרץ שלו, על התגר שיצא מפיו, הוא מבקש לשים סוף־פסוק במאבקו עם, נאמר, היהדות החילונית. הוא אינו מוכן להיאבק עוד — ואת זה הוא אומר מעל מסך הטלוויזיה בימים אלה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

הוא מדבר אלינו כפי שהוא מדבר עם הערבים.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

ללא ניד עפעף הוא קובע שאנו חייבים לקבל את מרותם, ולא — לא ישאו באחריות למדינת ישראל. את זה הוא אומר בימים אלה.

אינני מתכוון לחזור על הוויכוח הנוקב שיש לנו בדבר הצורך בתיקונים בהלכה, כדי להתאימה לצרכי זמננו. אני פונה אל חברי הכנסת מהסיעות הדתיות, ואמר פה יפה חבר־הכנסת סורקיס: יש רצון להשראה דתית, יש חיפוש אחריה, אבל אני משוכנע כי התנאים והנתונים, שאינם מתאימים לזמנים, מהווים מחיצה, ובמקום לקרב נידחים — מדיחים את הקרובים. זוהי המציאות, ואין איש משים אל לבו ואין איש שהדבר מעודר בו את אומץ־הלב, את השראת הרוח, את הנכונות להביא את התיקונים הדרושים. האם לא אחד מערכיה העליונים של דת ישראל הוא שאומר לנו, שאין גוזרים גזירה על הציבור אלא אם כן הציבור יכול לעמוד בה? ומה אומר לנו רב בישראל, ושוב מעל מסך הטלוויזיה? — חבר־הכנסת שחור, אתה ניסית לרכך את הוויכוח הזה, ואני מעריך זאת — מה אומר אותו רב? הוא אומר שאין לשנות את ההלכה, כשם שאין לשנות את סדר הכוכבים ואת סדר המאורות וכשם שאין לשנות סדרי בראשית. כך רוצים אתם לפגוש את הדור החדש הגדל בארץ בתקופה הזאת, במאה העש־רים? זה יכול להיות ההסבר בימינו אנו, בדרך זו אתם חושבים לענות על הצרכים המתחדשים מיום ליום? זוהי האחריות?

נדמה לי — ואני אומר את הדברים בכאב ובחרדה — שלא רק שאיננו מתקדמים לקראת הבנה, אלא חוששני שקולו של בית שמאי הולך ומתחזק. משמיעים באזנינו דברים בוטים בנושא זה, בנוסח: אין לשנות אף סייג אחד ואף תג אחד. שמענו אפילו את דבריו של חבר־הכנסת שחור, המזכירים אותו ציטוט שאין לשנות אפילו כקוצו של יוד בכל תג מתגי ההלכה. אנו חוזרים אחורה לאותו מאבק על קוצו של יוד.

חברי הכנסת הנכבדים מסיעת המפד"ל, אני מרשה לעצמי לפנות אליכם, כי גם אני מתפלל כמוכם, גם אני מוקיר את דת ישראל ועומד בכל החובות של דת ישראל, אהבת ישראל ולאום ישראל. אני משוכנע שאין שחר לכל אפשרות של הפרדה בין לאום ודת. אבל אני חושש שאתם, בעמדתכם הנוקשה, תכפו על המדינה להפריד בין הדת והלאום; אתם תביאו לידי כך שהדת תיהפך לפולחן יבש ויסוד הלאום היהודי יהווה את תרבות ישראל, את כל נשמת עם ישראל ויצירתו במשך

אלפי שנים. בעמדתכם הנוקשה הזאת תביאו בהכרח לקראת מצב כזה של הפרדה, כי אי־אפשר לעמוד בפני התהליכים ההיסטוריים החזקים שאנו עדים להם כיום. לא נימנע מכך אם צד אחד, שאנו רוצים ביקרו — ויש לנו כל הכבוד ודרך הארץ בפני תלמוד תורה של חכמים — יעמוד על דעתו הנוקשה. אנו משוכנעים שתלמוד התורה כופה עליכם להכניס חידושים. ההלכה איננה אותה הלכה מימיו של משה רבנו; ההלכה הולכת ומתחדשת בכל הדורות. כל הדורות חידשו הלכה, ומדוע אתם אומרים לנו שאי־אפשר לחדש הלכה ושכל שינוי בהלכה כמוהו כשינוי סדרי בראשית?

חבר־הכנסת שתור אמר, שלא הכנסת יכולה לקבוע מיהו יהודי. הודינו בכך שהכנסת לא צריכה לקבוע מיהו יהודי. אבל מה קרה? אתם כפיתם על הכנסת לדון בשאלה ולקבוע בה הלכה. עכשיו אתם שוב מבקשים כי נתמוך בכם בדרך כפייה חדשה לגבי גיור יהודי, שיהיה רק אותו גיור אשר הוכר על־ידי הרשות הדתית. אתם מבקשים זאת מהכנסת, לא אנו מבקשים זאת. אחר כך אתם אומרים שהכנסת איננה יכולה לקבוע מי הוא יהודי.

אני רוצה להזכיר, שכאשר התנהל הוויכוח בכנסת על תיקון חוק השבות בגין ההגדרה לגבי מי הוא יהודי, הושמעו באזנינו דברי ארגעה, שבעניין הגיור ייעשו הקלות, ואמנם קיווינו שייעשו הקלות. אולם מהו המצב כיום? מה אומרים לנו מעל מסך הטלוויזיה? אומרים לנו בפירוש, שאדם הבא להתגייר משום שהוא רוצה לשאת אשה, לא יגיירו אותו. אני אמנם יודע שלא כך המעשה. אבל למה הדגשה זו, למה חידוש זה, בשביל מה זה נחוץ? האם זה מדבה אהבה, האם זה מאחד את ישראל, האם זה מביא תרופה למכאוביו של העם?

אני מכבד ומבין את רגשותיו של היהודי הדתי. אני בטוח שמתוך כוונת מלאה הוא רואה כך את הדברים. אבל אני שואל: האם אנו יכולים להתעלם מהעובדה שאנו בכל זאת מדינה דמוקרטית ומתקדמת, מדינה שבה נתקבל חוק השבות וחוק זה מרשה ליהודי להביא נכריה לארץ? לא אסרנו במסגרת חוק השבות על זוגות מגישואי תערובת לבוא ולהתגורר במדינת ישראל. להיפך: אנו מעודדים ובאים לעזרתם. ובכל זאת מה יהיה גורלם וגורל בניהם? קיים בארץ חוק הקובע שרק עדה דתית מוכרת בארץ יכולה לנהל את ענייני האישות שלה. מה יעשו אזרחים ישראליים שאינם חברי עדה דתית מוכרת, ושאתם איננכם מקבלים אותם בקהלכם? כפי שאנו שומעים, גם אם ירצו להתגייר — לא יוכלו להתגייר. מה יעשו אנשים אלה בגין ענייני המשפחה שלהם? האם באמת אתם חושבים שייתכן להמשיך במדינת ישראל במצב כזה שאזרחים ישראליים ייאלצו לצאת במקרים כאלה לחוץ־לארץ? האם זהו לדעתכם הפתרון? האם אתם מאמינים שמצב כזה יחזיק מעמד במדינת ישראל? האם אתם בעצמכם איננכם מביאים לכלל מצב, שלא יהיה מנוס מהתנגשות תרבותית במדינת ישראל? האם מצב זה איננו מחייב איזה מאמץ נפשי ומחשבתי כדי ללכת לקראת פתרון בעיות אלה? האם דברים אלה אינם מציקים לכל יחיד ויחיד במדינת ישראל? מה יעשו? הרי אתם איננכם מקבלים אותם לדת ישראל. לא תקבלו אותם, ניחא; אבל הם רוצים לבוא בברית הנישואין במדינת ישראל. מדוע לא יותר להם לבוא בברית הנישואין בצורה מסויימת שהממשלה תאשר אותה, אם אתם אפילו אינכם מוכנים לקבל אותם לדת ישראל? האם דברים אלה יכולים להחזיק מעמד במצב שלנו?

כשם שאני מוכן לקבל את דבריו של יהודי דתי, שאני מאמין בכנותו, כן אומר אני את הדברים באותו להט, באותה אמונה, באותה כנות ובאותה חרדה לעתיד עם ישראל: רבותי, מי מכביד את ליבה של היהדות הדתית? האם "מאת ה' היתה זאת, היא נפלאת בעינינו"? כי תמיד הכבידו את הלב כאשר רצו לשחרר עבדים משיעבוד. תחשבו על כך, בבקשה. מדוע כובד־הלב הזה? מדוע לא לבוא לקראת העם הזה, מדוע לא ללכת לקראת צרכיו היום־יומיים של העם? האם איננו יכולים למצוא פתרון לבעיות אלה? האם אפשר ברצינות לומר שהדברים יישארו בקפאונם?

חבל ששר הדתות עזב את אולם המליאה. אני רוצה לשאול אותו שאלה בעניין הכותל המערבי. אמר חבר־הכנסת מנחם כהן, כי בימי המנדט היתה הפרדה ליד הכותל. אני זכיתי להיות ליד הכותל המערבי יחד עם נשים יהודיות ולהיאסר יחד אתן ממש ליד הכותל. מדוע אדם הרוצה ללכת יחד עם בני משפחתו, עם אשתו ועם בתו, להתפלל ליד הכותל ביחידות, איננו יכול לעשות כן? אני מסכים שלא תהיה תפילה משותפת ליד הכותל, גם לא היתה דרישה כזו. אבל מדוע לא תוכל משפחה ללכת יחד ליד הכותל ולהתפלל ביחידות? האם מישהו אסר זאת בזמן המנדט? אנו הולכים ונוהגים לחומרה במקום להקל.

מנחם כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):

בתקופת המנדט היתה הפרדה בעת תפילה ליד הכותל.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אני מסכים, חבר־הכנסת כהן. אבל המצב כיום הוא, שגם כאשר אין תפילה, אסור לבעל ולאשה ללכת יחדיו בצוותא ליד הכותל. על כך הוויכוח, חבר־הכנסת כהן, ובעניין זה אני מבקש שתתמוך בי. בשעתו ניתנה הבטחה — ואני מזכיר זאת לשר הדתות — שייחדו פינה מסויימת ליד הכותל המערבי שבה יוכלו להתייחד איש ובני ביתו, בעל, אשתו ובנותיו. עד עכשיו לא נעשה הדבר. אני מבקש תשובה מדוע לא נעשה הדבר, ומה נעשה כדי שההבטחה תוגשם?

חברי הכנסת, אני מצטער שלא נמצאים כאן די חברי כנסת מסיעת המפד"ל. אני פונה לחברי סיעת המפד"ל באותה קריאה של חבר־הכנסת סורקיס. אני חושב שאנו עומדים על פרשת־דרכים מסוכנת למדי, וכל תוספת של מתיחה עלולה חלילה לקרוע את החבל. הזמן הזה מחייב אתכם למאמץ הרציני והגדול ביותר. איננו רוצים להתרחק מכם, אבל גם איננו רוצים שתרחיקו אותנו בכוח ממורשת ישראל, רוחה ותרבותה.

היו"ר ש. רחן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת אביזוהר.

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני מצטרף בכל לבי לדברי השבח שחלקו לשר הדתות ולמשרדו על סיפוק צרכי דת, על המפעל הגדול של חשיפת חומת הר הבית ומוצאיה, והייתי מוסיף גם טיפוח יחסים תקינים עם ראשי הקהילות והעדות הלא־יהודיות השונות, יחסים

היוצרים נאמנות למדינת ישראל. זהו תחום פעולה ששר הדתות משום־מה לא הזכיר אותו. אני רוצה להעיר לחברי הכנסת על הפגם המשתרש בתוכנו, שכא־שר אנחנו בינינו לבין עצמנו, אנחנו מדברים ומתנהגים כאילו כל אזרחי המדינה הם יהודים.

אולם מיותר להעיר, אדוני היושב־ראש, כי בתחום הטיפולים של משרד הדתות צרכי הציבור היהודי הם מרכז ועיקר. וכאן אני שואל: האם נכון הדבר והאם זה אחד מסדרי בראשית שמשרד הדתות יהיה נחלתו הבלעדית של המפד"ל? האם לא נכון היה יותר שבראש משרד הדתות יעמוד אדם שאינו קשור קשר מפלגתי ומוסדי עם המערכת המורכבת הזאת שנפלאו דרכיה? נפלאו דרכיה והכנסת עדיין לא הגיעה לחקוק אותה חקיקה שתאפשר לרוב הציבור שמקבל צרכי דת לבחור באמצעות נציגיו את המוסדות הקובעים את גורלו בדברים החשובים ביותר בחיי אדם. כיצד נבחרים המוס־דות הקובעים את הדברים הללו? נפלא ממני: מי מורה את מי ומי קובע למי? האם, למשל, היות משרד הדתות בידי המפד"ל הוא המבטיח את ההרכב הנוכחי של המועצות הדתיות?

מנחם ידיד (גח"ל):

כאשר היה הרב טולידאנו היה יותר טוב?

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):

ועוד נפלא ממני: השרים מהמפד"ל, בפני מי הם אחראים? האם הם אחראים בפני הכנסת או בפני הרבנות הראשית? ודאי ששרים בממשלת ישראל יודעים שהם אחראים בפני הכנסת. אבל התנהגותה של הרבנות הראשית, שהיא מוסד ממלכתי, כשהיא נותנת הוראות וצווים לשרים במדינת ישראל, מטילה צל כבד על כל המערכת הזאת. אני שואל וחוזר ושואל: האם לא נכון היה יותר שלא איש המפד"ל יעמוד בראש משרד הדתות? ואין כוונתי לערער כל עיקר על מידותיו התרומיות של שר הדתות הנוכחי.

חברי הכנסת, קיבלנו על עצמנו — וכבר דיבר על כך חבר־הכנסת סורקיס — שמדינת ישראל לא תהיה מדינת הלכה במובן העקרוני ולא תהיה נתונה לשלטון רבנים מבחינה מעשית. קיבלנו זאת וקיבל גם "המזרחי", ועל יסוד זה קיימנו אותה שותפות יוצרת שהיתה מראשית מדינת ישראל. אניני בטוח שזה מקובל גם כיום על חברינו מהמפד"ל. אני אומר זאת על סמך מגעים ושיחות ופגישות. האם לא התחדש החלום של מדינת הלכה?

לא אתייחס לעניין מסויים הנתון בערכאות, אבל עניין הגיור היה במרכזו של דיון זה. אני מבקש לשים לב לאבסורד ולעיוות הקיים אצלנו: מוכנים להשלים עם גיור רפורמי בחוץ־לארץ ומתנגדים לגיור רפורמי בישראל. זו הפשרה, שהמפד"ל אמנם מנסה עכשיו לערער עליה, אך הרוב בכנסת גזר וקיבל אותה. מבחינה עקרונית, אם יש מקום לאבחנה, היא צריכה להיות להיפך: חומרה בתפוצות וקולה בישראל. כי הרי בתפו־צות נמצא בית ישראל בסכנת טמיעה, בדורנו יותר מאשר בכל דור אחר, וכבל שיציבו סייגים, עדיין תהא הגדר פרוצה, לצערנו. אבל בישראל המצב הוא אחר. לא טקסים כאלה או אחרים ולא חומרות הלכתיות הם המחשלים כאן את האחדות היהודית, אלא חישוקים של גורל דמים ושל הוויה תרבותית עברית עמוקת שרשים. וכבר עמדו על כך בדורות קדמונים, כדברי ד"ר יחזקאל קויפמן: "עד תקופת עזרא היה הגיור עניין לאומי־ארצי בלבד ולא דתי. הגרים לא נתקבלו לעדת ישראל בבת אחת ועל ידי טקס מסויים, אלא נתבוללו בתוכם קמעא קמעא ובדרך הטבע מכוחה של השפעת הסביבה שבתוכה ישבו".

חומרות הגיור רחוקות־רחוקות מלהיות הלכה למשה מסיני, ואין לך אולי נושא שעבר תמורות וחליפות יותר גדולות והתאים עצמו לנסיבות הזמן בהיסטוריה היהו־דית עד שבאתם אתם, הרבנים האורתודוקסים ותומכי־הם הפוליטיים, אנשי המפד"ל, להקפיא את היהדות ולגזול ממנה את חירות התפתחותה.

הדוקטרינה הבאה להחמיר עם נערה ממוצא נכרי הנישאת לבחור מבחורינו היא דוקטרינה פסולה ויש בה משום חינוך לצביעות. אגב, לפי המקורות שעיינתי בהם, דוקטרינה זו מנוגדת להלכה עצמה במקורה. יהדותה של צעירה נכריה נקבעת על־ידי שני דברים: על־ידי רצונה להיספח למשפחה יהודית ועל־ידי הסכ־מתה לקבל את הדת היהודית. מדוע יש להקפיד עמה? מדוע יש להעמיד פנים שהסיבה שהביאה אותה לגיור לא רק שאינה מקרבת, אלא אף מגדילה את המרחק בינה ובין היהדות? הרי אחרת לגמרי גירסת המסורת המקראית לגבי הגיורת המואביה, שכל מה שאמרה לא היה אלא: "אל אשר תלכי אלך, ובאשר תליני אלין, עמך עמי, ואלוהיך אלוהי". וכל זאת מדוע? משום שרצתה ללכת אחרי בעלה ולא משום כל סיבה אחרת.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

בעלה כבר לא היה בחיים.

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):

היא ביקשה להיספח אל המשפחה. העיקר כאן הוא עניין ההיספחות למשפחה יהודית, שבעקבותיה בא הרצון להיספח לדת היהודית.

חינוך יהודי — בוודאי; ידיעת יסודות הדת — כמובן; הטקסים המסורתיים — רצויים, אך לשם מה העינויים, המתיחויות, הריצות, גילוי חוסר אהדה? אולי אלה הסיבות, חבר־הכנסת שחור, שבאלף ויותר מקרים, שהתחילו להתברר בבתי־הדין לגיור, מאסו בעניין הרו־צים להתגייר והפסיקו? אולי לא לחובתם של המבקשים להתגייר יש לזקוף את הדבר, אלא לחובתם של המטפלים והפוסקים בעניינם?

ובעיקר, מה ההצדקה שזרם אחד מזרמי היהדות יקבל מונופול על נושא הגיור? דעתי המגובשת היא, שאילו היתה פתיחות לגבי הרוצים להיטמע בתוכנו שונה היה מצבנו מבחינת יחסי עדות ויחסי לאומים בארץ הזאת. ומי יודע כמה בכיות יבכו הדורות הבאים בשל הקשיחות וצרות העין ויצר השלטון בנושא הגיור?

אין כאן שום צידוק עקרוני. זה לא עניין שברגש דתי, אלא תאוות שלטון ושררה וחוסר תחושה של אחריות לאומית לכלל ישראל, שאינם מקבלים כולם, וייתכן מאוד אף לא רובם, את המסגרת של הזרם האורתודוקסי כביטוי ליהדותם, או כביטוי בלעדי ליהדות.

אני אומר את הדברים האלה בלא חמדה, כי לא עת פולמוס היא לישראל. אני שותף לדברי קודמי, שהצליח לדבר ברוח חוננת, חבר־הכנסת סורקיס. לו יכולתי לדבר כך, הייתי אולי מרגיש את עצמי יותר נוח. אך דא עקא שחברינו מן המפד"ל אינם מגלים אותה

רוח של פשרה. מעולם לא עסקתי בהתנצחויות ורחקתי מאלה שעסקו בוויכוח שבין הטוענים לכפייה דתית או לכפייה אנטי־דתית. אבל אל לנו להיות רודפי שלום על חשבון צרכי העתיד. והעתיד של העם היהודי הוא בריבוי זרמים וגוונים, תוך כיבוד הדדי והינזרות מיצר כפיית צרכי זרם אחד על משנהו.

עדיין לא סר הטעם המר של המחזה המביש שראינו כאן בעת דיון על החוק בעניין מי הוא יהודי, וכן דברי הנאצה שנשמעו בזמן הוויכוח הזה. מדוע יאמרו על הגיור הרפורמי שהוא פיקציה, דווקא כאשר הרפורמים עושים את התודעה ואת החינוך לעיקר, ואת הטקס למשני? מי יערוב שמחר לא יפיצו ויאמרו שגיור אורתודוקסי הוא חינוך לצביעות? איך אפשר להשתכנע שיש הצדקה לכך שנערה מנורבגיה או משב־דיה, בת להורים נוצרים או אתאיסטים, הרוצה להיות יהודיה כשרה, מקפידים עמה במצווה קלה כבחמורה, בשעה שבנות הציבור היהודי רוב רובן אינן שומרות תרי"ג מצוות?

הרפורמים חזרו לשבת ועשו הרבה צעדי התקרבות אחרים לזרמים אחרים ביהדות. אם תרחיק אותם האורתודוקסיה הרבנית הממוסדת בישראל, יקרב אותם הציבור החילוני. הוא יתקומם כנגד הפסילה ולא יזדהה עם אלה שמנסים לנדותם. שמעתי על רבים מאנשי הארץ, בני קיבוצים ובני עיר, המבקשים בדרך מופגנת להביע מחאתם כנגד שלטון הרבנים על ידי שמאמצים להם ולבניהם טקסים רפורמיים, לא משום שהתחנכו בדרך זו, אלא כמחאה.

הכרה מלאה ביהדות הרפורמית לצרכי גיור, ובתיקון המוסדות המטפלים כאן בארץ בגיור, ברוח הדברים שדיבר עליהם חבר־הכנסת צימרמן — היא כורח המציאות היהודית הלאומית, ויפה שעה אחת קודם.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת ארזי, ואחריו — לחבר־הכנסת טובי.

דאובן ארזי (המערך, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. הבסיס התחיקתי והציבורי לפעולות משרד הדתות מעוגן בקווי־היסוד של כל הממשלות בישראל, בהם נקבע כי הממשלה תמנע כל כפייה דתית ואנטי־דתית מאיזה צד שהוא; תבטיח צרכי הדת הציבוריים באמצעי המדינה; תטפח סובלנות הדדית וחופש מצפון ודת. איזון זה בין חופש הדת והמצפון הוא תנאי הכרחי לקיום יחדיו של הציבור החילוני והדתי בארץ. לדעתי, השאלה המרכזית בדיון זה היא: באיזו מידה מקפיד משרד הדתות על עקרון זה של טיפוח הסובלנות ההדדית וחופש המצפון והדת.

בגלל הזמן הקצר העומד לרשותי אגביל את עצמי להערות בשלוש סוגיות שהן בתחום החקיקה, אך משמעותן היא כללית וציבורית לכל הדעות.

לפני חודשים מעטים סערו הרוחות בבית הזה ובציבור לרגל התיקונים בחוק השבות ובחוק מרשם האוכלוסין, שקבעו את ההגדרה של יהודי לפי ההלכה. והנה חלף רק זמן קצר ושוב מטילים את הציבור לסערה בשאלת הגיור, וזאת עד כדי איום במשבר ממשלתי. והרי החוק שנתקבל בכנסת נמנע במפורש מלהגדיר שהגיור יהיה על פי דין ההלכה בלבד. חוגים חילוניים, שסמכו ידם על החוק, הצדיקו את תמיכתם בו בכך שתמורת הוויתור לחוגים הדתיים בעניין ההגדרה "מיהו יהודי" לפי ההלכה הושגה הסכמה של חוגים אלה לתיקונים בחוק השבות, שיש בהם כדי להקל על קליטת עולים מנישואי תערובת, בכלל זה הקלות בעניין הגיור.

חבר־הכנסת צדוק, שענה מעל במת הכנסת לבעלי ההסתייגויות השונות בעניין הגיור, בשם הרוב בוועדת החוקה, חוק ומשפט, אמר במפורש כי כוונת החוק בשאלה זו היא, שהמדינה לא תבדוק על־ידי רשויותיה החילוניות אם הליכי הגיור היו לפי ההלכה. עמדה זו נקט גם שר המשפטים בדיון הכללי שנערך בקריאה הראשונה בחוק.

והנה דווקא בשעת חירום זו, בה הננו נתונים כעת, מנסים חוגים חרדים, ובראשם המפד"ל, לערער על החוק שנתקבל ותובעים מונופולין לגיור ההלכתי בישראל. האומנם זוהי השעה לחולל מלחמת תרבות בישראל, כאשר בגבולותיה נערכת מלחמה אחרת יום־יום ולילה־לילה ובאשר סכנות שלא ידענו כמותן אורבות שוב לעצם קיומנו?

כיצד יכולה מפלגה כמפלגה הדתית־לאומית לתבוע התחייבות ממשלתית, שבמקרה שבית־המשפט העליון יפסוק לא לפי רוחה, יתוקן החוק? האם אין בכך תביעה של התערבות ישירה מצד הרשות המבצעת בסמכותה של הרשות השיפוטית, אותה מעמידים לפני איום, שאם לא תפסוק לפי רצונה של הממשלה, אין ערך לפסיקה, שכן יתבטל פסק־הדין על־ידי חקיקה חדשה? האם ייתכן במדינה דמוקרטית עירבוב תחומים זה בין הרשויות השונות?

מוזר הדבר, שדווקא המפלגה הדתית־לאומית, הרוחה עצמה כשושבין ראשי לכינון ממשלת הליכוד הלאומי בשעת חירום, אינה נרתעת מאיום במשבר ממשלתי בשעה זו, כאשר ליכוד העם היהודי כולו לכל תפוצותיו מסביב לישראל הוא צו לאומי עליון? והרי שני שלישים של הקיבוץ היהודי הגדול בארצות־הברית של אמריקה, שלתמיכתו המדינית אנו כה זקוקים, אינם חיים על־פי ההלכה הרבנית האורתודוקסית דווקא, לא בענייני גיור ולא בעניינים יהודיים־דתיים אחרים.

עם זאת, רואה אני חובה לעצמי לציין את זכותה של הציונות הדתית, שהשכילה לשתף עצמה במפעל התחייה הלאומית ולתרום את תרומתה החשובה לבניין הארץ ותקומת המדינה, כאשר היא עומדת במערכה קשה עם חוגים חרדים קיצוניים, ובתוכם רבנים יחודי שם, ששללו את דרכה של הציונות ונלחמו בה בחירוף נפש. נקווה איפוא שגם הפעם לא תיגרר המפד"ל אחרי גורמים קיצוניים ותחשב דרכה מחדש.

בדיון שנערך בכנסת מסביב לתיקונים בחוק השבות העלו רבים מחברי הכנסת, הן מבין שוללי החוק והן מבין מחייביו, את הצורך בהקלות בהליכי הגיור. נתפרסמו בעניין זה נתונים, שחבר־הכנסת שחור חזר עליהם כאן. מנתונים אלה נובע, כי מתוך 5000 בקשות לגיור שהוגשו מאז קום המדינה ועד סוף 1969 אושרו רק כמחציתן. מספרים אלה אינם מעידים על כך שהדרך לגיור היא קלה וקצרה. הליכי הגיור נמשכים חודשים ארוכים ולפעמים גם שנים. נערמים קשיים מיותרים בגיור ומשום־מה בין הזוכים לקשיים מיוחדים הם דווקא חברי קיבוצים. הכל תלוי בשיקול דעתו של בית־הדין הרבני. אין נותנים פסקי־דין שליליים, אך כאשר אין רוצים

לגייר, דוחים את המבקש עד שהוא מתעייף ומוותר על בקשתו. הגיע הזמן שמשרד הדתות ינקוט צעדים להקלת הליכי הגיור, בפרט נוכח הסיכוי להרחבת ממדי העלייה מן המערב והציפייה לעלייה גם מן המזרח, שבתוכן רבות המשפחות בנישואי תערובת.

בעיה שנייה — ענייני הכשרות. התביעות המוגזמות לגבי תנאי הכשרות במסעדות ובבתי־המלון הפכו למטרד ציבורי הפוגע גם באינטרסים כלכליים, במיוחד בענף התיירות. הגדילה לעשות בתחום זה המועצה הדתית בירושלים, שהגישה למלונאים מסמך ותבעה לחתום עליו כתנאי לקבלת תעודות כשרות. במסמך זה מופיעים, בין השאר, הסעיפים הבאים: לא תהיה שום פעילות משרדית בשבת; תישמר השבת בכל שטח המלון, היינו לא יעשנו בשבת ולא יכתבו באולמות פומביים; לא יופעלו מעליות; לא תופעל מרכזיית הטלפונים; יועסקו בשטח המלון עובדים ועובדות דתיים. כן יוחזקו, על חשבון המלון, משגיחי כשרות ושבת ועוד. כל זה באיום מטעם הרבנות, שאם לא ייענה המלון לתביעות אלו, תפרסם הרבנות ברבים כי המלון אינו כשר.

דרישות אלו משמעותן לשתק את בתי המלון בשבת, לכפות על אורחיהם — גם הלא־יהודים — לעלות לחדריהם ברגל, לא להשתמש בטלפון, בעוד ששירותי הטלפון במדינה פועלים בשבתות ללא הגבלה, ועוד.

בעלי מסעדות ובתי־מלון הפונים לקבלת תעודות כשרות עושים זאת מרצונם החפשי, אך מה היא ההצדקה לכפות עליהם סידורים נוספים בתחום הדת, מעבר לתביעה לשמור דיני הכשרות? נמצא כי מה שלא ניתן לכפות על אזרחי המדינה במישרין, כופים עליהם בעקיפין.

עניין הכשרות שימש נושא במשא־ומתן הקואליציוני שהתנהל בשנת 1965. כתוצאה ממשא־ומתן זה הוסכם להגיש הצעת חוק לכנסת, הצעת חוק למניעת הונאה בכשרות. בהצעת החוק נכללה הוראה מפורשת, כי במתן תעודת הכשר יתחשב הרב בדיני כשרות בלבד. ההצעה הונחה אמנם על שולחן הכנסת עוד בחודש יוני 1966, אך היא לא הגיעה עד היום לקריאה ראשונה. על ביצוע החוק ממונה שר הדתות. אני חוזר ושואל: למה לא הביא השר את ההצעה לקריאה ראשונה? יש להניח כי מחדל זה הוא תוצאה של התנגדות הרבנות הראשית להוראה, שבמתן תעודת הכשר יתחשב הרב בדיני כשרות בלבד. אילו היה חוק זה מתקבל ובתוכו ההוראה הזאת שדיברתי עליה, היה בא קץ, אחת ולתמיד, לניצול דיני הכשרות לכפייה בתחומים דתיים החורגים מדיני הכשרות. ישראל היא מדינת חוק ולא מדינת הלכה, ואין להשלים עם הטלת איסור של רבנים על חוק המדינה או סעיף מסעיפיו.

בעיה שלישית — מעמדם של הקראים. לפני זמן־מה נפלה לידי כתבה בפרשת הקראים. נחרדתי לקרוא בכתבה, בין השאר, כי בקרב העדה הקראית הועלו הצעות שונות לשם הגברת המאבק הממושך של העדה להכרה במעמדם האישי, כגון פנייה אל ועדת האו"ם לזכויות האדם ושיגור משלחת מפגינים לבניין האומות המאוחדות בניו־יורק. נחה דעתי כאשר הכתב ציין, כי רב העדה באשדוד, חיים לוי, מסר לו שאין להתייחס להצעות אלו אלא כאיומי סרק, אך עצם העלאת הצעות מעין אלו דיה כדי להעיד על ההתמרמרות הרבה השוררת בקרב העדה על הסחבת הקיימת בהסדר חוקי של בעיות העדה הנוגעות למעמדם האישי של הקראים. שואל הרב לוי: מדינת ישראל השלימה את ההכרה במעמד העדות, כאשר לפני שנים אחדות ניתן תוקף חוקי גם למעמד העדה הדרוזית; נותרנו רק אנחנו. האם בניגו לא נתלו במצרים למען תקומת ישראל? האם בניגו אינם נופלים על הגנת המולדת?

עוד לפני שלוש שנים מינה שר הדתות ועדה בראשותו של ממלא־מקום נשיא בית־המשפט העליון, הד"ר משה זילברג. כיהנו בוועדה גם חברי כנסת אחדים. ועדה זו עשתה עבודה יסודית והגישה עוד לפני שנה־וחצי דין־וחשבון לשר הדתות. מה גורל המלצות הוועדה? האם הן נדחו או נתקבלו? אם נתקבלו — למה אין מביאים הצעת חוק בנושא זה לכנסת? למה לגדום יסורים מיותרים לבני עדה זו, לדוגו, להתרגשות ולהתמרמרות?

אני רוצה לסיים את דברי בדברים שבהם פתחתי. יש להעריך את פעולות משרד הדתות קודם־כל מבחינת שמירת העקרון של טיפוח הסובלנות ההדדית, חופש המצפון והדת. הדוגמאות שהבאתי אינן מעידות על כך שעקרון זה אמנם נשמר, במידה הראויה, על־ידי משרד הדתות.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת טובי, ואחריו — לחבר־הכנסת אבנרי.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. בדיון על משרד הדתות אין מנוס מלחזור ולהתריע נגד התהליך ההולך וגובר של הכפייה הדתית הקיימת בישראל בחיי הפרט והשתלטות החוגים הדתיים על החיים הציבוריים במדינה. הצהרנו לא אחת ואנו חוזרים ומצהירים על עמדתנו, כי אנו הקומוניסטים בעד חופש הפולחן הדתי לכל הדתות, לכל האזרחים, כל אחד לפי הכרתו ולפי מצפונו. לכל אחד הזכות לקבוע לעצמו ולבחור לעצמו, ללא כפייה, בעזרת המדינה וחוקיה, את זהותו הדתית, את סדרי חייו הפרטיים — בחייו וגם במותו.

אנו אומרים שיש לכבד את הזכות לפולחן דתי, אך יש גם לכבד את זכותו של כל אזרח לחיות חפשי מהכפייה המצפונית ומהכפייה בחייו היום־יומיים. אנו חוזרים על עקרונות אלה תוך העלאת מחאתנו הנמרצת נגד תהליך מסוכן, הבולט במשך השנים האחרונות במיוחד, והוא הגברת הלחץ, באופן מתמיד וקבוע, של החוגים הדתיים, וכניעת הממשלה באופן רצוף ללחצים של הגברת הכפייה הדתית היהודית על חיי העם והמדינה, תוך צימצום חירויות הפרט וזכויותיו האזרחיות. התפתחות זו הביאה את המדינה עד לחוק הגזעני של "מיהו יהודי", שקומם חלקים נרחבים ביותר בציבור הישראלי. זו היא חקיקה הפוגעת עד היסוד בדמותה של חברה נאורה, משוחררת מחוקים גזעניים ומחוקי הפרדה לאומית, המעוותים את דמותה של חברה תרבותית מתקדמת הבנויה על שוויון האדם, על חירותו האישית האלמנטרית. ואחרי השלטת חוק מימי הביניים בשאלה "מיהו יהודי", קמים עכשיו חוגי הריאקציה הדתית נגד הגיור הרפורמי.

אינני רוצה ואין זה ענייני להתערב בוויכוח הקלריקלי

כיצד מתגיירים. זהו עניינם של החוגים הדתיים. אך מה שצריך להדאיג כל אזרח, הדואג לדמותה הדמוקרטית של המדינה יותר מכל בפרשיות אלו, הוא המסע הקבוע של חוגי הריאקציה הקלריקלית, המת־חדש אחרי כל החלטה של בית־המשפט הגבוה לצדק בסוגיות אלו. כשבתי־המשפט של המדינה פוסקים, תוך הגנה על זכותו של האזרח לחיות ולבחור את אורח־חייו הדתי, הלאומי והאזרחי לפי מצפונו ולפי הכרתו, כאדם חפשי — עורכים חוגי הריאקציה הדתית התקפה חדשה על זכויות האזרח וסוחטים מהנהגת מפלגת העבודה הנכנעת עוד ויתור תחיקתי, שיכבול את ידי בתי־המשפט ויכבול עוד יותר את חופש האזרח וחירותו האישית. זה מה שצריך לעניין את בית־המחוקקים מול גל הלחץ והאיומים האחרון של המפד"ל נגד החלטת בית־המשפט הגבוה לצדק, שהתיר גיור רפורמי. זוהי שערוריה שאנו מתריעים נגדה. בדרך כזאת מוליכה הנהגת "העבודה" את המדינה מבחינת חופש הפרט וזכויותיו האזרחיות לסדרים של ימי־הביניים, כשהעולם הנאור משתחרר מהם יותר ויותר.

אנו, הקומוניסטים, מזהירים מפני תהליך זה, שלתו־צאותיו השליליות אחראית בראש וראשונה הנהגת מפלגת העבודה, המפקירה את זכויות האזרח היסודיות על מזבח המקח־וממכר הקואליציוני, למען שמור על ממשלת המלחמה הלאומית.

ועוד הערה. רצוני לציין בדיון על משרד הדתות שמשרד זה, במיוחד בשלוש השנים האחרונות, מאז מלחמת יוני, ממלא תפקיד לא קטן בחיזוק מדיניות הסיפוח וההתפשטות הטריטוריאלית של הממשלה. המיסטיקה הדתית הקנאית, שמשרד הדתות וחוגים אחרים מטפחים, מחזקת את האידיאולוגיה ואת הפרק־טיקה הציונית של כיבושים נוספים, של סיפוח ושל התנכרות לזכויות האלמנטריות של העם השני, העם הערבי הפלשתינאי, בארץ הזאת. למשל, גירושן של משפחות ערביות מהעיר העתיקה בירושלים, מבתיהן וממקרקעיהן, בלחץ משרד הדתות — זוהי עדות חיה לנזק הנגרם על־ידי מדיניות זו, המגבירה איבה, מחזקת רגשות לאומניים שוביניסטיים, פוגעת ביחסים שבין שני העמים ומרחיקה את השלום.

לכבד את המסורת הדתית של שני העמים — כן. לכבד את חופש הפולחן הדתי ואת הזיקה למקומות הקדושים של כל עם ועדה — כן. אך לרמוס זכויותיו של עם בשם המיסטיקה הדתית — לא ולא.

אין הזמן מאפשר לי לעמוד על פרטי הביקורת הציבורית הענפה המופנית כלפי המועצות הדתיות, כלפי הרשויות הדתיות השונות וכלפי משרד הדתות עצמו והשימוש הסחטני בסמכויות הניתנות להם בתוקף חוקי הכפייה הדתית. על שערוריית הכפייה הדתית על מלונות בלחץ מתן תעודת כשרות, ועל שערוריית השימוש לרעה בכספי הציבור — נכתב לא מעט. אנו מציינים את הביקורת שמתח מבקר המדינה בדו"ח האחרון שלו על אי־סדרים וחוסר ניהול תקין שנתגלו במספר מועצות דתיות. אנו מצביעים על התגליות האחרונות בקשר לשימוש בלתי־כשר בתקציב משרד הדתות, כפי שטוען בעל המאמר בעתון "ידיעות אחרונות" ב־5 במאי שנה זו, ועל ההאשמות כלפי ראשי המשרד, שהערימו על האוצר — כפי שהועלתה הטענה — והעבירו כספים המיועדים למועצות הדתיות למטרות מפלגתיות. אלו האשמות שהועלו בציבור ויש לחקור בכל החומרה בהאשמות חמורות אלו.

ולבסוף, אדוני היושב־ראש, שתי הערות הנוגעות לטיפולו הישיר והבלתי־ישיר של משרד הדתות באוכ־לוסיה הערבית.

שוב רוצה אני להעלות את היחס של הממשלה, המפלה והפוגע, כלפי הווקף המוסלמי, שמאז קום המדינה הופקע והוחרם, ובכך נמנעה מהעדה המוסלמית בישראל הזכות להשתמש בכספי הווקף ובהכנסות הווקף המוסלמי להבטחת השירותים הדתיים לאוכלוסיה זו. הממשלה אמנם שיחררה, או יותר נכון, העמידה חלק זעום מהרכוש הזה, לניהולן של ועדות ממונות בערים הגדולות, הדואגות לפעמים הרבה יותר לענייניהם האי־שיים של חבריהן מאשר לענייני הציבוריות המוסלמית וצרכיה הדתיים והסוציאליים. האוכלוסיה המוסלמית בישראל מעלה שוב ושוב את הדרישה והתביעה, שהממ־שלה תשחרר את כל הרכוש המוסלמי ורכוש הווקף המוסלמי ותעמיד אותו לרשותה, לניהולה ולפיקוחה של העדה עצמה, בהתאם לזכותה היסודית, כנהוג לגבי יתר העדות בארץ.

ועוד הערה — ובזה אני מסיים את דברי — לגבי שאלת הסמכויות של בתי־הדין השרעיים בירושלים המזרחית. חברי הכנסת, לאחרונה שוללת הממשלה את סמכויות בתי־הדין והקאדים השרעיים בירושלים המזרחית. באיזו זכות החליטה, למשל, הממשלה שלא להכיר בנישואין שעורכים הקאדים השרעיים בירושלים המזרחית, והיא כופה על התושבים בירושלים המזרחית להביא תעודות נישואין מקאדים שרעיים בישראל, ביפו ובמקומות אחרים, שנתמנו על־ידי מוסדות המדינה? זהו דבר פוגע מאוד, זה דבר פסול, לדעתנו. אני רוצה לומר למשרד הדתות: על זכויות הרבנות הראשית מרעיש משרד הדתות עולמות. אך לדרוך על מוסדות הדת של העם השני — כנראה מותר בעיניו. על בתי־הדין השרעיים בירושלים המזרחית לדרוך — מותר, אם אין זה תואם את מדיניות הסיפוח ואת מדיניות הטלת הכיבוש על אפם ועל חמתם של התושבים הללו. זהו ביטוי למדיניות הזאת. אנו אומרים: זהו דבר פסול, דבר לא מוסרי ואנו תובעים מן הממשלה לחזור בה מדרך נלוזה זו.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר־הכנסת ידיד.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. חברי־הכנסת ידיד וורדיגר ויתרו על תורם למעני, אני מודה להם על אדיבותם.

כבוד היושב־ראש, רצוני לפתוח בברכה לשר ורהפ־טיג. איני יכול לברך אותו בשר הדתות, מכיוון שאני שולל את עצם קיומו של משרד הדתות וכמעט את כל מעשיו. אבל אני רוצה לברך אותו כחבר הממשלה על עמדתו בענייני הגורל שלנו — ענייני מלחמה ושלום — בהם הוכיח עמדה מתקדמת יותר מרוב חבריו בממשלה, וביחוד בפרשת גולדמן. מכיוון שכיום מונח עצם גורלה של המדינה על כף המאזניים, הרי השלום בוודאי חשוב יותר מבעיות הכפייה הדתית, חמורות ככל שיהיו.

כבוד היושב־ראש, לא אנחנו עוררנו את בעיית הגיור הרפורמי. המפלגות הדתיות הן שעוררו אותה בעצם הימים האלה, ומאחר שכפו עלינו מאבק זה, אין לנו ברירה אלא לעמוד בו. מבחינה פרלמנטרית, כבוד היושב־ראש, זוהי שערוריה שאיני יודע אם יש לה דוגמה בכל תולדות הכנסת. מבחינת הציניות, מבחינת סטירת־הלחי לכל תהליך דמוקרטי תקין, זה דבר שאין לו כמעט תקדים. הנה התווכחנו לפני מספר חודשים בלבד על החוק בעניין מיהו יהודי. החוק הונח לפני הכנסת, והיא נדרשה להצביע עליו על סמך דברים מפורשים, חד־משמעיים, שנאמרו לה, על דעת הממשלה, וכעבור מספר שבועות בלבד כבר הפרה הממשלה את דבריה והפכה אותם לשקר.

אני רוצה לקרוא לפני הכנסת את המשפטים הרלבנטיים שנאמרו בדיון על חוק זה. דברי שר המשפטים יעקב שמשון שפירא, ב־10 בפברואר 1970, בקריאה הראשונה של החוק: "אנחנו יודעים שיש ליברלים, יש קונסרבטיבים ויש רפורמים, לכל המינים ולכל הסוגים, והם מגיירים. ולכן, אני אינני רוצה לקבוע הלכות ואינני מוסמך לקבוע הלכות. אנו אומדים איפוא, שמי שיבוא עם תעודת גיור של קהילה יהודית כלשהי, ובלבד שאינו בן דת אחרת, יתקבל כיהודי. מה פירוש 'יתקבל כיהודי'? הוא יזכה לכל הזכויות של חוק השבות, והוא יירשם בתעודת הזיהוי שלו כיהודי." וחבר־הכנסת חיים צדוק אמר באותו ויכוח: "מי שעבר תהליך גיור בקהילה יהודית כל שהיא בעולם, אין בודקים בציציותיו, והוא נחשב כיהודי".

בקריאה השנייה והשלישית של חוק זה, ב־10 במארס 1970, פירש חבר־הכנסת פרוש, בצדק, את אשר נאמר בכנסת כלהלן: "ושר המשפטים עוד הכריז מעל במת הכנסת — ובדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט נשמע הדבר שנית — כי בכוונה השמיטו את ההגדרה לפי ההלכה, לאמור שגם אם נתגייר על־ידי רפורמים, גרות זו היא גרות מוכרת".

וחבר־הכנסת ישראל ישעיהו אמר, בין היתר: "...והבטחת סדרים מתוקנים בתחום הגיור, לרבות ההכרה בגיור שנעשה על־ידי רבנים קונסרבטיביים ורפורמיים".

באותו דיון השיב חבר־הכנסת חיים צדוק למסתייגים, בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט, לאמור: "במערב יש חרדים, אורתודוקסים, קונסרבטיבים, ליברלים ורפורמים, ובתוך כל אחת מאלו קיימים גוונים שונים. בכל הקהילות הללו — שהן כולן קהילות יהודיות — מגיירים ...אם אדם מוכיח שהוא נתגייר, כפי שאמר שר־המשפטים בקריאה הראשונה, בקהילה יהודית כלשהי — אין זה ענייננו של הפקיד החילוני לבדוק לעניין חוק השבות, ולעניין חוק המרשם אם הגיור נעשה לפי ההלכה. מי שנתגייר בקהילה יהודית כלשהי — יתקבל כיהודי, כלומר: זכאי לעלות כיהודי, זכאי לאזרחות מכוח עלייה וזכאי להירשם כיהודי, במרשם התושבים ובתעודת הזהות שלו; והמדינה לא תבדוק — על ידי רשויותיה החילוניות — אם הליכי הגיור היו לפי ההלכה."

זאת היתה הודעה מוסמכת בשם הממשלה, מטעם ועדת החוקה, חוק ומשפט, שעה קלה לפני שהכנסת הצביעה על אותו חוק.

שר־הדתות ז. ורהפטיג:

אתה שוכח לומר ששם כתוב: בכל מקום במערב.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני חושב שלא. עיינתי עיון רב בפרוטוקול כדי לבדוק את הנקודה הזאת, ובפירוש לא נאמר בשום מקום באותו ויכוח, על דעת הממשלה, שיש הבדל בין גיור בארץ לבין גיור בחוץ־לארץ. על סמך ההודעה המפורשת שיוכר הגיור הרפורמי הצביעה הכנסת למען אותו חוק. אחרי שנמסרה הודעה זו בוועדת החוקה, חוק ומשפט, הוטל על חבר־הכנסת צדוק לחזור עליה במליאה, בשם הוועדה, לפני ההצבעה.

(חבר־הכנסת מ. פרוש קורא קריאת־ביניים)

אגיע לזה.

על סמך ההודעה המפורשת הזאת הסירו כל חברי הכנסת, זולת חברי שלום כהן, את הסתייגויותיהם. כלומר, אלה שרצו שייאמר בחוק בפירוש שתינתן הכרה לגיור רפורמי, הסירו את הסתייגויותיהם, אחרי שהובטח בוועדה שחבר־הכנסת צדוק יכריז בשם הוועדה במליאה שדין הגיור הרפורמי יהיה כדין הגיור האורתודוקסי.

מרדכי בן־פורת (המערך, עבודה—מפ"ם):

יש חברי ועדה שהסירו את ההסתייגויות שלהם בוועדה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

נכון, על סמך הבטחה זו. אם כן, איזו הפקרות היא זו — אני משתמש במלה חריפה מאוד — לבוא עכשיו, על דעת אותה הממשלה, ולהעמיד פנים כאילו כל זה לא היה ולא נברא? חברי הכנסת, הן אותם שהצביעו בעד החוק, הן אותם שהצביעו נגדו, קבעו את עמדתם על סמך הודעה זו. ועכשיו — כאילו לא היה דבר. הכנסת הצביעה על סמך טענות כוזבות. איך אפשר לקיים כך חיים דמוקרטיים פרלמנטריים תקינים?

שר־הדתות ז. ורהפטיג:

הבאת את התחלת הציטטה האחרונה מדברי חבר־הכנסת צדוק, אך אינך קורא את הכל.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

קראתי כאן רק כמה קטעים, כדי למנוע ציטוט ארוך מדי, אבל אני רוצה להרגיע אותך, אדוני השר. אחרי שאמר חבר־הכנסת צדוק "במערב", אמר — וגם שר המשפטים אמר — שאינו יודע מה המצב במזרח. בכל מקום בעולם מגיירים יהודים.

עכשיו מצאו פילפול חדש — אמרו שיש הבדל בין הארץ לבין חוץ־לארץ. זה לא נאמר בשום אופן על־ידי הממשלה בעת הוויכוח על חוק "מיהו יהודי", והנה עכשיו כבר קיבלה הממשלה את הפילפול הזה. היא נאבקת, כביכול, על הגיור הרפורמי בחוץ־לארץ, והיא כבר קיבלה את הטענה שגיור רפורמי שנעשה בארץ אינו תופס.

במאמר מוסגר רציתי לומר לחבר־הכנסת תופיק טובי: אתה מתלונן על המצב הדתי של המוסלמים במזרח־ירושלים. מצבם כגן־עדן בהשוואה למצבם הדתי של היהודים הרפורמים בארץ. להם אין שום זכויות. דתם היא דת נרדפת במדינת ישראל.

אבל אני רוצה לשאול את השר, שקרא לי את קריאת־הביניים הזאת, ואת חבר־הכנסת פרוש, ואת כל מי שבכלל יכול להתווכח על הנושא באופן הגיוני: מה ההבדל בין גיור רפורמי בניו־יורק ובין גיור רפורמי ברמת־גן? היכן ההבדל, ההבדל הממשי, המהותי, הדתי, מבלי להיכנס עכשיו לניתוח טכני של חוקי המנדט? האם אתם מכירים ברב הרפורמי בניו־יורק יותר מאשר ברב הרפורמי ברמת־גן? האם רביי יואכים פרינץ שבניו־ג'רסי מקובל עליכם יותר מאשר הרב טוביה בן־חורין שברמת־גן?

לדעתי, זוהי טענה פסולה מבחינה מוסרית. לגביכם היא פסולה. מכיוון שאם אתם אומרים: בחוץ־לארץ — בסדר, בארץ — לא בסדר, מה אתם אומרים? אתם אומרים שאינכם מגינים על עקרון דתי כלשהו; אתם מגינים רק על האינטרסים של מימסד רבני, על הפרנסה של הרבנים בארץ. מבחינה דתית לא יכול להיות הבדל בין רפורמים פה ובין רפורמים שם. זה אותו גיור, אותה עדה דתית, אותם עקרונות. ואין הבדל בין גיור רפורמי פה ושם. אם יש הבדל, יש הבדל רק מבחינה אחת: שמירה על המונופול של הרבנים האורתודוקסים בארץ.

אפשר לשאול אותי: מה לי ולכל הוויכוח הזה? אני אינני דתי, אין לי שום עניין להיכנס לוויכוח בין האורתודוקסים והרפורמים. אם כי אומר בגלוי, כלא־דתי, שאני מעדיף את הרפורמים. הייתי בבית־כנסת של רפורמים בחוץ־לארץ, נפגשתי עם רבנים רפורמים באירופה, התרשמתי מאוד מהרבנים האלה. הייתי יכול לומר: אם מישהו יקרב את הנוער הישראלי החילוני ליהדות — הרפורמים יעשו זאת ביתר קלות מאשר אתם. אבל אינני רוצה להתערב בוויכוח הדתי. אינני אחד מאותם האומרים: אינני דתי, אבל אני רוצה לתת לדתיים הוראות איך לנהוג בעניינים דתיים. אני רוצה לחזור על דברי חבר־הכנסת שוסטק בדיון על החוק ההוא: אתם מביאים למצב שאפיקורס גמור כמוני צריך לחוות דעה על השאלה איזה גיור דתי תופס או לא תופס. ואני מתלונן עליכם שאתם מעמידים אותי במצב המגוחך הזה.

אם תקבלו את העקרון שביחסיו עם המדינה יגדיר אדם את עצמו לפי השקפתו, כאוות נפשו, ולגבי רשויות המדינה — להבדיל מרשויות הדת — תתפוס ההגדרה העצמית שלו, כי או נפתרה הבעייה. אתם תעמדו על שלכם, ואנחנו נחיה את חיינו לפי השקפותינו, ולא יהיה ריב ולא תהיה מלחמה בינינו.

כאשר התותחים הסובייטים יורים עלינו ואינם מבחינים בין יהודי אורתודוקסי לבין יהודי רפורמי או יהודי לא־דתי — מוד מאוד שאתם עומדים פה על קוצו של יוד, או על קוצו של יהודי.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת ידיד, ואחריו — לחבר־הכנסת ורדיגר.

מנחם ידיד (גח"ל):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. היום לפני שלוש שנים, ב־1 ביוני 1967, הוקמה ממשלת הליכוד הלאומי. נתאחדו הלבבות לנוכח המצור אשר הוטל סביבנו. נפלו המחיצות בין יהיבים היסטוריים, והעם כולו, כתף אלי כתף, נחלץ להדוף את התוקפנים אשר עטו עלינו מכל עבר. גם כיום, במצב החמור והמיוחד שבו נמצאת מדי־נתנו, יש לציין את החשיבות הגדולה לאחדותו של העם מתוך אחריות לאומית לבטחון ולשלום חיינו בארץ־ישראל.

ובדשותך, אדוני היושב־ראש, אתייחס ליום ירושלים. בימים אלה, לפני שלוש שנים, רעמו התותחים, הופגזה העיר ירושלים, הקרויה חדשה, וביום כ"ח באייר שוחררה העיר העתיקה, נגאל הר־הבית, ושוב יכלו יהודים להשתטח ולהתפלל ליד הכותל המערבי, שריד בית־מקדשנו ותפארתנו, שנגאל מידי פולשים זרים בדם חיי־לינו הקדושים והגיבורים. אכן זכינו ועם ישראל יחוג את יום ירושלים, העיר שחוברה לה יחדיו. וביום חג זה נאמר: "ירושלים הרים סביב לה, וה' סביב לעמו, מעתה ועד עולם".

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. בדיון על משרד הדתות רצוני לייחד את הדיבור על סדרי עבודתן של המועצות הדתיות. לית מאן דפליג שמתפקידן של המועצות הדתיות להגיש שירותים דתיים לכל תושבי המדינה. לכן חשוב לדעת כיצד פועלות מועצות אלה, וחובה שהן תפעלנה על סמך חוק ולפי דין.

מבקר המדינה, בדין־וחשבון האחרון, בפרק הדן על מועצות דתיות, קובע בין היתר: "כמעט בכל המועצות הדתיות, שבהן נערכה ביקורת, קבע משרד מבקר המדינה תדירות מועטה מדי בקיום ישיבות מליאותיהן; בשבע המועצות הדתיות, שבהן נערכה הביקורת, לא נוהל ספר החלטות. ברבות מהמועצות לא היו פעילות הוועדות שנבחרו על־ידיהן, פרט לוועדות הנהלה וכספים. בחלק מהמועצות לא פעלה ועדת הביקורת של המועצה, ובאחת לא נבחרה כלל".

על החשיבות הנודעת לפעולות ועדת הביקורת במועצות דתיות עמד מבקר המדינה בדין־וחשבון השנתי מס' 18, לאמור "ההוראות קובעות כי מועצה דתית, בדומה לרשות מקומית, תבחר בוועדת ביקורת, שמתפקידיה, בין השאר, לבקר את פעולות המועצה, ועדותיה ומוסדותיה, לבדוק את חשבונותיה, את הכנסותיה ואת הוצאותיה מבחינת חוקיותן ותכליתיותן, וכן לאשר את הדיניים־וחשבונות התקופתיים של המועצה".

בהעדר תקנות והוראות ברורות אין פלא שכך מתנהלים ענייני המועצות הדתיות החולשות על תקציב רציני, העולה על 42 מיליון לירות לשנה.

עוד אנו קוראים, בין השאר, בדין־וחשבון של מבקר המדינה מס' 20, פרק חמישי, הדן בביקורת המדינה ברשויות המקומיות, בדבריו על ממצאים בעלי משמעות עקרונית בדיניים־וחשבונות על רשויות מקומיות: "מועצה דתית התקשרה עם עורך־דין לשם קבלת ייעוץ משפטי בעת הצורך, תמורת תשלום חודשי. בדיוני מליאת המועצה בדבר ההתקשרות השתתף אחד מחברי המועצה, עורך־דין במקצועו, שהיה אותה שעה שותפו של עורך־הדין האמור. כעבור כשנה וחצי הופסק הקשר עם עורך־הדין האמור, ותפקיד הייעוץ המשפטי נמסר, תמורת סכום גבוה יותר, לעורך־דין אחר, אף הוא שותף לאותו חבר המועצה." המבקר מעיר על כך: "אדם הממלא תפקיד ציבורי פסול מליטול חלק בדיונים ובהחלטות לגבי עניינים הנוגעים בתחום תפקידו הציבורי, אם יש לו עניין אישי בהם".

אדוני היושב־ראש, לעתים שומעים אנו השגות מצד חלק מהמועצות הדתיות, בטענה שהתקציב שלהן אינו

מספק את הצרכים ואינו עונה על טיב השירותים שמחובת המועצה לספק. ברם, תסכים אתי, אדוני השר, גם אם יש צדק בטיעון זה, לא נוכל להסכים ולתבוע הגדלת התקציב כל עוד אין חוק ואין תקנות שלפיהם פועלות המועצות, וכל עוד הציבור אינו משוכנע כי אכן הכל מתנהל בהתאם לטוהר המידות, בצורה נאה וביעילות מירבית. משרד הדתות ייטיב לעשות אם יחיש פירסום התקנות לפיהן יחוייבו לפעול המועצות הדתיות והנהלותיהן, וזאת כדי להעניק להן מעמד מכובד כפי שמהות השירותים מחייבת זאת, הואיל ועל סמך ההוראות הקיימות הרי למרבה הצער התמונה היא עגומה, והמציאות היא שכל מועצה פועלת לפי ראות עיניה ועושה כטוב בעיני ראשיה, ולא בהתאם לחוק או תקנות. אשמח אם שר הדתות יואיל להודיע בדברי תשובתו לכנסת, מתי יש בדעתו לפרסם את התקנות שבהן יוסדרו בעיות נוהל מסודר לניהול עבודתן הסדירה של המועצות הדתיות.

חברי הכנסת, למרבה הצער אני חייב שוב להעלות בדיון זה בעיית בחירתו של הרב דיין בצפת. העניין הוע־לה מספר פעמים מעל במת הכנסת ובדיוני ועדת הפנים. לאחר סחבת בלתי־נסבלת ופגיעות קשות ברגשותיו של ציבור גדול התחייב כבוד שר הדתות בפני ועדת הפנים להביא את העניין לכלל סיום, אם ייאות הרב דיין לוותר על הבחירות שנערכו בזמנו והעניין יוכרע סופית על־ידי בחירות חדשות. אמנם כן הוסכם ומועצת העיריה בצפת התכנסה ובחרה את נציגיה לגוף הבוחר, ומשום־מה המועצה הדתית, בלחץ הרב קפלן, אינה מתכנסת כדי לבחור את נציגיה ועל־ידי כך לאפשר קיום הבחירות כדת וכדין.

נשאלת השאלה: עד מתי ימשיכו להתעלל בציבור כה גדול, ובראש וראשונה לפגוע בכבודו של רב בישראל אשר ויתר על משרת רבנות בחוץ־לארץ ועלה לישראל לקבלת משרה זו?

אדוני השר, לא נעלם ממך מה שאמרו חכמינו רבי אליעזר ורבי חנינא: "תלמידי חכמים מרבים שלום בעו־לם, שנאמר... שלום רב לאוהבי תורתך, ואין למו מכשול". קריאתי לך: עשה לחיסול פרשה כאובה זו, ובהקדם.

משרד הדתות חייב להיות מכשיר ממלכתי אובייק־טיבי ובתחום פעולותיו יש בידו לתרום לקירוב לבבות ולהיות גורם פעיל בליכודו של העם.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת. באשר לעניין בחי־רת מועצת הרבנות הראשית והרבנים הראשיים לישי־ראל — נדמה לי שבעוד מספר חודשים יפוג תקפם של מוסדות אלה. בזמנו האריכה הכנסת תוקף כהונת מועצת הרבנות הראשית והרבנים הראשיים לישראל למשך שנתיים; ומשרד הדתות התחייב להגיש הצעת חוק שתסדיר בעיה נכבדה זו אחת ולתמיד. לכן בא אני לשאול היום: מה גורל הצעת החוק, ומתי תוגש לכנסת? מכל מקום, אני רוצה לקוות שהשר לא יצטרך להופיע לפני הכנסת כדי לבקש ארכה לתקופה נוספת להמשך כהונת מועצת הרבנות הראשית והרבנים הראשיים לישראל. אמנם הודיע היום שר הדתות, שהצעת החוק הונחה על שולחן הממשלה, אך בכל זאת אין בפיו בשורה מתי יוגש החוק לכנסת. אין ספק שזוהי תעודת עניות למשרד הדתות, שאינו יכול להחיש את הגשתו של החוק. לגופו של עניין, בבואנו לדון בהצעת החוק בכנסת, אתייחס לתכנו ומהותו, ולמגמה לשנות נוהלים קיימים עד כה, עד כדי פגיעה חמורה בחלק גדול מציבור הבוחרים.

זאת ועוד. בהעדר חוק עדיין נמצאות מספר ערים שבהן לא נבחרו ולא קיימים שני רבני עיר בהתאם למ־קובל, ויש להחיש את בחירתם לטובת כלל הציבור. ושוב חייב אני להעלות בעיית מעמדם של רבנים ומשרתים בקודש בישובי עולים. למרבה הצער בעיה עדיין קיימת ולא מצאה את פתרונה הסביר. עד מתי ימשיכו עובדים אלה המשרתים בקודש, באותם מקומות שאין בהם רשות מוניציפלית, להיות מנושלים מזכויות? האם לא הגיע הזמן להעניק להם מעמד של עובדים קבועים? יש להחיל עליהם את כל הזכויות והחובות של עובדי המדינה.

אדוני היושב־ראש, בימים אלה מתקיים ויכוח בשא־לת הגיור, ואבקש להעיר מספר הערות לסוגיה זו. רצוני לציין את הצורך החיוני והדחוף בהקמת בית־דין רבני מיוחד לצורך הגיור. ידוע לכולנו כי כבוד מעלת הרב הראשי, הראשון לציון כת"ר יצחק נסים שליט"א, הציע שיקום בית דין נודד, אשר סמכות השיפוט שלו תהיה ארצית והוא יעסוק בעיקר בבקשות לגיור. דבר זה יחיש את ההליכים ויבטיח הכרעה לפי קריטריונים אחידים לכל הפונים אליו, משום שלא יהיה עוד מצב שיהיו בנדון זה מחמירים ומקילים; שהרי עלינו להכיר במציאות בת זמננו, שהיא תולדה של מלחמת העולם השנייה והשואה האיומה שפקדה את עמנו, הלא היא מכת נישואי התערובת. אנו קוראים לנושאי כתר הרבנות והדיינים להחיש ולהקל במידת האפשר את הטיפול בגיור, כדי לשמור על איחוד המשפחות, להקל ולסייע בסדרי קליטתן בארץ. עלינו לזכור שהם באים אלינו רובם ככולם מתוך מגמה ברורה להסתפח אל העם הלוחם על קיומו, חירותו ושלמות ארצו, ולוקחים חלק פעיל במלחמת מצווה זו. ברם עם כל רצוננו להקל ולהחיש את הטיפול, אין לקבל בשום פנים ואופן גיור בסיטונות בדרכים שאינן דרכי הלכה. עם ישראל החזיק מעמד בתור עם במשך שנות אלפיים בהיותו מאמין ונשען על יסודות התורה, שהיא אחת ומשתקפת בפועל בהלכה היהודית. ייטיבו לעשות שרי התורה אם יקראו כנסיה גדולה של גדולי התורה, הוגי דעות ומורי הלכה בארץ ובתפוצות, כדי למצוא את הדרך הנאותה לפתרון בעיה זו על דעת כל הגורמים, כדי לשמור על איחודו וליכודו של העם, שהוא חיוני וצו השעה.

חברי הכנסת, עם הגשת הצעת חוק רשות הר־הזיתים יש לציין את הפעילות המבורכת בשיקומו של בית־העלמין שחולל על־ידי הירדנים. יש יסוד להאמין שמשרד הדתות יפעל ויזרז את תהליך עבודות השיקום בהר־הזיתים. בין היתר רצוני לייחד את הדיבור לחלקה הסמוכה לקבר אור החיים המכוסה תלי עפר. הירדנים סללו את החלק העליון של החלקה לשם הכשרתה לסלילת הכביש הידוע, ברם החלקה הנ"ל שליד אור החיים נמצאת במדרון ולפי המשוער לא נהרסו הקברים שבאותה חלקה ורק כוסו בעפר. הואיל וידוע כי בחלקה האמורה טמונים גדולי ירושלים ורבניה, מחובת משרד הדתות לפעול כדי לפנות את העפר ולגלות את הקברים שנתכסו בידי זרים.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת. בסיכום רצוני לציין, כי משרד הדתות עושה עבודה נאה בפיתוח העיר העתיקה ומסייע בידי החברה לראשות העיר העתיקה בשיקום מוסדות דת וישיבות, ומצער שעד כה לא מצאו לנכון להעביר את הרבנות הראשית לירושלים בין החומות

ויש לזרז את תהליך הקמתן של הישיבות ובתי־הכנסת שנהרסו על־ידי האויב הירדני, ובמיוחד יש לזרז את איכלוס העיר העתיקה כבימים עברו.

אשר לפעולות משרד הדתות בשטחים שונים, הרי את מחדליו אנו מבקרים ואת הצלחותיו אנו משבחים, ולכן מוצא אני לנכון לציין מעל במה זו את העבודות הגדולות והנרחבות שנעשו ליד הכותל המערבי, על־ידי הכשרתה של רחבת הכותל לרבבות היהודים הבאים להשתטח ליד שריד בית מקדשנו, וכן החפירות שחשפו את המשך הכותל באולמות ובמחילות של הצד הצפוני־מערבי. אין לי אלא לאחל למשרד הדתות להמשיך מלאכה נאה זו, כיאה למקום קדוש זה.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת ורדיגר, ואחריו לחבר־הכנסת שוסטק.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. שמענו את סקירתו המעניינת של שר הדתות על פעולות משרדו ואין לי כל ספק שנעשתה פעולה רבה וברוכה על־ידי המשרד בשטחים שונים. במיוחד כדאי לציין את שיקום רחבת הכותל וסביבתו, פינוי המעברים התת־קרקעיים המובילים אל הכותל, גילוי אולמי הקשתות על ידו; וכמו־כן נראית התקדמות — אמנם איטית, אבל בכל זאת התקדמות — בשיפוץ בתי־כנסת ומיקומם של ישיבות ומוסדות תורה אחדים ברובע היהודי המשוחרר. מקוצר הזמן העומד לרשותי לא אוכל להתייחס לפעולות הרבות של המשרד ואנצל את הרגעים העומדים לרשותי לנגוע בבעיה המס־עירה את העולם היהודי ולאו דווקא דתי — בעיית הגיור הרפורמי בישראל. ואקרא את הבעיה בשמה, כפי שהנני רואה אותה בכל חומרתה: המערכה על קיומו הרוחני של עם ישראל.

חברי הכנסת, ביום ב' באדר ב' תש"ל נתקבל בכנסת חוק השבות (תיקון מס' 2), תש"ל, ברוב קולות גדול. החוק הזה, ככתבו וכלשונו, קיבל את תמיכת רוב הבית הזה, בכלל זה המפלגה הדתית לאומית, ואני מאמין שלא בלב קל תמכו חברי סיעת מפד"ל בחוק, אבל עובדה היא שכולם ללא יוצא מן הכלל הצביעו בעדו ולא נמצא אפילו אחד שיימנע. וזאת למרות האזהרה והקריאה הדרמטית של הרבנות הראשית לישראל נגד החוק הזה, הנותן גושפנקה חוקית לגיור רפורמי, שיבוא ממקום שיבוא. לא הועילו מחאות בארץ ובחוץ־לארץ — החוק נתקבל. והיה לנו ויכוח עם חברי המפד"ל לגבי יעילותו של החוק הזה, אשר מצד אחד קובע לפי חוק הלכתי שכיהדי ייחשב מי שנולד לאם יהודיה, ומצד שני עושה את תיקון החוק פלסתר על־ידי ההגדרה "מי שנתגייר" סתם בלי התוספת לפי ההלכה. קשה לי להבין עד היום מדוע נציגי המפד"ל לא עמדו די הצורך על העקרון הזה, שהוא יסודי מאוד, ולא דרשו בתוקף שיש לומר בחוק במפורש "גיור על־פי ההלכה". זוהי לפי דעתנו שגיאה פטאלית, אשר סופה מי ישורנו, ומי יודע אם אפשר יהיה לתקנה ביום מן הימים.

אנו הצבענו נגד החוק. היה לנו ברור ללא צל של ספק, שהחוק יביא אתו תוצאות חמורות לגבי עתידו וייחודו של עמנו בארץ הזאת. דעתנו היתה, שמוטב לוותר על התיקון, שהוא גרוע מהתקנות והוראת שר הפנים מיום 10 בינואר 1960, שם נאמר במפורש שיש לרשום כיהודי מי שנתגייר "כהלכה". בחוק החדש מלת "כהלכה" הושמטה במכוון. ונאמנים עלי דברי שר המשפטים, ואני מעריך מאוד את כנותו וגילוי־הלב שלו, שבאותו דיון, בתשובה למתווכחים, אמר בין השאר — אני מצטט: "אבל אנחנו יודעים שיש ליברלים, יש קונסרבטיבים, ויש רפורמיים, לכל המינים ולכל הסוגים, והם מגיירים. ולכן אינני רוצה לקבוע הלכות ואינני מוסמך לקבוע הלכות. אנו אומרים איפוא, שמי שיבוא עם תעודת גיור של קהילה יהודית כלשהי ובלבד שאינו בן דת אחרת — יתקבל כיהודי... הוא יזכה לכל הזכויות של חוק השבות, והוא יירשם בתעודת הזיהוי שלו כיהודי". — עד כאן דברי שר המשפטים. בקיצור, כל גוי אשר יביא אתו אישור או תעודה מאיזה זרם ביהדות שלא יהיה — ייחשב כיהודי וכך יירשם.

חברי הכנסת. האם לא נשמע בבית הזה די הצורך, האם לא נכתב ונאמר די הצורך? האם יש עוד צורך בהוכחות ובעדויות כדי לקבוע שהראבייס הרפורמיים אינם מגיירים כלל? הציצו נא בחוברת "תפוצות ישראל" (מארס — אפריל), בהוצאת הוועד היהודי־האמריקני בישראל, שם תמצאו את עדותם של הראבייס בישראל, שם תמצאו את עדותם של הראבייס הרפורמיים על עצמם, על הגיור שלהם. שם תמצאו ממאמר מאת ראביי נורמן מיר־סקי, בו הוא מביא שחלק גדול מהראבייס עורכים נישואים בין יהודי ללא־יהודי בלי לדרוש שום גיור, אפילו לא הטקס התיאטראלי שלהם.

שם מתפרסם מכתב של ראביי מקס אייכהורן ובו עדויות והשקפות של ראבייס לגבי נישואי התערובת. ואצטט דברים אחדים מתוך זה: "אני מתייחס בכבוד גמור לעמיתי העורכים נישואים מעין אלה ולפילוסופיה הממריצתם לכך". או למשל: "אף כי אינני מכהן דרך שיגרה בטקסי נישואים בין יהודי ללא יהודי, הזדמן לי לעשות זאת, ובוודאי אין שום נקיפות מצפון מעכבות בעדי להמליץ על עמיתים אחרים הנוטים לכך". או אחר שכותב: "הוגה אני כבוד שאין למעלה ממנו לרבנים הליברליים המחזיקים בעמדה זו". או דוגמה נוספת: "הרגשתי שאנשים, המכהנים דרך שיגרה בטקסים של נישואי תערובת, עושים זאת מתוך ישרות והבנה יהודית לא פחות מאלה בתוכנו שאינם עושים זאת". ובעל המאמר מנבא בבטחה כי יגדל מספרם של הראביים הרפורמיים שיעדכו נישואי תערובת ללא שום הגבלות.

חברי הכנסת, מבחינתנו אין כל הבדל בין נישואין עם גוי שנתגייר על־פי גיור רפורמי לבין מי שהתחתן בנישואי תערובת ממש. אבל לדידם — גם טקס תפל זה כבר הולך ונעלם אצל רבים מהם, ואת התופעה החדשה הזאת של "נישואי תערובת ליגאליים" מסבירים "ברצון החיים של העם היהודי ובאוניברסאליות של יהדות הנביאים".

ראביי גלאזנר מבלטימור, מראשי הרפורמיים, בא השבוע ללוס־אנג'לס בשליחות חשובה, לשם הפצת הדעות על החשיבות של נישואי התערובת. זה נהפך לאט־לאט כעקרון אצלם. ואת התורה הזאת, עבודת אלילים זאת, רוצים להעתיק אצלנו. לגיור הזה ניתנת כבר הגושפנקה בחוק, וכעת יונהג הדבר בישראל. ובאמירא בעלמא ובהבל פה יהפכו גוי ליהודי לכל דבר. וכל זאת קורה בתקופה הרת־עולם לקיומנו הפיסי במדינה היהודית המתבוססת בדמה ונאבקת על קיומה.

חברי הכנסת, אנו טענו ואנו ממשיכים לטעון כי אין

הבדל בין גיור רפורמי שנעשה בחוץ־לארץ לבין כזה שנעשה בארץ, ואבסורד הוא להבדיל ביניהם. כי מה קרה כאן? הגברת זיידמן, אשר נתגיירה גיור רפורמי בישראל, הגישה עתירה לבית־המשפט הגבוה לצדק להכיר בגיורה ולרשמה כיהודיה. שר הפנים דרש מהיועץ המשפטי של הממשלה להגן נגד עתירה זו. היועץ המשפטי סירב והודיע לבית־המשפט כי "לאחר עיון בעתירה ובתיק העותרת הנני סבור שאכן יש לרשום את העותרת כמבוקש על־ידה". וכך יעץ גם לשר הפנים. וייתכן שהשר כבר קיבל את עצתו. ובכן, על־ידי כך הוכר רשמית גיור רפורמי שנעשה בישראל כגיור. וכאן התעוררה המפד"ל והת־ברר לה ששגתה שגיאה חמורה בנתנה את הסכמתה לחוק השבות המתוקן, והחליטה לדרוש תיקון מפורש בחוק שיקבע ברורות כי כל גיור יאושר על־ידי הרשות המוסמכת, הרבנות הראשית לישראל. כמובן גם כאן בולט הוויתור על הגיור הרפורמי בחוץ־לארץ ומדובר בגיור הרפורמי הנעשה בישראל.

שר המשפטים, במכתבו המרגיע לשר הפנים, מנסה להבחין בין גיור בחוץ־לארץ לזה שנעשה בארץ, שעליו, לפי דעתו, חל החיקוק המנדטורי הקדוי "פקודת העדה הדתית (המרה), 1927", ולכן מבטיח הוא שאם יקרה מקרה דומה בעתיד, יקבל משרד הפנים הגנת היועץ המשפטי של הממשלה. וכאן, בנקודה זו, הדעות חלוקות בקרב המשפטנים.

סעיף 2(ו) לפקודת העדה הדתית (המרה), 1927, הסעיף האופרטיבי בפקודה זו, דן בהמרת עדה בעדה דתית אחרת ולא בהמרת דת. על פי סעיף זה אין כל עבירה פלילית בעריכת טקס המרת דת. מובן שבית־הדין הדתי, אם זה יהודי או מוסלמי, דרוזי או אחר, יכול לא להכיר בטקס המרה זה, אבל אין כל עבירה בעריכתו, ודין עבירה פלילית חל רק אם הטקס לא נערך על־ידי מוסד שיפוטי המוסמך לכך. האפשרות לעריכת טקסים המשנים את המעמד האישי על־ידי אנשים פרטיים, ללא ביקורת שיפוטית ושלטונית, היא פרצה חמורה במערכת המשפט, ויש לראות בכך מחדל מצד האחראים לכך, שלא דאגו לסתום פרצה זו. ובכן, למה לא דאגו לתת להחליף את פקודת העדה הדתית (המרה), 1927, בחוק הישראלי, כפי שזה נעשה לגבי פקודות אחרות?

מי יערוב לנו שאמנם החיקוק המנדטורי משנת 1927 עדיין תופס, ומי יערוב לנו שאפילו כאשר היועץ המשפטי יגן על מקרה דומה בעתיד — ואני מאמין בהחלט שב־עתיד ינסה להגן — מי יערוב לנו שאמנם בית־המשפט יקבל את הטיעון? יש משפטנים הטוענים כי תקנות כנסת ישראל פקע תוקפן עם הקמת המדינה. בתאריך י' בחשון תשכ"ו פסק בית־המשפט העליון בדונו בעתירת יאיר נגד היועץ המשפטי 427/64 (פסקי־דין י"ט (ד) 402), כי תקנות כנסת ישראל פקע תוקפן עם הקמת המדינה, וכן פסק בית־המשפט העליון, שהואיל ובשנת 1927 הותקנו תקנות כנסת ישראל ותקנות אלו שוב אינן בתוקף, הרי שהוא איננו רואה אפשרות של אירגון עדה יהודית חדשה מכללא, כמתכונתה מלפני ארגון כנסת ישראל. יוצא לפי זה שאין תוקף לפקודת העדה הדתית (המרה), 1927, בכל הנוגע לגיורם של יהודים, ואין היא דנה בהמרת דת, אלא בהמרה מעדה לעדה, ועל־פי אותו פסק־דין שוב אין בארץ ישראל עדה יהודית המוכרת על־פי החוק.

חברי הכנסת, מה נעשה מאז תשכ"ו, מאז ניתן פסק־דין זה? כרגע המצב הוא ממש אבסורדי, לפיו הסמכות לביצוע גיור נתונה לבית־המשפט המחוזי מכוח סמכותו השיעורית. ולכן, רבותי חברי הכנסת, אין לעבור לסדר־היום מבלי שיובטח שינוי בחוק השבות וייאמר בו במפורש כי כיהודי ייחשב ויירשם מי שנתגייר לפי ההלכה.

על הנציגות הדתית בכנסת בכללותה, ועל כל שוחרי אחדות העם, להילחם להשגת תיקון מיידי בחוק. וכאן אין פשרות וויתורים; זהו יסוד היסודות. בנפשנו ובקיומנו הדבר. אנו סמוכים ובטוחים שמאבק משותף יצליח, כי המאבק הוא לעתידו ולקיומו של עם ישראל במדינתו.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת שוסטק, ואחריו — לחבר־הכנסת סנה.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת. גם אני רוצה להת־חיל בשבחים למשרד הדתות על פעולתו מסביב לכותל. הייתי שם, ביקרתי שם, ואני חייב לומר שזה לתפארת המדינה, לתפארת העם. אני רק מצטער שכל הפעולות האלה נעשות בצד המערבי של הכותל, ועדיין אנו מוגבלים חמורות בצד המזרחי של הכותל ובזכויות שלנו בהר הבית.

לי לא מפריעה המחיצה ליד הכותל כלל וכלל; כי מי שבא לשם להתפלל, בוודאי המחיצה אינה מפריעה לו, וסוף־סוף הכותל המערבי אינו אתר ארכיאולוגי בלבד; יש לו רק ייחוד אחד והוא הייחוד הדתי; לכן בוודאי לא צריך להקים רעש כזה על העניין הזה, כי זהו מקום תפילה, ובכל בתי התפילה בארץ יש עזרת נשים ועזרת ישראל, או עזרת גברים.

ובכן, אני מאחל בזה למשרד הדתות המשך של פעו־לות כאלה מכל צדיו של הכותל.

חברי הכנסת, אינני יודע מה עניינו של הוויכוח על הגיור למשרד הדתות דווקא: אבל הוויכוח כבר התפתח, ואין לי כל ספק שגם בוויכוחים הפנימיים אשר התנהלו במפד"ל קם פלוני ואמר: חטאנו, ועכשיו נדרש הדם מאתנו. בכנסת לא נעשו הדברים בהסתר. זו היתה הפשרה שהמפד"ל הלכה לקראתה כאשר רצתה להשיג אותו הישג, שדווקא הכנסת תחוקק חוק אשר יגדיר מיהו יהודי. עכשיו היא נתבעת לשלם את החשבון. אני עצמי אמרתי אז לחברי סיעת המפד"ל: אתם מביאים על המדינה צרה זו והיא תלך ותתפשט. בפירוש טענתי, שכמה וכמה פעמים נאמר בתורה שאין להונות את הגר, וזוהי הונאת הגר כאשר אתם מסכימים להצעה כזו וחושבים שאחר־כך לא תסכימו ולא תאשרו את הרישום הזה כאשר יזובר בגיור רפורמי בישראל או במקום אחר.

חבר־הכנסת בן־מאיר, שהשיב בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט למסתייגים בעת הדיון על חוק השבות (תיקון מס' 2), אמר כדברים הבאים ("דברי הכנסת", עמוד 1141): "אם אנו קובעים שצריך להתגייר, לא על הכנסת לקבוע מה הן דרכי הגיור ואיך הן צריכות להיות. הכנסת קובעת... שאדם נהפך ליהודי על־ידי גיור, ולא אנו קובעים הלכות בעניין זה... וכל המוסיף גורע". כדברים האלה אמר אפילו חבר־הכנסת בן־מאיר מעל במת הכנסת, ודי לחכימא ברמיזא. ואם זו היתה העמדה, כיצד אפשר לדרוש עכשיו מהממשלה שהיא תגדיר מיהו גר לעניין רישום? במקרה כזה צריכה לבוא הגדרה כי גר אשר התגייר על־ידי רב רפורמי בחוץ־לארץ לא יוכל להירשם כיהודי, אלא רק מי שנתגייר על־ידי הרבנות

בישראל. אבל משמעות התיקון שנתקבל לחוק השבות בהסכמתכם היא, שגר הוא גם מי שהתגייר בחוץ־לארץ על־ידי רב רפורמי. לכן אי־אפשר לבוא היום בדרישות כאלה לממשלה.

לא אפסיק להתריע באזני אנשים הדוגלים בחיי הלכה במדינת ישראל, שקביעת עניינים אלו בחוקים שמחוקקת הכנסת יש בה משום הפרעה לדת ואולי בזיון לדת. במשך השנים גם יתברר שכל זה מביא בזיון לדת ולא רק נזק. השגיאות הללו נעשו ועכשיו צריך לשלם את המחיר.

לא אתפלא אם באחד הימים יקום חבר כנסת, יהא זה חבר־הכנסת בן־פורת או חבר־הכנסת אבנרי, ויציע כי מאחר שענייני הגיור פועלים לפי חוק המדינה, הרי שצריך לקום מוסד ממשלתי, מעין מוסד של מנכ"לים או פקידים אחרים של הממשלה, אשר עליו לבצע את ענייני הגיור בהתאם לחוק המדינה. לא אתפלא אם בעתיד הקרוב נעמוד לפני מצב אבסורדי כזה.

טובה סנהדראי (מפד"ל):

האם אתה מקבל כל הצעה של חבר־הכנסת אבנרי?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אינני מקבל זאת, אבל אני אומר שאותה התלהבות שאחזה בכם תוך כדי המערכה, שניהלתם מסביב לחוק בגלל הרישום בתעודת הזהות, היא אשר מביאה עלינו את הצרות הללו.

אינני מתפלא על הוויכוח עצמו. כאשר הציונות הציעה כפתרון לשאלת היהודים את הקמת המדינה בארץ־ישראל, התכוונה כמובן לפתור לא רק את שאלת היהודים, אלא גם את שאלת היהדות, והיה ברור שאם תקום מדינה, יתנהלו בתוכה ויכוחים קיצוניים וקטביים על מהותה של המדינה, על תכני חייה. אין זה עומד כלל בניגוד להגיון של העצמאות. כך היה תמיד בתקופת עצמאותנו וכך צריך להיות במדינת ישראל. השאלה היא רק אם זוהי התקופה המתאימה לוויכוח הזה ולפירוד ביהדות, ההולך ומחריף עכשיו. ראינו מה עשה אותו קצין שליט. אחריו באה אותה גברת, ועוד צפויות לנו בעיות אחרות. בית־המשפט ידיו תהיינה כבולות בחוק. מסתבר שאפילו היועץ המשפטי אינו יכול להגן על עמדה זו בפני בית־המשפט.

אינני רואה עכשיו כל אפשרות אלא לחזור ממש לטענה היסודית שלנו: הסירו עניינים אלה מהכנסת; אל תדרשו שוב מהכנסת או מהממשלה להביא חוקים כאלה. חוקים אלה אינם פותרים את השאלה, אלא הם פותחים יותר ויותר את הפצע. הזמן איננו כשר לפתרון בעיות אלה. אינני יודע אם אני יכול להשפיע עליכם כחברי מפלגה דתית.

משה סנה' (מק"י):

אינך יכול להשפיע עליהם, אבל אתה יכול להשמיע באזניהם.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אני חוזר ואומר, שאין זה עניין של מציאת פתרונות על־ידי לחצים קוניונקטורליים; זהו עניין של התמודדות יסודית ועמוקה במסגרת חיי המדינה. אינני יודע אם היתה תקופה יותר מוכשרת מבחינת הכשרת הלבבות והמוחות להתמודדות זו. אתם, אנשי המפלגה הדתית־לאומית, בתוך הציונות, הצבתם לעצמכם את האתגר הזה שלא לפרוש מהציבור החילוני; אתם שמתם לכם למטרה לא ללכת בכיוון של נטורי קרתא, לא במובן המקובל בארץ, אלא אתם החלטתם מראשית דרככם שזוהי הבעיה שצריך להתמודד אתה, שהציבור הדתי צריך לראות את הדברים גם מנקודת־הראות של אדם שאיננו דתי, וכך להתמודד בתוך החיים, קודם במסגרת הציונות, ואחר־כך בחיי המדינה. אינני יודע אם הדבר איננו אקטואלי כיום כפי שהיה אקטואלי לפני שנים. לא זו היא הדרך הנכונה — הדרך של הליכה אחר פתרונות קלים והשגת רוב על־ידי הפעלת לחץ בממשלה ברגע מסויים כאשר נדרשת התמיכה של אנשי המפד"ל. לא על־ידי פתרונות קלים מביאים לאיחוד העם; בדרך זו גורמים לפירוד.

אני שוב חוזר ופונה אליכם: הסירו את העניין גם עכשיו מעל סדר־יומה של הכנסת. המאבק יהיה בתוך העם, בקרב הנוער, בקרב הציבור. כיום יש הרבה יותר אפשרויות לחדור ללבבות. פועלים כיום זרמים של כמיהה למשהו קדוש ובעל תוכן. המגמה כיום היא לפרוש מה־ריקנות, וזו קיימת בכל העולם. אפילו אותן מרידות שאנו עדים להן מבטאות את ההתמרדות נגד הריקנות, נגד השאננות, נגד השפע והטוב הצפונים בחיים היום. זה הוא מאבק לדור, מאבק קשה, אבל הוא מוליך הרבה יותר לאותה מטרה שהצבתם לפניכם מאשר העמדת הממשלה והכנסת מדי פעם לפני משברים כאלה, שאינם מנחילים כבוד לא לדת ולאמונה ולא ליהודי הדתי. אף אחד, אפילו מבין חבריכם, לא יוכל להבין מה נטפלתם לעניין זה. איך תסבירו זאת? אם הסכמתם לגיור רפורמי, במה גיור רפורמי בארץ־ישראל שונה מזה שבחוץ־לארץ? קשה להסביר זאת. להיפך, אולי הרב הרפורמי בישראל אינו כל כך מחריף ואינו כל כך חילוני במעשיו, כי הוא חי בארץ, לעומת הרב בלוס־אנג'לס או בניו־יורק. אני מציע לכם בעוד מועד: הסירו את העניין והשלימו עם העובדה שנעשתה איזו שגיאה, ולא צריך לחזור שוב ושוב על השגיאה הזאת ולהעמיק יותר ויותר את המחלוקת.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת סגה.

משה סגה (מק"י):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. התפקיד של משרד הדתות, כך אני מבין וכך אני יודע, הוא להבטיח שירותים דתיים ולספק את הצרכים הדתיים לכל הנזקקים להם. במידה שמשרד הדתות עושה זאת, בשלמות וביחס לבבי, הוא ראוי להוקרה ותודה מצד הציבור כולו. אינני חושב שיש במדינה איזשהו ציבור, לרבות החילוני האחראי, שלא יבין כי הכלל חייב לספק את הצרכים הדתיים והשירותים הדתיים למי שנזקק להם, לכל אחד לפי דתו, שהרי יש אצלנו גם דתות אחרות; בעיקר, כמובן, לגבי הרוב, אך לא פחות לגבי דתות המיעוטים.

לפיכך זה יכול להיות משרד שהוא מחוץ למריבה. הוא היה זוכה לתמיכה כללית. הצרה היא, שיש מגמה להשתמש במשרד הדתות כדי להשליט את הדת גם בתחום החקיקה של המדינה וגם בתחום המינהל בחיי הציבור. כוונתי למגגנון. קיימת רשת עצומה של משמשים בקודש. הם מהווים כבר מספר מאות מאות ניכר. והממסד, כל ממסד, נהפך לאויב של האידיאה שלמענה הוקם הממסד, לאו דווקא בתחום הדתי. כך שבכל השטחים, בכל אומות העולם. הצרה היא שהמנגנון שהוקם כדי לשרת איזו מטרה נהפך אחר־כך למטרה בשלעצמה,

והאידיאה מתחילה לשרת את המנגנון, במקום שהמנגנון ישרת את האידיאה. אני אומר דברים אלה לא חלילה כדי לקנטר, ולכן אני אומר שזה חל גם על שטחים אחרים, ולא על התחום הזה בלבד. יש חוקים של אפאראט הרוצה להתפשט, להתבצר; הוא חרד לסמכותו וחרד למונופול שלו, שואף לגדול, והוא קנאי מאוד. לאט־לאט שוכחים שהוא קם כדי לשמש בקודש.

טובה סנהדראי (מפד"ל):
אתה אומר זאת לגבי כל ממסד.

משה סנה (מק"י):
אמרתי זאת בהדגשה. אבל עכשיו אנחנו דנים על תחום מסויים. זה חל אפילו על הסוציאליסט — כדי להרגיע אותך. אמרתי זאת גם בהכללה, כדי שלא תחשבי שהמצאתי לי את כל הטיעון בשביל לנגח את הדת. זו צרה עולמית, זו צרת הדור, זו צרת המאה, שהמנגנון הורס את האידיאה, שהביורוקרטיה הורסת את הדמוקרטיה. זה חל גם כאן. שטח הדת אינו יוצא מן הכלל, הכלל חל גם על השטח שאנחנו דנים בו הערב. הרבנות הראשית, שהקמנו אותה ונתנו לה סמכות, בהמשך לסמכות שהיתה לה בימי הוועד הלאומי, הפכה לגורם הרוצה להשתלט גם על מוסדות המדינה, גם על רשויות אחרות של המדינה. בעניין פסק־הדין לגבי אותה משפחה של רב־סרן שליט, החלטת הרבנות הראשית התנגשה עם הרשות השופטת. הרבנות הראשית הוקמה על־ידי הדמוקרטיה הישראלית, על־ידי מוסדות המדינה, והיא התנגשה עמהם. וצריך היה לרסן אותה.

יש לי הרושם שהרבנות הראשית משתלטת גם על משרד הדתות. ויחס צריך להיות הפוך. משרד הדתות הוא הזרוע של המדינה, לפקח על אותו מוסד, הרבנות הראשית, שהמדינה מאצילה מסמכותה עליו. לא בענייני הלכה ומחשבה דתית. בזה איש אינו רוצה להיכנס חלילה לסמכותה. אבל מדובר בענייני חקיקה. המדינה לא הוקמה על־פי פסק הלכה של הרבנות הראשית. הרבנות הראשית הוקמה על־פי חוק שנחקק בכנסת. והכנסת קבעה אילו סמכויות יש לה, — ויש לה סמכויות רחבות למדי, רחבות מדי.

אני אומר שהמדינה האצילה מסמכותה על הרבנות הראשית. משרד הדתות הוא הזרוע של המדינה שצריך לפקח ולהדריך — אני מדגיש: לא בענייני הלכה. אך הרבנות הראשית משתלטת או שואפת להשתלט ולהטיל את מרותה על משרד הדתות. אגב אורחא, אני רוצה לומר: זה דבר מקובל שאם הדתיים משתתפים בקואליציה, שר הדתות הוא איש מפלגה דתית. זה טבעי. אבל לפי הקונסטיטוציה הלא־כתובה זה לא מוכרח להיות כך. שר הדתות יכול להיות גם אדם חילוני. יכולה להיות ממשלה שלא יהיה בה איש דתי. זה לא יהיה מנוגד לקונסטיטוציה. אני מבקש מכם לחשוב על כך. זה לא רק עניין של חיי שעה.

עכשיו רוצה הרבנות הראשית להשתלט על זרמים דתיים אחרים, לדחוק את רגלם. והלא אנחנו יודעים שיש גוונים שונים בקשת של היהדות במובן הדתי. יש רפורמים, יש קונסרבטיבים, יש אורתודוקסים, ויש גם מועצת גדולי התורה, שאינה כל כך נלהבת מהרבנות הראשית, והיא של אגודת ישראל. אגודת ישראל אינה רואה את הרבנות הראשית כסמכות דתית עליונה. הסמכות שלה היא מועצת גדולי התורה. ויש גם אחרים. נטורי קרתא אינם מקבלים גם את מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. כלום אתם רוצים שהמדינה תכניס את ראשה למחלוקת בין כל הגוונים האלה של הדת? והרי כולם יהודים, אם כי יש גוונים עם הבדלים יותר גדולים ויותר קטנים. אני מבדיל גם בין ההבדלות. בכל אופן, יש גוונים שונים, והייתכן שהמדינה תיתן מונופול בשטח הדת לגוון מסויים, שאולי תצטרכו מחר או מחרתיים להתנגש אתו? הלא יש כבר סימנים ראשונים של התנגשות בין המפד"ל, בין משרד הדתות ובין הרבנות הראשית מהזרם המסויים הזה. זה חשוב יותר מכל עניין הגיור.

בעניין הגיור אני רוצה להגיד לכם, כי במידה שיש לו קריטריון חשוב — זוהי ההכרעה המצפונית של האדם המחליט להתגייר. מבחינה לאומית אין הבדל גדול בפרטי הטקס, הייתי אומר, של הגיור האורתודוקסי או הרפורמי. אולם יכול להיות מי שיקיים את כל המצוות הקשורות בתהליך הגיור לפי האורתודוקסים, והוא יעשה זאת לא בלב שלם, ויכול להיות מי שיעבור את הגיור לפי הטקס הרפורמי, אולם ההצטרפות ליהדות היא אצלו הכרעה מצפונית עמוקה.

לכן לא רק מבחינה פורמלית, אלא גם מבחינה ענינית אני חושב שאי־אפשר לדרוש מהכנסת, כלומר, מהמדינה — המושגים היסודיים כאן הם מדינה ודת — שאנחנו גם נפסוק בין הגוונים השונים של הדת. בוודאי אינכם רוצים שמדינת ישראל תכריז מלחמה על היהדות הרפורמית, כשם שאינני להוט להיכנס למלחמה עם היהדות האורתודוקסית.

יש איזה גבול, שהתבונה אומרת — גם התבונה של הציבור הדתי ושל נציגיו הלגיטימיים — שלא כדאי לעבור אותו, מפני שזה מוכרח להביא את הציבור החילוני למחשבה של רביזיה לגבי הסמכות אשר ניתנה לרבנות הראשית, אם היא תרצה לחרוג מהתחום שהוקצה לה.

אתם יודעים שאני מייצג דעה חילונית, שיש לה כבוד לדת והחשבה גדולה של המורשת הדתית, באשר היא אצלנו קשורה עם המורשת הלאומית. אני הייתי רוצה שיהיו יחסים הוגנים בין הציבור הלאומי—החילוני והלא־אומי—דתי, יחסים של הבנה הדדית. לי נדמה, כי הצורה הטובה ביותר היא שהסמכות הדתית לא תתערב בסדרי המדינה, והסמכות של המדינה ורשויות המדינה לא יתערבו בעניינים של המוסדות הדתיים ושל החיים הדתיים. אינני מוכרח בכל פעם לחזור על השמות המושאלים של הפרדת הדת והמדינה. אני יודע שאצלנו המצב שונה במידה מסויימת מאשר אצל אומות העולם, אבל רצוי שתהיה הפרדה ברורה של הסמכויות ואי־התערבות הדדית. נדמה לי שהתבונה והאחריות הלאומית מחייבות לא לעשות צעדים נוספים המוליכים להתנגשות בין הציבור החילוני ובין הציבור הדתי ואף להתנגשות בתוך הציבור הדתי עצמו.

היו"ר ש. רוזן:
תם הדיון על סקירת שר הדתות על פעולות משרדו. תשובת השר תבוא באחת הישיבות הקרובות. הישיבה הבאה תתקיים מחר בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה. תודה רבה לחברי הכנסת שנשארו.

הישיבה ננעלה בשעה 21.15.